

FEKETE ISTVÁN: HUSZONEGY NAP

MAGVETŐ KIADÓ BUDAPEST 1963

© Fekete István, 1965

21 NAP

Az ÖREG PAJTA kívülről nem volt szép. Fala is csak három volt, de ezekből egyik az istállóval közös, ahonnét áthallatszott, ha nyílt az ajtó, és az öregasszony fejni kezdett.

És padlása sem volt az öreg pajtának, mert a szénát innét dobálták fel nyáron az istálló padlására. A szénahordáson kívül tehát nem zavarta a pajta homályos csendjét senki.

A teteje pedig zsúp volt. Nem tavalyi, nem is tavalyelőtti. Szépen zöldellt rajta a moha, és gerendái meghajoltak a moha és a lassan földdé váló zsúp súlya alatt.

A pajta elejét négy gerenda tartotta, amelyeket sehogy sem lehet oszlopnak nevezni, hiszen az egyik kútgém volt valamikor, a másik három pedig közönséges, lehéjazott akácfa, amelyek csontkeményen álltak ellen időnek és szúnak egyaránt. A gerendák köze be volt deszkázva mindenféle hulladékdeszkával, s csak a közepén hagytak jó ajtónyi nyílást, ahol bemehetett valaki, ha akart. Itt néha befúj a nyugati szél, ha éppen kedve tartotta, és bevilágított a leszálló nap, mielőtt magára húzta volna az alkony felhőtakaróit.

Nem, az öreg pajta kívülről még a búcsúzó nap vörös lángolásában sem volt szép.

De belül!

Belül bizony álmodóan szép és csendes volt minden.

Ezt persze nem lehetett látni, mert belül homály volt állandóan; de tudta ezt mindenki.

Tudták a verebek, akiknek fészke úgy buggyant ki a szalufa mellől, mint a koldustarisznya, tudta a pár denevér, akik hol megjelentek, hol eltűntek, tudta egy-két varangy, akik ősz táján

csak betotyogtak, és itt húzták ki a telet az avult szalma és portakaró alatt, tudták a darazsak, akiknek nagy fészke a falhoz volt ragasztva, mint sziklához a rablólovagok vára, tudták az öngyilkos legyek és szúnyogok, hogy itt száz pókháló van kifeszítve, de azért úgy jajgattak, ha megjelent a szőrös hóhér, mintha nem tudták volna; tudták az egerek, tehát tudta a macska is, és tudta a kutya is, aki nyári délutánokon néha itt aludta ki a szolgálat fáradalmait; tudták az átmeneti vendégek: egy-egy menyét, görény, patkány, de ezek hamarosan távoztak, mert az öreg pajtában sok minden volt ugyan, de ennivaló alig akadt. Ezek azonban mind csak jövő-menő lakók voltak, akik elmehettek, ha akartak, és amennyire az öreg pajtához tartoztak, annyira a külvilághoz is, tehát nem tudtak mindent, mint az őslakók, akik egyek voltak a homállyal, a csenddel, és - mint ahogy árvák nélkül nincs árvaház - nélkülük nem lett volna Pajta a pajta.

Ezek aztán igazán tudták, hogy a tűnődő árnyékok álmaiban és a csend sóhajtó lengésében mennyi élet, szépség és mese van. Tudta a kivénhedt szánkó, amelyet a falhoz támasztottak, hogy a talpa ne korhadjon, tudta a rozsdás eke, fogatlan borona, szakadt üléskas, csempeköcsög, hasadt lábas, törött kasza, elnyútt csizma, feneketlen teknő, csorba fejsze, lyukas lopótök, dongatörött hordó, nyeletlen sarló... és még sok rokkant szerszáma az embernek, aki nem dobott el semmit, mert életének kis részei voltak ezek az öreg szolgák, de még elő is lehetett venni egyiket-másikat, javítani vele a szolgálatban levőket, akik majd mind ide kerülnek valamikor.

De elsősorban tudta ezt az öreg kocsi, amely rúd nélkül és három keréken is első volt a csend és öregség ezen békés társadalmában; és végül úgy látszik -, tudta Kata is, a vén tyúk, aki egyik kora tavaszi délutánon betotyogott a pajta homályába, vaksin körülnézett, megállt a kocsi mellett, és vakaródzott, mintha

odakint nem vakaródzhatott volna.

Aztán kinyújtotta nyakát, méregette a távolságot, és nehézkesen felhuppant a kocsi saroglyájára.

A pajta társadalma ettől a zajtól megmerevedett, utána még nagyobb lett a csend.

A levegő ásított.

- Ki hívta ezt ide?

Kata tollait rendezte, hogy múljék egy kis idő, mert nem lehet csak úgy betörni valahová; aztán körülnézett.

- Régen jártam már erre - pislogott, és kinyújtotta nyakát, hogy jobban megértsék -, mert tél volt, és nem hányták el a havat... és ki szereti a telet?

Nem mozdult semmi, és nem válaszolt senki.

A homály és a csend, a puha mozdulatlanlanság olyan békés volt, olyan mélységesen szelíd, hogy ezt megzavarni senki nem akarta. Majd elmegy - gondolták.

- Senki sem szereti... - válaszolt a tyúk önmagának. - A szél aláfúj a tollnak, a vályúba befagy a víz, a kukorica kevés, a hó sok, nagyon sok...

- Már akinek! - nyikkant meg a szánkó, de mindjárt el is hallgatott. Bosszankodva, hogy szóba állt ezzel a buta tyúkkal. Mit beszéljen vele? Beszél ez magától is, és megzavarja a csendet, amely álmos szárnyaival betakarta a zugokat, és meggyógyította a sebeket, amiket a zajos külső világ osztogatott.

Kata nem válaszolt mindjárt. Kissé oldalt fordult, és bocsánatkérően nézett a szánkóra.

- Igaz, rólad megfeledkeztem. Kinek így, kinek úgy, és neked hó kell. Hányszor láttalak, amint kisuhantál az udvarból. Szinte repültél! A földet se érted... Se zörgés, se csörgés, csak: huss...

- Egy kis zörgés nem árt! - reccsent meg a kocsi. - Egy kis kerékpattogás, zablazörrenés... Nem néma a világ és nem süket. Erő van abban! Amikor én kikerültem a műhelyből...

- Emlékszem! - villant meg homályosan az eke kormánylemeze, amelyet a munka tett tükörré, és az idő sem tudta egészen elhomályosítani - emlékszem! Együtt mentünk a mezőre tavasszal, ősszel, csak úgy repültünk! Persze hogy zörgött a kocsi. Hadd zörögjön! Nem pille a kocsi...

- Nem is mondom! Egy szóval sem mondom! - bólogatott Kata. - A szánkó legyen csendes, a kocsi meg zörögjön egy kevéskét. Ez a rendje. Az eke meg túrja a földet, attól lesz szép fényes... de még milyen szép fényes...

- Hát, bizony! - sóhajtott az eke.

- Hát, bizony! - sóhajtott a kasza.

- Nem mindenki keresi a fényességet! - sötétedett ki a sarokból egy öreg fazék. Én akkor voltam boldog, amikor kormos voltam, mert akkor hús főtt bennem... Hús és káposzta. A láng tüzes nyelve villogva táncolt alattam, én meg dűnnyögtem neki valami régi nótát, és cseppet sem bántam, hogy közben kormos lettem. Nem baj, ha kormos a fazék...

- Nem is baj - pislogott Kata -, kinek így, kinek úgy. Ki azt szereti, ha fényes, ki azt, hogy kormos, ki meg azt...

- ...ha poros! - dőlt féloldalra szakadt szárával a csizma.

- Én nem bántam a port - szuszogott. - Ha hajnalban a mezőre mentünk, szívesen huppogtam a porban, és estefelé, ha fáradtan ballagtunk hazafelé, hallani sem lehetett, amint lépegettünk. És körülöttem szállt a meleg, finom, puha por. Amíg fiatal voltam, szerettem ezt, szerettem a nap ragyogását is, ha éppen fényesre keféltek, de most már...

- ...jobb az árnyék - bólított Kata, és odaröppent az üléskas peremére. - Én is csak ezt mondtam magamban. Nem vagyok való én már az ugribugri fiatalok közé. Mindenki oda menjen, ahova való... És ezért jöttem közétek, ha megengeditek...

Nem válaszolt senki.

- Nem tolakszom - nézett körül az öreg tyúk -, csak úgy

elgondoltam... ha szívesen láttok. De mehetek máshova is. Hívott a szalmakazal is... a szénapadlás is...

- Ha csendben maradnál... - zizegett a széna.

- Hát csendben marad! - pattant mérgesen a kocsi, aki nem szerette, ha előtte szóltak.

- Csendben lesz - lendült meg az öreg kabát egy nagy, kampósszögön, mert a kósza szellő éppen megmozdította -, és legalább hallunk híreket a külső világból.

- Olyan a dolgom, hogy csendben is kell lennem - ingatta fejét Kata titokzatosan -, mert ide szeretném elrejtetni tojásaimat, és itt is szeretném kikölni. Gondolhatjátok, hogy nem lármázok, mert akkor elveszik tojásaimat, és megüldetnek ugyan, de mindenféle szedett-vedett, idegen tojásra, és ha nem sikerül a költés, engem szid a gazdasszony, amit én megértek, mert érzem a hangján.

Nem akarom, hogy az én tojásaim felett parancsolgassanak.

- Azért etetnek! - csipogta valaki az egyik szalufáról, és mindenki odanézett. - Híreket meg én is tudok hozni...

A szalufán Csuri ült, a veréb.

- Annyi hírt hozok, amennyit csak akartok. Én mindenfelé járok...

- Csak hát buta vagy, lelkem - villogott Kata szeme -, de erről te nem tehetsz. Ilyennek születted - és nem is kérdezett senki.

- A verebet nem kérdezte senki - pattogta ki ítéletét a kocsi -, és Kata marad, ha akar. Az üléskasban van szalma, ott megbújhatik. És ha ez a verébnek nem tetszik...

- ...törődöm én sokat veletek, földön mászkáló, rokkant férgek, hozzátok illik ez a tetves, vén tyúk!... - és Csuri kiröppent a pajtából az öreg nyárfa felé, ahol a verébhád éktelen csiripelésben folytatta délutáni tanácskozását, amit akkor kezdett el, amikor az első veréb megjelent a földön.

- Ilyen ennek minden fajtája - ásított a csizma -, eltaposni való, mint a szőrös hernyó, de ki törődik vele? Kata itt maradhat, a kocsi megengedte, és mi sem bánjuk, csak jól bújjon el, hogy az

ember ne mászkáljon itt.

- Köszönöm, nagyon köszönöm - bólogatott az öreg tyúk, és beugrott az üléskas aljába, ahol valamelyik régi nyár melegét tartogatta a zizegő szalma. Szép csendesen fészket kotort magának, megülte így, megülte úgy, hogy puhára melegedjen az öreg szalma. Aztán csendesen leugrott a kocsiról, és úgy surrant ki, hogy észre sem lehetett venni.

- Jóraivaló fehérnép ez - gondolták a régi lakók -, nem lesz vele semmi bajunk.

A gondolatok aztán lehullottak az elmúlt idők néma porába, mert a szürkület lomha árnya odaállt az ajtó elé, s a pajtában egyszerre este lett.

A pajta előtt nappalok és éjszakák mérték az időt. Hajnalban a nap vörös derengése ébresztette fel a kert álmos rügyeit, éjszakánként pedig néha a hold, néha meg a csillagok néztek be az ég pereméről.

Eső is volt közben - nem nagy, csak olyan kis erőtlen, tavaszi eső -, és a tetőről lecsurgó víz kis teknőket vert magának az eresz alatt.

Kata mindennap beballagott - úgy délután -, amikor csendes volt az udvar, körülnézett, és

gyorsan felreppent a kasba, ahol napról napra szaporodtak a tojások.

- Nem zavarok én senkit, ugye, nem zavarok?

- Tudtuk mi azt.

- Ha tele lesz a fészek, akkor meg meg se moccanok, csak éppen, ha nagyon szükséges.

- Van valami újság? Sütnek-főznek a konyhában? - lehelte később a lábos.

- Inkább estefelé, de akkor én már a fán vagyok.

- Nem az ólban?

- Nem! Mióta a menyétasszony a szemem láttára ölte, gyilkolta Gyurit, én azóta az ólba nem megyek. Hej! micsoda gyönyörű

kakas volt! Az a taréj, az a sarkantyúi Bolondultunk érte, mi tagadás ... Ez a mostani inasa sem lehetne, pedig jó formájú ez is, de hol van ez Gyuritól...

- Itt meg a görény jár néha!

Ezt a gereblye mondta, akinek pár foga volt már csak, és érezni lehetett keserű boldogságát Kata szívdermesztő ijedelmén.

Az öreg tyúk szeme kerekre nyílt, és csaknem leugrott tojásairól.

- Görény?!

- Nagy görény... Nem is láttam még akkorát.

- Amíg meg nem fogta a csapda - recsegett dühösen a kocsi, aki megszokta már Katát -, itt fogta meg a szemünk láttára.

- Az igaz, de jöhet helyette másik...

- A gereblye hallgasson, és ha rosszra akar gondolni, hát gondoljon kihullott fogaira - sziszegte a kasza. - Ha jót nem tud mondani, rosszat ne mondjon. Nő már a fű odakint, Kata?

- Növöget, bár még kilátszik belőle a varjú... de mondjatok valamit arról a görényről... Csak az az egy volt?

- Az. Ne is gondolj rá...

Kata aznap gondterhelt fejvel ballagott ki a pajtából, és éjjel is többször felrémült, bár csendes, tavaszi éjszaka volt, levél sem mozdult a fákon. Csak a hold gyalogolt békésen az égi gyalogúton.

És egy-két nap múlva megtelt a fészek.

Elég - gondolta az öreg tyúk, és nem számolta meg a tojásokat, mert nem tudott számolni. De - ahogy ránézett a tojások fehér halmára, érezte, hogy elég, s az anyák érzése sokszor több, mint a tudás. Kata felmérte a halmot, ráült, maga alá rendezte az egészet, hogy egyenlő meleget kapjon minden tojás, és halkán azt mondta:

- Most már itt maradok!

Lázasan és rekedten mondta ezt. Szeme bágyadtan csillogott, vedlett melle és egész teste tüzelt, hogy a tojásokat is az élet melegére hevítse. És ettől az élő melegtől, a tojások közepén,

egyszer csak lüktetni kezd majd valami a szik csírájában. Ezt persze Kata nem tudja, csak érzi, hogy teste melegén át eggyé válik gyermekeivel, s ezt a meleget tartani kell mindenáron. Behunyta a szemét az öreg tyúk, fehér tollával meglapult a fehér szalmán, és eltűnt a homályban, az üléskasban, amiben mintha most már nem is lett volna más, csak egy csomó régi szalma. A pajta most teljesen befogadta Katát.

Amikor alkonyodni kezdett, halkán pattantak a gerendák, sóhajtott a tető, óvatos szárnyalással érkezett fészkébe a nagyszájú veréb, álmosan zúgtak a darazsak, és az ajtón egy-egy denevér csapódott be a pajta alá, de ki is suhant abban a pillanatban.

- Ezek is felébredtek már - ereszkedett meg óvatosan a kocsi. - Valóban tavasz lehet odakint. Amikor estefelé hazaigyekeztünk a mezőről, ott bogarásztak a lovak körül. Jó lovak voltak! Énelőttem mindig jó lovak jártak.

- Elmentek a lovak - kaparászott egy egérke a csizma mellett. - Akkor még kint laktunk a farakás alatt. Láttuk, amikor elmentek, és nem is jöttek vissza. Aztán eltűnt az öregember is. Bement a házba, és nem jött többet elő.

- Meghalt - eresztette el egyik ujját a kabát -, meghalt.

- Nem tudom - rágcsált valamit az egér. - Bemenni láttuk, kijönni nem.

- Azt elhiszem, mert egy fekete ládába zárták, és nagy sírás meg éneklés volt körülötte, amikor ki vitték. Sokan énekeltek, az öregasszony jajgatott.

- Lehet - rágcsált az egérke.

- Akkor még bent voltam - moccant a kabát másik ujja. - S az egyik asszony - azt mondták róla, hogy ő az örökös - engem akart ráadni a halottra, de az öregasszony az új ruháját vette elő, ámbár csizmát nem húztak a lábára.

- Minek a halottnak csizma? - nyekkent meg a csizma. - Nem megy az már sehova. Hanem és nyikorogni kezdett, mintha

lépegetne benne valaki -, hanem, te egér, ne rágcsáld a talpam, mert beléd rúgok.

- Nem tudsz te már rúgni! - rágcsált tovább az egérke. - De meg olyan kemény a talpad, hogy majd a fogam törik bele, pedig az én családom híres a fogairól! Egyszer télen (igaz, nagyon înséges tél volt!) megettük az öregember pipaszárát a kamraablakban. Még a csutoráját is, pedig az csontból volt. Rettentő ribilliót csapott az öreg, mert az volt a díszpipaszár, és felforgatta az egész kamrát értünk. Akkor költöztünk ki a farakás alá az udvarba.

- Nagy kár, hogy nem vert agyon benneteket...

- Hát nem ment simán a költözködés. Az anyámat agyon is ütötte az asszony a seprűvel, én meg ijedtemben a harisnyáján rohantam felfelé, amire aztán úgy visított, mint a disznó, amikor ölik. Még ugrált is. Én lepottyantam a földre, és utána a többieknek, akik a nagy kavarodásban már eltávoztak...

- És miért nem maradtatok a fa alatt?

- Mért nem? Talán nem maradtunk volna? Maradtunk volna mi szívesen, mert volt alatta nyári szállás, téli szállás szalmából, puha tollakból, amikor egyszer csak megjelent Csirik, a rém, a menyét. Szerencsére a farakás olyan sűrű volt, hogy a nyílások között csak mi fértünk el, mégis elkapta egyik testvéremet, aki (sajnos, ez az igazság!) hetyke legény volt, és nem félt még a macskától sem...

- Aztán?

- A többit hallottátok Katától, mert én is hallottam. Csirik pillanatok alatt végzett szegény testvéremmel. Mi persze lapultunk az emeleten, mint a zsendelytetű. Aztán hallottuk, hogy elsurrant, és nemsokára rikoltozott a kakas, bár nem sokáig... Én nem is tudom, az emberek talán süketek éjszaka?

- És a kutya? - lehelte egy csempeköcsög. Mire való a kutya?

- A kutya néha buta, mint egy záptojás - kottyant halkán Kata. - Csak morgott a kutyaól ajtaja előtt, ahelyett hogy felverte volna a házat. Bezzeg tud ugatni, ha pletykákat kell szétkiabálni a

falunak, és futkos, mint egy megvadult csikó, ha idegen kocsi megy el a ház előtt... Ez az igazság, bár a kutya barátom. Ekkor egyszerre nagy csend lett a pajtában. Némává merevedett minden, s ahogy múltak a percek, ez a némaság csak süllyedt, és süketebb lett egyre. A sötétség még sűrűbbre feszült, a mozdulatlanság megmerevedett, hogy majd elpattant, mert az ajtóban, mintha mozdult volna valami, aztán két zöld szem nyílt ki az ajtó előtt, egy nagy macska két szemének titokzatos lámpása. A lámpák néha mintha kialudtak volna, hogy annál nagyobbra nyíljanak, és egyre közeledtek a csizmák felé, ahonnét az előbb még hallatszott az egér rágcsálása. De a kapargáló kis zaj már elszállt, eggyé lett a csennel, eggyé az egész pajtával, mintha az egész fekete némaság várta volna, hogy történjék már valami, mert a félelmes várakozás szinte a tetőt dobta le a vén pajtáról. Hát történt is. A lámpák nagyra nyíltak, meglódultak, ide-oda villantak, kapkodás, egy kis fadoboz megbillent, s a srapnelhüvely, melyet még az öreg gazda fia hozott haza a régi háborúból fejest ugrott a sötétségbe. Mindez alig hallatszott. Eddig csak a puha, súrlódó, kapkodó neszek szőttek valami titokzatos hálót a sötétség fenekén, de a srapnelhüvely az eke kormánylemezére esett, s akkorát csattant, mint egy ágyúlövés. A sötétség hullámsani kezdett, a macska lámpásai két hatalmas ívvel kirepültek a pajtából, utána mélységes csend, amelyben elernyedtek a csattanás hullámai, feloldódott a feszültség, és pár perc múlva Kata körül zizegni kezdett a szalma.

- Mi volt az? Mi volt az? - suttogott a szalma. - Mi innét nem látunk semmit, és ez a szegény tyúk belepusztul a félelembe. Úgy ver a szíve, hogy még itt pusztul a nyakamra.

- Kata, nyugodjék meg! - nyújtózkodott a kocsi. - A macska járt itt, de úgy láttam, üresen ment el. De mi volt az az éktelen csattanás?

- Rám esett ez az... izé... Nem mondom, jó acélból van az illető, de

olyan betyár neve van... - súgta az eke.

- Srapnelhüvely vagyok. Már akkor mondtam, amikor ide hoztak. Azelőtt csak srapnel voltam, de aztán, hogy kevesebb lettem, azonnal hosszabb nevet adtak az emberek. Azt is mondtam, hogy az öreg gazda fia hozott haza a nagy világháborúból, s az öregasszony egy darabig virágot tartott bennem, de aztán a fiú nem jött többet haza, s engem kidobtak. Mintha én lennék az oka, hogy srapnel lettem...

- Mindennek az ember az oka! - sóhajtott valaki.

- Meg a macska! - cincogott egy halk rövidet az egér, és óvatosan megközelítette újra a csizmát.

- Csak rágj, csak rágj! - dohogott a csizma. Ha valami puhábbat rágnál, bizony nem hallotta volna meg a macska.

- Rágnék én - motoszkált az egér - jó, puha szalonnát. De ha nincs...

- Találsz az udvaron... mindenfélét...

- Ez aztán jó tanács! Meglátszik, hogy a lábán hordott az ember... Menjek a macska szájába?

- Látszik, hogy nem ismered a macskát. Úgy megijedt az, hogy jó ideig környékére sem jön a pajtának.

A kiséger két lábra ült, mert erősen gondolkodott, s ezalatt a pajta fedelének két öreg szárnya alatt megnyugodott a csend.

De ekkor a macska már a ház padlásán volt, és a talpát nyalogatta, mert - elég szégyen egy öreg kandúrra - nemcsak, hogy elhibázta az egeret, de ráadásul belekapott egy szögbe is.

És utána: égszakadás, földindulás! Alig érintette a kis faládikót; de ki gondolta volna, hogy olyan ingatagul áll az a vasköcsög?...

A csattanás után két olyan ugrással távozott, ami egy párducnak is becsületére vált volna, és majdnem fellökte az előrohanó kutyát, aki a Sajó névre hallgatott, de most a nagy csattanásra felébredve még a nevét is elfeledte.

- Mi az? Mi az? - hörgött.

A macskában tartott még a nagy ijedelem, tehát nem is válaszolt, hanem felugrott a létrára, és eltűnt a padláslyukban. És most a talpát nyalja. Nem azt, amivel a szögbe kapott, hanem a másikat, mert rendes macska volt, és ha már az egyik lábát rendbetette, hát tisztára nyalta a másikat is.

A kutya pedig szaglász, fülel, nézi a derengést, amit a fogyó hold szitái a földre, és tanácstalan, mert a derengés nem mond semmit. A levegőben semmi ártalmas szimat, a környék néma, az ablakon most kezd játszani a holdvilág, bent is csend van, mert alszik az öregasszony, mosolyog álmában.

Jól látni, mert a hold, mintha már a szomszéd kéményen ülne, mintha régi gondolatokat szőne, amelyek elreppentek valamikor, de el nem múltak, mert lám, ott ül egy legény az asztalnál, katonaruhában, előtte bor, kezében a srapnelhüvely és mosolyog:
- Ültessen bele virágot, édesanyám... Emléknek hoztam.

És már ott is van a virág az ablakban. Szép virág! Piros! Öntözi az öregasszony szorgalmasan, amíg csak meg nem jön a bár, amitől sötétség borult a világra.

Elment a hold, felemelkedett, és az ereszt árnyékot vetett az ablakra.

- Hősi halált halt! - mondja az árnyék, és most már sír az öregasszony; horpadtra sírta már a szeme tükkrét, amelyből, akármire néz, mindig mást lát, és nem tud elszökni a bánat.

A HOLD magasan jár már. Egy-két felhőbárány került az udvarába, s ezek most követik, mert elcsavarogtak a mihasznák az égi karámból, és félnek a sötétségtől. Abban reménykednek talán, hogy mire a hold lenyugszik, a másik oldalon felkel a nap, s akkor majd hazatalálnak.

Addig azonban ragaszkodnak hozzá, mint a kutyához a bojtornán. A hold pedig nem törődik velük, talán mosolyog is magában, hogy lám, meg vannak szeppenve a nyavalyások...

A kakasok azonban nagyon erőltetik a virradatot. Ez az idevaló is, amelyről Kata nem sok jót mondott, olyan bátorsággal rikolt az éjszakába, mintha tudná, hogy a néhai Gyuri keserves halála óta drótháló védi a majorságot. Talán érzi is, ha nem is tudja, de látja Sajót, amint időnként körüljárja az udvart, s ez megnyugtató. Sajó ilyenkor inkább az orrát használja, ami megbízhatóbb, mint a szeme, mert az orr megmond mindent, amit a szem nem láthat. Az udvar közepén meg is áll egy pillanatra, mert egérnyomokat érez, de az egér Sajót nem érdekli, mert ez a macska hatáskörébe tartozik. Az egér tehát ott lapul a tyúkok itatóvályúja mellett, és várja, hogy a kutya elmenjen. A kiséger hosszas tanakodás után mégis megfogadta a csizma tanácsát, s ezt nem is bánta meg, mert két szem kukoricát már megevett, és éppen a harmadikat kereste, amikor Sajó megjelent. És most lapul, amíg a kutya körüljárja az udvart, és csak akkor indul el újra, amikor Sajó visszamegy a küszöb elé és hangos szusszanással hasra ereszkedik. Szüret! - gondolja talán az egérke, ha nem is mondja, és tovább keresgél a vályú körül.

Az ég kezd elhomályosodni, a csillagok már alig hunyorognak, a holdnak párás, nagy udvara nőtt, és érezni lehetett, hogy meghűsült a levegő, mert a téli, átfagyott föld ereszkedő nyirkosságából felszállt a köd. Felszállt, de nem magasra, és szétfolyt nyúlós lomhaságával a szérűkben és a kertek alatt.

A pajta előtt megállt egy pillanatra, mert a pajta őrzött valamelyes meleget, de aztán alul mégiscsak betapogatódzott, s Kata még jobban betakarta a tojásokat.

Valahol messze egy gép kezdett dohogni, de ez alig volt több, mint a szívverés, ajtó is csattant valahol, halk visszhangot verve a srapnelhüvely sötét szájában.

- Köd - mondta a visszhang...

- Utálom - nyúlott meg a kabát, mert a köd beleszivárgott, és benne is maradt. - Utálom! Belém bújik, nehéz leszek, úgyis alig

tart már az akasztó; ha leszakadtam, fekhetem a porban, és szétrágnak az egerek.

- Lehet, hogy szétrágnak, lehet, hogy nem cincogott jókedvűen az egérke, aki most érkezett vissza négy teljes szem kukoricával a gyomrában -, bár a fészünkben nem fáztunk a télen sem. Tollal van kibéleelve. De a - ködöt én is utálok. Vizes lesz tőle a szőröm, ráragad a por, és nyálhatom, míg újra tiszta lesz. Mindenki tudja, hogy mi tiszta nép vagyunk...

- Lehet - ásított a lopótök, amelynek oldala betört, s most ott tartotta a száját. - Lehetséges, hogy tiszták vagytok, de az öregasszony, amikor utoljára itt járt, azt mondta, hogy bűdös egérszag van...

- Látszik, hogy üres vagy, és nincs hol tartani az eszed. Mindenkinek van valamilyen szaga. Nekünk meg az öregasszony bűdös. Mit szólsz hozzá?

- Semmit! - kongott halkán a tök. - De mivel nagyon szemtelenül cincogsz, azt kell hinnem: tele van a hasad, és nem hallottam még, hogy megköszönted volna a szegény, öreg csizmának.

- Hálátlan a világ! - sóhajtott rekedten a csizma, mert belepte már a köd, s az öreg bőr puhulni kezdett. - Itt van ez a mocskos köd is, ki a fene hívta ide?

- Küldtek, és jönnöm kellett! - gomolygott a köd. - Mert mi uralkodunk.

- Na, nézzétek csak ezt a szürke tehenet! reccsent meg a kocsi. - Uralkodik...

- Bánom is én, uralkodjék odakint! De bejön, s amint hozzám ér, vízzé válik.

- Mert melegebb vagy, mint én! - suhogott a köd. - Ha hidegebb lennél, dér lenne belőlem. Ezt parancsolja a Fizika...

Erre nagy csendesség lett a pajta alatt, mert senki sem tudta, ki az a Fizika.

Végül a gereblye moccant meg.

- Majd jön a jó meleg, fényességes nap, és ad neked Fizikát...
- Semmi baj! - lengett vidáman a köd. - Pára leszek, aztán felhő, aztán eső...

- ... aztán tüzes mennykő! - recsegett a kocsi. - Most már elmehetsz, mert eleget hazudoztál. Különben is világosodik.

- Mondj igazságot az ostobáknak! - suttogott a köd - és agyonvernek... De már megyek is. Megyek felhőnek, de annyit hagyok itt magamból, hogy szép csendesen megrothadjatok, és megegyen benneteket a penész meg a rozsdá.

A köd ezen jó kívánságok hátán felemelkedett, és kifolyt a világosodó ég alá.

Mert odakint közben világos lett.

Nedves, csöpögő, didergő világosság, amelyről semmiképpen nem lehetett elhinni, hogy szikrázó, száraz meleg lesz délre, és kopogni fog a nyúlós, csúszós gyalogút.

De a dél még messze volt.

Most még csak az istállóajtó kattant keményen, és a bádoggal fejőké kondult, aztán - amíg saját habjába nem fulladt - zenélni kezdett a bádoggal fenekén a tej.

Amikor az istállóajtó újra megnyílt, és tompán betevődött, Kata nehézkesen felállt.

- Mennem kell! - mondta, és állt még egy kicsit, hogy elgémberedett lábai mozgásra igazodjanak. Aztán óvatosan leugrott a földre.

- Az öregasszony nemsokára hozza, az ennivalót, s ha ott vagyok, azt hiszi, hogy a körtefán aludtam. De éhes is vagyok... és a tojások ilyenkor még nem kényesek.

Az ajtóból még kilesett, aztán úgy elsurrant, hogy a többiek észre sem vették.

- A tojások mindig kényesek! - szólalt meg ekkor a nőstény veréb.

- Azt csak egy könnyelmű tyúk mondhatja, hogy nem kényesek... Könnyelmű is, és buta is. Nem azért mondom, mert nincs itt.

Szemébe is megmondom.

Egy darabig nem válaszolt senki, mert a veréb inkább csak olyan ágyrajáró volt a pajtában, s eddig sem állt vele szóba senki.

Később azonban egy kis szél kerekedett, és befújt a pajta alá, a srapnelhüvely szájába is.

- Bennem is voltak kis ólomtojások! - dúdolt a szél a hüvely szájával. - De azok nem voltak kényesek. Mikor kilóttek az ágyúból, és repülés közben elrobbant bennem a robbanó töltet, a kis ólomtojásoknak semmi baja nem lett, de alattunk csak elfeküdtek az emberek. A kis tojások agyonvágták őket. Némelyik még ordított is...

- Szép kis foglalkozás! - csiripelt a veréb, és megvetése jeléül egy kis fehérret pötytyentett a hüvelyre.

- A te fenekedbe kellene egy kis ekrazitot elrobbantani! - dühöngött a néhai srapnel. - Majd meglátnád, hogy azt teszel, amit az ekrazit akar. Azaz nem látnál meg semmit, mert csak ez maradna meg belőled, amit rám ejtettél. Nem is vagy több...

- Ócskavas, ócskavas! - csiripelt a veréb, és kirebbent az ajtón, mert az udvarban az öregasszony szólongatta baromfiait.

Ott állt az öregasszony a kút mellett, és szórta a kukoricával vegyes ocsút. Mögötte Sajó, mint egy őrmester, ha esetleg ráncba kell szedni a közlegényeket, és szoknyája körül sündörgött a macska, figyelmeztetve a háziasszonyt, hogy még nem kapott tejet.

Sajó úgy tett, mintha nem látná a macskát, és a macska nem vett tudomást a kutyáról, mert a hízalgés különféle fortélyaival volt elfoglalva. Magasra tartott farokkal dörgölődzködött az öregasszony lábához, és nem vette észre, hogy az egyik cipő hátralép, egyenest a macska lábára.

- Ksz... kssz! - tuszkolt a kandúr. - Nyervauu!...

- A fene egyen meg! - mérgeződött az öregasszony. - Mit állsz a lábam alá!

- Rrrrr-hrrr! - vicsorgott Sajó. - Megharapjam?

A kakas vészesen kerregett a riadalomban, a kandúr röptében kétszer pofon vágta a kutyát, és a következő pillanatban már fent volt a létrán, s eltűnt a padláson.

A zenebona azonban hamarosan elült. Az eleség elfogyott, a tyúkok még keresgéltek, s Kata úgy térült-fordult, hogy az öregasszony szeme megakadt rajta.

- Nini, az öreg Kata! Kemény volt a tél, úgy látszik. Még nem kotlik...

Ezek csak gondolatok voltak, de Kata megérezte, hogy nincs baj a levegőben. Tudta, hogy az öregasszony nem vette észre a vedlő tollakat a hasán, és nincsenek tervei vele. Katának ez elég is volt, és amint a tyúkok szétszóródtak, az öreg tyúk is eltűnt valahol az istálló mögött, de nem is leskelődött utána senki.

Ekkor már hangosra világosodott a környék.

A nap előtt még ugyan némely felhőbárányok tétováztak, de az ég tiszta volt, és nem kellett jósnak lenni a meleg tavaszi nap ígéretében.

Kata meg is állt a szalmakazal mellett, ahol a szalmaszálak szövevénye először verte vissza a napsugarakban érkező meleget, de aztán már nem csábította semmi, csak a tojások kis halma, ami egy volt a múlttal, s a jövővel, az idővel, egyszóval: az élettal.

Az öreg tyúk persze nem tudta: mi a múlt, a jövő, az idő, de amit tett, azt az élet parancsából tette, és - végeredményben - a tett a fontos, és nem a szavak.

Ha erősebb a napsütés, és felszáradt már a por, talán egy gyors porfürdővel gondoskodik, hogy kikelő kiscsibéi ne legyenek mindjárt tetvesek, de most a por még nem elég száraz a fürdőhöz ködös, nedves volt a hajnal -, így Kata nem is tétovázik.

Meglassítja lépteit, körülnéz, hogy látja-e valaki, keresgél a földön, mintha éhes lenne. Felnéz az égre is, ahol nincs semmi látnivaló, de mindez csak ravasz játék, mert egyre közeledik a pajta

bejáratához, s egyetlen mozdulattal eltűnik a homályban.

Eltűnik, az igaz, de meg is áll abban a pillanatban, mert szemeinek meg kell szoknia a sötétséget. Itt nem lehet vaktában ugrabugrálni, lármát csapni, ami óhatatlan, ha elhibázza, az ugrást. De ez a megállás udvariasság is a régi lakókkal szemben, mert annyit jelent, hogy: megérkeztem. Annyit jelent, hogy: odakinn nincs semmi újság, ami van, azt ültömben is elmondhatom.

A pajta nem válaszol, a pajta vár.

Kata odaáll a saroglya alá, kiméri a távolságot - amire pár nap múlva már nem lesz szükség, mert megszokás az egész -, aztán puhán fellendül a saroglyára, s onnét a fészekbe.

De nem ül le mindjárt.

Alaposan megnézi a tojások fekvését, mennyiségét - ami nem számot jelent, inkább terjedelmet - aztán egy kis helyezkedés után, gondosan rájuk ereszkedik.

Ezzel a mozdulattal azután helyreáll a néma rend, csak az egyik gerenda mellett zurmol egy darázs, mert belerepült a pókhálóba, és nem tudja elszakítani.

A pók vár.

A darázs egyre dühösebb, a pók egyre nyugodtabb. A pók szereti, ha a darázs mérges és ficánkol, mert minden mozdulattal csak a hálót bogozza össze maga körül.

- Megöllek! - lihegi zúgva a darázs.

- Jó! - ül a pók, és nem is mozdul.

A darázs tekereg, és potroha ki is szabadul, ami fontos, mert ebben van a fegyver. Lehet, hogy a darázs gondolkodik, mert potrohát most nem mozgatja, igaz, testének többi része is teljesen béna.

A pók figyel. A háló nem rezeg, ami győzelmet jelent, de a pók óvatos...

A darázs gúzsba van kötve, és ami mozdulata van, az inkább

tehetetlen fuldoklás.

A pók még mindig vár, aztán - a háló nem rezdül - elindul az áldozat felé. Elindul, megáll. A pók éhes. Olyan közel megy az ellenséghez, amilyen közel lehet, figyel, aztán átöleli az ellenséget, hogy rágó csápjaival a bénító mérget belefecskendezze. Ez az ölelés - úgy látszik - nagyon fájdalmas lehetett, mert a darázs szinte meggörbült bele, de ezzel a mozdulattal - talán véletlenül fullánkját a nagy keresztespók oldalába lökte.

A pók villámgyorsan ugrott félre, kirohant a tartószálon, egészen a szalufáig; ott húzza magát ide-oda, látszólag kínlódik, míg a darázs addig tornászik szabad potrohával és egyik szabad lábával, amíg egy lelógó nádszál nem akad útjába. Ebben aztán megkapaszkodik, de a szakadt háló egy részét is magával húzza.. És liheg, és a megerőltetéstől potroha harmonikázik.

Egy kicsit azonban kaphatott a méregből, mert bágyadt, de annyi ereje van még, hogy a nádról a szalufára mászik, a háló egyes részeit a nádron hagyva.

De a pók mozdulatlan. Él, nem él, ki tudná megmondani?

Ki törődik egy pókkal?

Senki!

Itt nincs háziasszony, aki hálóját már régen leseprűzte volna, itt nincs olyan világos, hogy a poros pókháló egyáltalán valakit érdekelne. A nádszál ugyan lengett valamicskét, mintha mondani akarna valamit, de a lakók ezt sem vették észre, mert Sajó állt meg az ajtónyílás előtt, és farkcsóválva jelentette, hogy a macska nem mer lejönni a padlásról.

- Ha lejön, ellátom a baját - csóválta hevesen a farkát -, most elmegyek a méhes mellé, oda süt legmelegebben a nap.

A kutya vaksin nézett a pajta sötét odújába, és mivel úgy látszott, hogy odabent alszik még a homály is, Sajó elballagott a kert felé, ahol valóban volt egy nádfedelű házikó, amelyben már régen nincsenek méhek. Kapák vannak benne, kicsi meg nagy is, üres

virágcserepek, üres kasok, egy rossz szita, egy sarló és egy öntözőkanna a polcon.

Más nincs.

Régebben darazsak is raktak itt fészket, de egyszer - nagy meleg volt, víz sehol, és nagyon dühös volt a darazsak népe - megcsípte egy ifjú harcos az öregasszonyt, aki még aznap éjszaka kilakoltatta a darazsakat. Fészküket leverte, kiséperte, a fészek helyét büdös kátránnyal bekente, s a darazsak azóta sem jöttek vissza. Ez is azt mutatja, hogy az erőszakosságnak ostobaság az alapja. Ha az a buta ifjú darázs nem csípi meg az öregasszonyt, békeségben élhetnének itt még ma is.

Ezt persze Sajó nem tudja, pedig őt is megcsípte egyszer egy darázs, mégpedig a lábát. Üvöltve rohant panaszra az öregasszonyhoz, aki csak nevetett, mikor a kutya jajgatott, és feltartotta a lábát, hogy ott érte a sérelem.

- Fáájuuuu... hu... húú...

- Minek mégy oda, számár?!

Ebből is látszik, hogy ha a kutyát csípi meg a darázs, akkor az számár és nem kutya.

Mindezekre azonban Sajó ezen a szép tavaszi napon nem emlékszik. Odaballag a méhes keleti oldala mellé, mert most oda süt a nap. A homok meleg, a deszkákon egy-két korai légy napkúrázik, a fal tövében kibújt már a csalán, s a vén meggyfán olyan pocakosak a rügyek, hogy majdnem lecseppennek.

Az egész kertnek meleg tavaszszaga van.

Hogy ennek a nehéz, vajúdó illatnak mi az összetétele - ki tudná megmondani?

Enyhe szél ténfereg, minden ok és cél nélkül. A szántások, vetések, rétek zsendülő illatát összekeveri a kertével, a szérűskert korhadó szalmaszagával, a föld meleg párájával, a bokrok alatt megsüppedt levelek lélegzésével, a rügyek és bimbók édes, ragacsos mézszagával... keveri és hordja, hogy minden illatban

minden más illat is benne van, és együtt olyan, mintha a tavasznak egyetlen óriás kelyhű virága illatozna a mélyben, a magasban, valahol szétszórva az egész világon.

Sajó alszik. Egy légy néha a kutya fű lére repül, s a fül azonnal tiltakozik.

- Hess! - mondja a fül, és Sajó alszik tovább, a fülre bízva, hogy vigyázzon magára.

Alszik a kutya, és nem veszi észre, hogy a kis ház mellett mozdul a föld, kipúposodik, megsüpped, újra kipúposodik, újra megsüpped; valami barnás, zöldes erő mozog alatta, végül is ott ül a kis földhányás tetején egy álmos, pislogó varangy.

Nincs teljesen magánál, ez látszik rajta, de majd féléves alvás után valami értelmes virgoncságot nem is lehet kívánni tőle. És azt se, hogy szép legyen. Hunyorgó szeme ugyan nem lenne csúnya, mert ködös, narancsszínű párában úszik, csak ne lenne olyan düllelt, mintha öt hónapig a föld alatt fojtogatták volna. Pedig nem fojtogatta semmi, mert ezt a békát csak egyszer veszi szájába valami tanulatlan kutya vagy macska, aztán soha többet.

Mirigyeinek maró és büdös váladéka olyan, hogy még a kutya is rókázik tőle - ha ugyan már a megfogás pillanatában undorral ki nem köpte.

Itt a kertben gémek és gólyák nem járnak, és kígyón kívül nincs is ellensége. A kígyót nem érdeklik a mirigyek. Ellenségnek marad még az elmaradt ember, aki agyonvágja ásójával a szegény varangyot, csak azért, mert csúnya és utálja. Agyonvágja vagy üti - ami a varangynak teljesen mindegy - a kert hasznos, ingyen napszámosát, hiszen csak rovarokkal, pókokkal, csigákkal él.

Sajó azonban mit sem tud a béka megjelenéséről, és nem is tudna, hiszen alszik, ha a légy meg nem unta volna a fül csapkodását és át nem szállt volna a kutya nedves orrára. Erre Sajó már álmában dühbe gurul, és egy villámgyors mozdulattal elkapja a legyet, még meg is rágja, holott azon nincs sok rágnivaló.

Ezzel hát végeztem! - gondolja Sajó, és éppen le akarja újra csukni szemét, amikor meglátja a békát. Nem, azt nem lehet mondani, hogy valami okosan nézi a varangyot.

Hát ez meg honnét a pokolból került ide? - hunyorog a kutya, aztán felül, farkát mérsékelten csóválja, és morog is, bár elnézéssel.

- Eredj, béka, a fenébe! Utállak! - morog. Jobb, ha elmegy.

A béka - úgy látszik - megérti a morgást, mert könnyörögve pislog, és végtelen lassúsággal elindul.

A dermedt alvásban elgémberedett lábai összecsuklanak minden lépésnél, de vonszolja magát, miközben hátáról leperreg a megszáradt föld. Megy, megy, de amikor a kis ház árnyékhatárához ér, ott megáll. Ott hűvös következik, és a hűvösből a föld alatt elég volt. Letottyán a béka, és nyilván gondolkodik, mert egy kis idő múlva újra elindul az árnyék mentén, s végül behúzza magát egy ribizlibokor alá, s ott a száraz avarban úgy eltűnik, mint éjszakában a füst. A varangy hátának barnás rajzolata és a tavalyi levelek barnás összevisszasága úgy összefolynak, hogy még a kutya jó szeme is véglegesen elvesztette.

De Sajónak ebben a pillanatban nem is fontos a béka. A gyalogúton a macska jön. Kényeskedve szedi lábait, és látszólag csak a ragyogó napmeleget élvezi. Azt lehetne hinni, Sajó letörleszti a reggeli két pofont, amelynek véres csíkjai még ott vannak a kutya arcán, de a lerohanásba valami hiba csúszott, mert Sajó, azaz a macska bűnlajstroma csak újabb két pofonnal bővült, s mire a kutya magához tért, a macska már fenn volt az almafán és - mosakodott.

Igen! Tüntetőén mosakodott, alaposan és rendszeresen. Mintha a kutya a világon sem lenne, és még - de csak melleleg - le is nézett, hogy ugyan mi baja lehet ennek a szegény, derék Sajónak? Bántotta talán valaki?...

Sajó őrjöngve ugatott még egy darabig, előszedve a kutyaszótár válogatott gorombaságait, aztán búsan beballagott a szérúbe, szétzavarta a szalmakazal mellett melegedő tyúkokat, aztán enyhült bánattal lefeküdt a kazal mellé.

De aludni nem tudott, mert zizegett a nyújtózkodó szalma, egerek mászkáltak a kazal alatt, később pedig egy méhecske érkezett, fáradt zümmögéssel, és szinte úgy esett le a szalmára.

Sajó kedvetlenül nézte a kis jövevényt.

- Felzümmögtelek, öreg kutya! - rezgettette szárnyait a méhecske. - És most haragszol?

- Nem haragszom, és nem vagyok öreg! - kaszált a farkával a kutya. - Ha ember lennék, azt mondanák: javakorabeli vagyok.

- Mert olyan nagy vagy...

- Ilyen a családom - enyhült meg Sajó. - De láttad volna az apámat! Elfáradtál?

- Nagyon. Tudod, ilyenkor még gyengék vagyunk, és olyan hírek jöttek, hogy érdemes kimenni. Parancs, parancs, hát kimentünk, de bizony korai volt még. Egy-két bokor som, ibolya, gólyahír, kankalin - mit lehet ezekkel kezdeni? Ezren nem hoztunk haza tíz csepp mézet. De repültünk mélyen, magasan, meleg napsugárban, és kiolvadt belőlünk a téli tétlenség. Most már jöhet a nagy virágzás: készen vagyunk.

Ekkor a pajtából furcsa, halk koccanások hallatszottak, és a kutya odafigyelt.

- Hát én megyek is! - rezdültek meg a méh szárnyai. - Pihentem, és ebben a száraz, meleg napsütésben jó repülni. Aludj, nagy kutya, tovább!

A méhecske fellendült a levegőbe, és eltűnt a szomszéd szérú felett.

Sajó tovább hallgatódzott.

- Mi volt az a zörgés? - nézett a pajta sötét nyílására, mert a hang onnét jött, és ha a korrogó koccanás nem ismétlődik, Sajó álmos

fejében talán elmúlik a gyanú, hogy a pajtában történik valami; de a zörgés megisméltódott.

A kutya gyanakodva felkelt, és megállt az ajtóban. Félig kint, félig bent, hogy szeme szokja a homályt.

- Mi az? - csóválta a farkát, és fejét félrefordította a nagy figyelésben.

- Semmi! - ásított a nagy fazék. - Éppenséggel semmi!

- Semmi! - sziszegett a kasza. - Alszunk, kutya. Aludj te is.

- Semmi! - csippanat a veréb. - Egy-két nap még, és kikelnek a tojásaim. Olyan éhes vagyok, hogy már alig élek. Nem láttad a párom, kutya? Mindig megfélekedezik rólam, mintha legényveréb lenne még és nem családos. Engem meg öl az aggodalom, hogy nem járt-e erre a karvaly...

Ebben a pillanatban érkezett meg a verébférj, megült a fészek szájában, a kis nőtény kirebbent az ajtón, és a férj buzgón helyezkedett el a tojásokon.

- Bizony: semmi! - zizegett a szalma, de ekkor újból hallatszott a zörgés, mégpedig az üléskas felől, és Sajót most már nem vezette félre a homály takarása, a fazék ásítása, s az egész pajta álmos, ideges takaródzása.

Szinte harag sötétítette el a pajtát, hogy Kata, a vén tyúk, ha már bekéredzkedett, hogy lehet ilyen könnyelműen figyelmetlen.

Bekéredzkedett - rendben van. Zavartalanságot akart - megkapta. Mindent megkapott: helyet, szalmát, csendet, homályt... de, hogy se lát, se hall, amikor rájön, hogy tojásait megforgassa, és fittyet hány a pajta békéjének, ez nincs rendben, és ezért Kata felelni fog! Szegény öreg Kata nagy buzgalmában valóban nem látott, és nem hallott. Füle a tojások drága, finom kocolódásával volt tele, lábával, fejével erőltette, hogy egy-egy alsó tojás felülre kerüljön, meleget kapjon testéből, és a levegőből párát kapjon, bár a „buta tyúk” nem tudta, mi a hő, és mi a pára. De ugyanez a buta tyúk tudta, hogy mit kell tennie, hogy csirkék jöjjenek a világra, és

végeredményben - ez volt a fontos.

Ebben a pillanatban éppen egy makrancos tojást hozott a felszínre csőrének és nyakának esetlen mozdulatával, és amikor végre meglegedetten emelte ki fejét a tojások közül - szembenézett vele a kutya.

Kata az első pillanatban megdermedt a hihetetlen látványtól. A homályban nem ismerte fel Sajót, és azt sem láthatta, hogy Sajó a földszinten barátságosan csóválja a farkát, mert kétlábra állt, az üléskas peremén megtámaszkodva, amikor Kata ijedtében fejét vesztve erélyesen orron vágta. Orron vágta, éppen ott, ahol a macskakarmok sebei nagyon érzékenyek voltak.

- Hujjuuú! - üvöltött Sajó, és orrát rázva előrerohant az udvarba, ahol éppen az öregasszony készült elmenni valahova.

- Na, már meg mi a bajod?

Sajó magasra tartotta vérző orrát, mint egy bűnjelet.

- A Kata... a Kata... Ott van az üléskasban...

Az Öregasszony letette a szatyrot, amivel indulni akart, és figyelmesen megnézte a kutya orrát.

- Gyere, te szamár, majd megmosom. Hányszor mondtam már, hogy hagyd békén a macskát?!...

- A Katá! - nyüszített Sajó. - Ott ül az üléskasban, eldugta a tojásait, de én nem akartam bántani...

- Jól van, no, holnapra meggyógyul...

Az öregasszony ezek után megsimogatta a kutya fejét, felvette a szatyrot, Sajó pedig lelkes farkcsóválással indult el a pajta felé, hogy leleplezze az áruló tyúkot. De az asszony a kapu felé ment.

- Nem arra, nem arra! - ugatta Sajó. - A Pajtában. - És szelíden megfogta a szatyrot, hogy elvezesse gazdáját Kata leleplezésére.

- Jól van, no! - érzékenyedett el az öregasszony. - Vigyázz a házra! Betette a kapuajtót, és Sajó tehetetlen megdöbbenéssel nézett utána. Farkát mind lassabban csóválta, aztán fejét lehorgasztva, bement a pitvarba. Elkeseredetten hasra vágta magát.

- Csak az ember lehet ilyen buta - sóhajtotta -, hát nem mondtam meg világosan... még húztam is. Nem értem, nem értem - ásított -, nem lehet másként, mint hogy Katát az öregasszony ültette oda. De majd kellenék, ha jön a görény... engem sem lát többet az az ostoba tyúk!

Ha szegény Kata láthatta volna Sajó gondolatait, bizonyára örült volna, mert ebben a pillanatban csupa ellenséges érzés és hideg árnyék vette körül. Hideg, néma árnyék, az ellenséges gondolatok ellenséges, néma szellemei.

Hiszen csak szólt volna valaki! Csak szidták volna, elmondva mindennek, ami csúnya és rossz - ha nem is igaz... -, csak ne hallgattak volna ilyen dermesztően, haragosan és kegyetlenül! S a legfájdalmasabb ebben a jeges ítéletben az volt, hogy Kata is egyetértett vele. Megzavarta a csendet, odacsődítette a kutyát, ráadásul még orron is vágta. A kutya üvöltve elrohant, s most jön az ember, aki úgyis elviszi Katát, elveszi tojásait, s azzal visszaáll a régi rend a régi lakókkal, akik tudják, mi a rend, és nem zavarják a fáradt tárgyak és egyéb titkos életek életét.

Lassan múlt az idő. A külső árnyékok kelet felé kezdtek hajlani, tehát elmúlt dél, és Kata csak ült mozdulatlanul, várta az embert, s az ítéletet.

De az ember helyett csak a kis verébasszony surrant be, lelkendező, de halk csiripeléssel:

- Csirip-csirip... Tudok mindent. Az öregasszony nem értette meg a kutyát, aki ide akarta vezetni, hogy Katát elárulja. A kutya mérges volt, és megesküdött a nagy fekete kutyára, hogy többet nem teszi be a lábát a pajtába... még ha a görény itt lenne, akkor sem...

A kis veréb elhallgatott, mert szinte vastag volt a hideg csend.

- Valami baj van? - nézett szét.

- Most már talán nincs - pattogott a kocsi -, de lehetett volna...

Nagyon köszönjük, Csuriné. Igazán köszönjük...

- Jaj! - nyitotta ki száját lihegve az öreg tyúk.
- Jaj! - sóhajtotta megkönnyebbülve...
- ...meg azt is mondta, hogy valószínűleg az öregasszony ültette ide Katát... Hát - csiripelt diadalmasan Csuriné -, tudok-e jó híreket mondani?
- Tudsz, tudsz! - pattogott a kocsinak mind a három kereke. - Csak ne olyan hangosan mondanád!
- Én - kottyant meg halkán Kata - én...
- Hallgass! - dudált egy kis szellő a lopótökben. - Hallgass! Amíg nem határoztunk, nem lehet szavad!
- Csak Csurinének akartam megköszönni... Múltkor azt mondtam neki, hogy...
- Nem érdekel bennünket! - mutatta meg rossz fogait a gereblye. - Senkit sem érdekel!
- Én meghallgatnám! - cincogott a kiséger. Végeredményben...
- Igen? - zizegett a széna. - Igen? Ha majd erre jár a macska, és benéz az ajtón, végeredményben zizeghetek én úgy is, mintha az egér szaladna rajtam, és akkor bejön a macska és, végeredményben, nem megy el üresen...
- Bocsánat! - cincogott kétségbeesetten az egér. - Én azt akartam mondani, hogy... végeredményben ti mondtok ítéletet - és utána én meghallgatnám, mi is történt közben, mert én, bevallom, nagyon mélyen alszom...
- Akkor meg ne járjon a szád az öregek előtti Hazug vagy, piszkos és büdös. Múltkor is rám vizeltél, és a tehén odalent elfordította a fejét... Az öregasszony meg azt mondta: rossz ez a széna, békarokkás, vagy mi a fene. Úgy látszik, a kaszálót ki kell szántani... és...
- Elég! - reccsent meg a kocsi. - Most Katáról és nem az egérről van szó.
- Hát hova menjek? - cincogott siránkozva az egér. - Rám jött, hát rám jött...

- Elég! - recsegett újra a kocsí szokatlanul szigorúan. - Most beszéljen Kata.

Az öreg tyúk lázban lihegve nézett maga elé.

- A tojásokat forgattam meg, és nem hallottam semmit... Nem figyelmeztetett senki...

- Az egész pajta figyelmeztetett...

- Nem hallottam, nem vettem észre semmit, és nekem a tojásokat meg kell forgatnom, ha belehalok is...

- Ez igaz - csipogott Csuriné. - Én is megforgatom, mert a tojásokat meg kell forgatni!

- Én azt hiszem - sziszegett a kasza -, hogy a verébnét nem kérdezte senki... Forgatta, nem forgatta, nem ott kell alávágni a kérdésnek.

- ...hanem ott - pattogott a kocsí -, hogy Kata nem tartotta be ígéretét. Sutba vágta a köteles óvatosságot, idecsődítette a kutyát, a kutya az embert... Ámbár van mentőkörülmény is...

Ekkor egy mély hang zendült meg a sarokban.

- Van... vaan...nn - bongott a dongatörött hordó. - Testvéreim, felebarátaim, ne veszekedjete... Olyan szépet álmodtam, és most elfelejtetem.

- Részeg! - cincogta suttogva az egér. - Úgy teleszította magát borral. A múltkor csak éppen körülnéztem benne, alig találtam haza...

- Borban az igazság! - döngött a hordó. - És az igazság az, hogy volt még bennem egy kis üledékseprő, azt kóstolta meg ez a nyavalyás. Aludjunk hát, felebarátaim. Oktassátok ki Katát, aztán aludjatok...

A hordóban kerengett még a visszhang, de nagyon halkán, és ez olyan volt, mint valami távoli horkolás.

- Már alszik is! - lehelte a lábos. - Ennek van a legjobb dolga. Vagy alszik, vagy részeg. Én még nem láttam józanon...

- Láttad, nem láttad - recsegett a kocsí -, most már ne lötyögjünk összevissza. Arról kell határoznunk, hogy Kata maradhat-e, vagy

menjen máshova?...

- Igen! - mozdult meg a csorba fejsze. Egy kis rozsdapor hullott róla a szalma közé. - Igen, kasza testvérnek van igaza. Oda kell vágni, ahol hasad a fa és nem forgácsolódik. De meg kell nézni a helyet és körülményeket, azaz valami mentőkörülményekről volt szó...

- Ott a hiba - ereszkedett meg a tető, amitől az összes szalufák ropogni kezdtek -, ott a hiba, hogy Kata farkával fordul az ajtónyílás felé, és így, ha a szalmakazal jön be az ajtón, azt sem veszi észre.

- Ezentúl szívesen arra fordulok, ha maradhatok - kotyogott nagyon halkán az öreg tyúk.

- Ha rám nézel, Kata - szuszogott az egyik gerenda, amelyik az ajtó felett tartotta a főgerendát -, én mindig jelzem a külső változásokat. Amikor napsütés van, rajtam mozdul az árnyék, és ha borús az idő, nyögök egyet, ami nem esik nehezemre, tekintettel a súlyra, amit tartok.

- Nagyon figyelek - bólogatott Kata. - ígérem: nem fordul elő máskor...

- Milyen ravasz ez a vén tyúk! - vigyorgott kajánul pár fogával a gereblye. - Úgy beszél, mintha már megbocsátottunk volna. Pedig én...

- Talán majd először Én! - reccsent meg a kocsi. - Úgy vélném, hogy korom, s a külső életben elfoglalt állásom után...

- Halljuk a kocsit! - dudált a lopótök.

- Hát halljuk, ha nincs is ki a négy kereke!... Ezt - természetesen - a gereblye mondta.

- Világot látott! - villogott haragosan az eke kormánykereke. - És a negyedik kerekét munkában hagyta el. Persze, nem olyan munkában, hogy trágyát kotortak vele össze, meg mindenféle szemetet...

- Megint mellévagdos mindenki! - sziszegett a kasza. - A gereblye,

pláne, csak utánam jöhet. Mint ahogy utánam jött a tarlón is meg a szénagyűjtésben is. Az pedig, hogy tárgyát is gereblyézték velem, hát az is munka. Éppen az ekének kellene tudni, hogy a jó istállótrágya aranyat ér..

- Na, szegény Kata, amíg te sorra kerülsz! cincogott halkán az egér. - Most úgy látszik, előbb előadást hallunk a trágyáról...

- Az egérnek igaza van! - recsegett most már nagyon mérgesen a kocsi. - Katáról kell határoznunk... Csak azt teszem még hozzá, hogy a negyedik kerekem azért törött össze, mert öreg gazdámot becsapta a bognár.

- „Olyan kőristalpa van, hogy a vas hamarabb elkopik!” - mondta a zshivány, mert tudta, hogy az öreg gazda már rosszul lát. Pedig bükkfa volt a nyavalyás, az se hegyen nőtt. Hát olyan is volt, mint a bodzabél. Aztán... Kata, te alszol?

- Dehogyan alszom! - rebbent meg az öreg tyúk. - Csak parancsotok szerint az ajtó felé fordultam, és bántja a szemem a világosság.

- Ámbár, ugye - és a gereblye fogai majd kiestek a vigyorgástól - a szép mesétől el is alhatott volna. Mese a negyedik kerékről, ami, úgy látszik, mégis csak hiányzik.

- Nincs rá szükségem, mert tisztességgel nyugalomba vonultam!...

- Igaz, igaz! - bólongatott Kata.

- ...és most megkérdek mindenkit, tekintettel a nagyon is elfogadható mentőkörülményekre: Kata maradhat-e?

- Persze hogy maradhat! - billent meg egy szélrohamtól a gereblye. - Én csak összekotortam az elmaradt gondolatokat, mert a külső világban is ez volt a dolgom. Akár széna, akár szalma, akár trágya... Persze, csak ha a többiek nem ellenzik.

- Úgy látom, nem ellenzik! - nyekergett a kocsi. - Kata tehát maradhat, ha ugyan el nem viszi a tetővel együtt a szél. Bolond idő készül!

- Én már tegnap megmondhattam volna! - futkosott egy pók a tartószálakat erősítve -, mert már tegnap megereszkedett a hálóm,

és tudtam, hogy párával jön a zivatar is...

- Aludjatok! - recsegett a tető. - Aludjatok nyugodtan! Láttunk mi már karón varjút... És én nem vagyok bükk, hanem akác! No, no, szelecske, ne erőltesd magad. A kis békából nem lesz nagy tehén, akármekkora fújja föl magát...

És amilyen csodálatos, szép, tavaszi nap volt pár órával előbb, olyan esztelen, tavaszi vihar csapott a tájra.

Pedig még nem is esett az eső, csak a szél őrzöngött, a fák jajgattak bimbóikat féltve, a szalmakazal borzolódott fel, és egy fazék gurigázott valahol az udvaron kolompolva, a szélgyerekek nagy mulatságára.

A levegő elhomályosult a ködös portól, valahol egy padlásajtót csapott be időnként a szél, s amikor újra kinyitotta, az ajtó rimánkodva nyekergett:

- Neee!... jujuneee!...

A verébférj az utolsó pillanatban lihegve érkezett.

- Már esik is... Siettem...

A verébanya nem is válaszolt, de a szemén látszott, hogy a vihar elmúltával egy magánvihar van kialakulóban.

A szél időnként berohant a pajtába is. Kata ilyenkor még jobban lapult, a kabát ijedten lengett ide-oda, hogy a szél még leszakítja a szögről, csak a lopótök furulyázott vidáman a széllel, és a hordó dongott valami rettentő régi nótát szőlőről, hegyről, szerelemről...

- Hej, testvér! - kurjantott a lopótöknek, ha nagyon belefújt a szél. -

Nagy tolvaj voltál, de azért szerettelek! Ha hosszú nyakad elmerült bennem a borban, abból mindig vidámság és nóta született. Úgy, úgy, csak fújj be a lyukon, szelecske! Nélküled úgyis néma vagyok, és itt benn még te is megszelídülsz!

- Van úgy! Van úúúgy!... - dúdolt a hordóban a szél, és kótyagosan ömlött ki a nyíláson, ahol a törés volt, kellemes törkölyszagot lengetve a levegőben.

- Mintha kocsmaudvaron állnék! -álmodozott a kocsi.

- Mintha disznóölés lenne! - mocorgott a forrázó teknő, és a darazsak is zúgni kezdtek a gerenda alatt a fészekben.

- Mi az, mi az? - zendültek meg a kis szárnyak. - Micsoda drága szüreti illat?

- Alkohol! - vicsorgott a gereblye. - Nem élek vele.

- Szamáár! - dörmögött a hordó. - Szamááár! Nem is élni kell vele, hanem szeretni! Amikor kifogyott belőlem a bor, megette a szürke fene az egész világot! Elhallgatott a pince, és akkorákat ásított, hogy majd kiestem belőle. De szüret után, ha megforrt bennem a bor, gazdám olyan boldogan tett-vett körülöttem, mint egy üdvözült... Persze, nem az alkoholtól, hanem a bortól! Az illattól és a zamattól, ami cukorból lesz meg napsugárból; égből és földből; nappalból és éjszakából; virágból és gyümölcsből. Az alkohol csak a mértéktelen ember gyomrában csinál rendetlenséget és bolondságot a fejében.

- Tehát nem alkohol, hanem bor! Tiszta, jó szívmelegítő, békességtermő bor, azaz borocska. Kinek amennyi jólesik, és nem árt meg... Azt elmondhatom, hogy a mi pincénkben sohasem volt verekedés, ordítózás, káromkodás, de annál több kedves, okos beszélgetés, tanácskozás és halk, öreg nóták, hogy még az egér is előjött az ászokfák alól hallgatni; de nem is bántotta senki, mert olyan szerető békesség felhozott a bolthajtás alatt, hogy a létrát neki lehetett volna támasztani.

- Haj, de szép idők voltak!

- De ez a mai, úgy látszik, nem szép idő! kotyogott Kata, aki reális volt, mint az anyák általában, és amúgy sem értette, miért kell a szeretethez bor.

- Nem érted te ezt, Kata!... - dűnnyögött a hordó, és talán mondott volna még valamit, de odakint olyat hördült az ég, mint egy ötmérföldes oroszlán, amibe félmérföldes tüzes lándzsát döfnek. Aztán egy újabb kékes villámtól a pajtában meg lehetett volna olvasni a pókhálók reszkető szárait, és utána határozottan

kiszakadt az ég feneke.

Ezután hosszú ideig nem lehetett mást hallani, mint az eső lezúduló sustorgását, később a locsogását és még később az utcai lefolyó árkok mormolását. Hatalmas eső volt! Elverte a port, szétverte a szelet, szétmosta a villámokat, és most már csak messze villogott az ég, amerre elrohant a zivatar eleje.

Alkony lett egyszerre, aztán este. A kezdeti ijesztő felhőszakadás záporra szelídült, a nagy locsogás csak halkán sustorgott már, a pajtatetőt mintha millió puha billentyű verte volna, s az ajtónyílásra a sötétség fekete kendőjét akasztotta volna az est. Bent elcsendesedett, összehúzódott, aztán megereszkedett minden, mert a nyirkos hűvösség úgy folyt be alul, mintha zsilipet húztak volna fel az ajtóban. A sötétség alaktalan valósága most összekötötte a külső és belső világot, de ez a sötétség csak alul volt nyirkosán hideg, mert az ajtó magasságán felül a pajta megőrizte száraz melegét. És belül a pajtában süllyedt, egyre süllyedt a csend. A szitáló zápor suhogása csak sátor volt, valahol fent a levegőben, de belül észrevétlenül, puhán szétterjesztette szárnyait az álom.

AZTÁN REGGEL LETT, aztán este, közbül alig történt valami. Az öregasszony a pitvarban etette meg a majorságot, ahol Kata is megjelent egy pillanatra, Csuriék is, de amint az asszony eltűnt az ajtóban, Kata szaladt vissza tojásaihoz, a verebek a tető alá. A tyúkók álmosan gubbasztottak az ólban, az eső pedig szitáit megállás nélkül, mintha a felhők örökre beboltozták volna az egész világot.

- Most aztán forgathatod a tojásaid, Kata! - cincogott az egér, de nem válaszolt senki, mert Kata már hajnalban megforgatta tojásait, de nem is volt mondanivalója senkinek.

A tojások most már teljesen átmelegedtek, és egyek lettek az anyatest sugárzó melegével. Aztán - hogy melyik pillanatban, ki

tudná megmondani - a kemény héjon, hártyán, fehérjén és sárgáján belül, még a csírán is belül, lüktetni kezdett valami, elindult valami, parancsolni és élni kezdett valami, aminek lehet nevet adni, lehet magyarázni, fotografálni, mérni, átvilágítani... de amiről - végeredményben - senki sem tudja, hogy micsoda. Még Kata sem, aki talán érzi, hogy hány tojásban válaszol már a csíra az ő szívének dobogására, és hány tojás marad szótlan, amelyben elfulladt a megtermékenyítetlen mag. De az öreg tyúk nem okoskodik, nem mérlegel, csak valami rettenetes kényszert és felelősséget érez minden tojásért az utolsó pillanatig, amíg tévedhetetlenül elválnak, hogy Kata, a tojások, az idő és a körülmények hány életrevaló kiscsirkét hoztak a világra. Ezeknek a gondolatoknak azonban most még neve sincs. Mindez még csak távoli vágy, amely felé a nappalok és éjszakák, a múltó idő viszi az egész világot, benne a pajtát, Katát, a fészket és a tojásokat.

Az IDŐ napokig nem változott, de határozottan langyosodott. Az eső elállt egy-egy órára - ilyenkor úgy látszott, hogy a kivilágosodott felhők azonnal szétszakadnak -, de aztán újabb felhőket hozott a déli szél, és újra szitálni kezdett az eső. - Jó tavaszi nevelő idő! - Bólintottak az emberek, pedig nem is jártak kint a határban, ahol méregzöldre nőttek a vetések, az útmenték téli barnáját átszótte halványzöld leheletével millió új fűszál; a bokrok és fák megmosakodtak már a lakodalomra, csak a koszorút nem tették még fel; a varjak eltűntek, mert üzenetet kaptak a nagy folyók óriás nyárfáitól, hogy jó lesz a fészkeket rendbehozni, de helyettük megérkeztek a pacsirták, s a dal együtt szitáit a földre az esővel, amely azonnal pára lett, mert a föld már betelt, és azt mondta, hogy elég, most már jöjjön a nap, és jöjjön a munka. Márpedig a tisztességes, erős kívánás sohasem marad

kielégítetlenül.

Jött a nap, és jöttek az emberek.

Először a nap!

Úgy látszott, mintha a felmelegedett föld szinte fellökte volna a felhőket, amelyek nem is tétováztak, hiszen a vak is láthatta, hogy nincs rájuk szükség. Felemelkedtek, elvékonyodtak, s a nap ragyogó seprűje egy perc alatt tisztára seperte az eget, aztán elöntötte az egész határt a fény meleg áradata.

Valahol egy kapa pendült, távolabb egy traktor dohogott, ami azonban az őszi kínkeserves hörgés után most úgy hallatszott, hogy:

- Ha-ha-ha! Ez a jó munka! Nem ám a sáros, fagyos, novemberi szántás!...

A jóléttől szinte gőzölgött a határ! A kökény délre már kivirágzott, de hasadoztak a bimbók a kertben is, az erdő alatt is, s egy korai vadcseresznye virágos koronájában mintha a napsugarak édig érő hárfahúrjain dombérozottak volna a méhek.

A gyalogutak felszáradtak már, a szekerek halk, ünnepi kattogással mennek mellette az úton, és egy-egy lágy kiáltás is végigszáll a tájon, mint a megpattant magvak, lüktető tojások, az anyaság és tavasz ujjongó madara.

A kocsiót vályújában egy nagy, kék hátú nünüke ballag. Meg-megáll a termetes rovar, és lehet, hogy helyet keres tojásainak, de lehet, hogy csak kijött a föld alól, erre a csodálatos világra, aminél szebbet elképzelni sem lehet. Lehet, hogy tervei vannak a nagy, kék bogárnak, talán vágyai, amelyeket nem mondott meg még senkinek, és nem is fogja megmondani soha.

De elindul, s ezt rosszul teszi.

Magasan felette egy vércse tapossa a levegőt, egy helyben figyelve az ébredő bogárvilágot, és talán észre sem venné a nünükét, ha nem mozdulna. De elindul a szerencsétlen, s a vércse a harmadik emeletről egyetlen lendüléssel leszáll a másodikra.

A nünüke ballag.

A vércse a következő lendülettel leereszkedik az első emeletre.

A nap oldalt süt, árnyéka nincs a madárnak, ami talán figyelmeztetné a bogarat. Ballag az úton, kimászik a partra, és megáll, mert itt még több a fény, és még több a meleg.

Merre menjek? - tűnődik.

A vércse pedig összekapja szárnyát, és esik, mint a zuhanó kő. A puha szárnyak a föld felett két arasznyira szétvágódnak, fékeznek, a karmok kinyílnak, összezárulnak, s a nünükének nincsenek már gondjai.

A nap ragyog.

A füvek némán nőnek, virágok nyílnak, a magvak kidugják első levelüket a föld fölé, és talán felszólnak a vérszegénynek látszó utódnak: - Na, fent vagy már? Most csak a napot nézd, a kosztot én küldöm.

Az élet megy tovább.

A csalánnak azonban nincsenek már ilyen anyai gondjai. A csalán már araszos, mérges és zöld, és a kertek mellett örködik, mintha tudná, hogy a kislibák még nem keltek ki, amikor majd kijön valamelyik asszony, és lesarlózza zsenge hajtásait, mert a kislibák azt szeretik.

De ennek még nem jött el az ideje.

Az öregasszony ezen a reggelen mélyen elaludt, s olyan ragyogásra ébredt fel, hogy az ágy szinte kidobta magából.

Abban a pillanatban kapa, gereblye, magvas zacskók sor jelölő, lelkes mozgalmasságban jelentek meg előtte, s a szokásos reggeli tűnődés helyett, mire észrevette magát, már indult is a tavaszszagú kert felé, bár a pitvarban erősen meghökkent.

A kisajtó előtt állt az egész baromfiudvar, erős várakozással a reggelit illetően. És ott állt Sajó, farkcsóválva, ami azt jelentette, hogy az éj folyamán semmi rendkívüli eset nem történt, jöhet a reggeli, és ott nyivákolta a létrán a macska, siránkozva, hogy éhen

hal, de nem mer lejönni, mert a kutya őt mindig bántja...

Az öregasszony már majdnem mérges lett, de megint megcsapta a kerti zsendülés édes illata, hát letette a szerszámokat, kiszórta az eleséget, egy rendkívül értékes sonkacsülköt dobott a kutyának; azután szinte szaladt az istállóba, megfejt, adott a macskának is, és úgy indult a kert felé, hogy letapos akárkit, aki útjába áll.

De hát ki állt volna?

Sajó azonban - szájában a csonttal -, illendően kikísérte, s lefeküdt a kis ház mellett, mert az öregasszony láthatólag nem törődött vele. Az öregasszony úgy nézett végig a kerten, mint egy hadvezér a csatatéren, aki már a télen elhatározta, hogy hol indítja el a gyalogságot, hol lesz a tüzérség és a lovasság, azaz hol lesz a mák, hol a sárgarépa, petrezselyem, paradicsom, paprika, uborka, tök... és hogy a győzelem biztos, abban a Juli néni nevezetű generális (Sajóval együtt, aki nagy élvezettel szopogatta a csontot) egy pillanatig sem kételkedett.

És Juli néni olyan szeretettel nyúlt az omló, meleg földhöz, mint talán kislánya bölcsőjéhez, aki ismeretlen, puha, meleg tavaszi földben porladozik valahol, egy messzi, ismeretlen országban. Süt a nap, és Sajó már kétszer elhatározta, hogy árnyékba vonul, de nem mozdul mégsem, mert a csonttól most válnak le különös illatos zamatok (hús már előbb sem volt rajta), és álmos lustaságot érez minden szőrszálában.

Ezt a lustaságot később azután megbánja, mert a ribizlibokrok felől puha tottyanással jön a varangy, akit valószínűleg az öregasszony ijeszthetett meg, de ezen a kutya nem gondolkozik. A varangy mászik, és itt-ott ugrik. Fénylő torkán látszik, hogy liheg, és Sajó szájában megkeseredik a csont.

Sajó morog, ami tekintettel a csontra, alig hallatszik. Farkával a földet verdesi.

- Eredj, Unka, másfelé, mert ha rád nézek, utálok még ezt a szép csontot is!

- Honnét tudod, hogy kissé keserű és kissé csípős a hasam? -
pislog a béka.

- Mondták. Az anyám is mondta...

- Aha! - pislant a varangy. - Aha!... - és egyik szemével gúnyosan méri fel a távolságot a kutyától, a másikkal pedig attól a sűrű bokortól, amelyben eltűnhetik. A békán nyoma sincs a múltkori félénk erőtlenségnek. Élvezi a napot, és szemében arany fényben villog valami kajánság, mintha tudná, hogy a kutya, a kutyaság hajnalán, ifjonti tapasztalatlanságában, bekapott egy ilyen békát. Sokat ugyan nem ártottak a kölyökfogak, de a béka mirigyei levét eresztettek, ami égető, keserű, savanyú és mérhetetlenül bűdös volt egyszerre. A kis kutya a béka után kihányt mindent, amit lehetett, itta a vizet literszám, de az is keserű volt, tehát azt is kihányta, aztán zöld füvet evett, és azt is kihányta, azután már csak öklendezett, folyt a nyála... és azóta Sajó mérhetetlen utálattal néz minden varangyra, és még parancsra sem nyúlna hozzájuk. Vajon tudta ezt a varangy?

Valamit tudhat, mert elég szentelenül totyog el a kutya mellett, és Sajó még akkor is utálkozik, amikor már régen eltűnt a bokor árnyékában.

De a nap újabb illat- és aromapárát csal ki a csontból, és a varangynak még az emlékét is elégeti a szagokkal teljes napsugár. Sajó - közben - egy-egy percre el is bóbiskol, szájában a csont, s ilyenkor hasonlít egy öreg emberhez, aki elaludt, pipájával a szájában, és az álommal vegyes pipaszag élvezetében a nyála folyik.

Így a kutya is; és nem veszi észre, hogy az úton a macska lépeget, előkelően és pipiskedve, mint a falusi kislány a sárban. A kutyát jól látja, de olyan megvető fölénnyel néz el felette, hogy Sajó dührohamot kapna, ha látná. Szerencsére nem látja.

Amikor pedig felébred, úgy érzi, hogy mégiscsak keres valami árnyékot, mert az elmúlt, fénytelen, hűvös napok után ezt a

ragyogást és gőzölgő meleget kibírni nem lehet.

A nap már magasan jár. Sugárzó melegétől nő, ami él, és zsugorodik a száraz ág és tavalyi avar. Ezen az egy délelőttön kizöldültek a fák, virágba borultak a gallyak, bár ez a zöldülés még csak olyan, mint a halvány köd, s a virágok fehérsége még magán hordja a rügyek zöldes pólyáját.

Az ázott szalmakazal eddig szinte füstölt, amíg kiadta az esők emlékét, és most lágy pattogással igazodnak rendbe a kiszáradt szalmaszálak. Ez a pattogás talán kicsit égés is, mert a kazal körül mintha meleg kenyérszag terjengene, s a nap végtelen messzeségéből mintha a kazalnak dőlne a tavalyi nyár emléke. De a kazalnak van árnyéka is, mert az öregasszony alul húzkodja ki a szalmát, ha alom kell a tehén alá, vagy tűzrakáshoz egy-egy csóva. És ez igen kellemes alvóhely egy kutyának, aki - ezt mindenki tudja - egész éjjel szolgálatban volt.

Sajó tehát alszik. Majdnem mélyen alszik, mert a kutya - hacsak nem nagyon öreg - sohase alszik mélyen. Alszik Sajó is, valamit álmodik, mert lábai úgy mozognak, mintha hajszolna valamit, és nagyon halkán vakkant is, vidám csahintással, de a csahintás is olyan távoli, mintha rég letűnt idők hajnali ködéből, s az álmok ébredéses mélységéből jönne.

A csont az orra előtt fekszik a porban, és valószínűleg még illatozik, mert egész légygyülekezet van rajta. A légy azonban nem állhatatos lény, különösen nem, ha csak egy kis kutyanyálat lehet kitapogatni a csonton. Felkering hát néha egy-egy virgonc legyecské némi kis körrepülésre, és visszaszáll a csontra vagy Sajó orrára, mert az is nedves. Ha a kutya orra nem nedves, akkor már baj van, mert akkor lázas. Felesleges lenne azonban aggódni Sajó egészségi állapotáért, Sajó nem beteg, hanem szikrázóan dühös, és felébresztve, kialvatlan, véres szemével, szokatlan bambán morog - Katára, aki éppen fészkére iparkodott vissza, és nem tudott már a kutya mellett elsurranni.

Nézték egymást.

- Mi bajod van velem, kutya? - kotyogott Kata ijedten.

Sajó kicsit megcsóválta a farkát, ami határozottan békét ígért.

- Semmi! Nem tudtam, hogy te vagy az üléskasban, és nekem meg kellett győződnöm, hogy ki van az üléskasban. Te orron vágtaal, de már elfeledtem... én nem tartok haragot, mert a méreg azt eszi, akinél van.

- Köszönöm - fordította fejét félre az öreg tyúk. - De tudod, sötét van ott benn, nem ismertelek meg, és elvesztettem a fejem...

Sajó most már kissé türelmetlenül verte a földet farkával, és unottan nézte Kata fejét, amelyet elvesztett.

- Nem hűlnék ki a tojásaid?

- Igazán nem érdemlem meg, hogy még erre is figyelmeztetsz, de ne félj te attól. Betakartam a drágákat...

- Okosan! - ásított nagyot Sajó, és megmutatta rettenetes fogait. - Okosan! Én most... és letette a fejét, sőt a szemeit is behunyta.

- ...betakartam, mert most már nagyon kell rájuk vigyázni - folytatta Kata. - Azt hiszem, egy-kettő lesz csak köztük záp... De lehet, hogy egy sem. Majd néz nagyot az öregasszony... Aztán...

- A kertben hagyta - szuszogott a kutya. De jön már befelé...

- Jaj! És csak most mondod?... - és Kata eltűnt a Pajta sötét odújában.

Most újra megszűnt minden mozgás a sérű tavaszi világában. A tyúkok a kerítés mellett porfürdőznek, a nap delelőn áll, a kút árnyéka önmagába esik, és a vályú korhadt gödre körül fáradt méhecskék isznak és pihennek.

Sajó alszik, de a csontot most ismét a szájában tartja, s a legyecskék izgatottan rezegtetik szárnyaikat, hogy a csont kiálló végére rászálljanak-e, vagy ne.

Kata már ráült tojásaira, és tátott szájjal liheg, mert odakint nagyon meleg volt, sietett is, és most alulról fűtik a forró tojások. A Pajtában nagy a csend, csak a szalufák és gerendák pattannak

néha, mert a vastag zsúptetőből gőzölögve párolog az esővíz, s a tető egyre könnyebb lesz. Csak a déli békesség ül a tetőn, de ennek nincs súlya.

A darazsak halkán zsongnak a lépes, nagy fészekben, de egy-egy sárga lovag kizúdul a napsütésbe, mások pedig érkeznek élelemmel vagy építőanyaggal. Az ajtóban megvillan egy pillanatra sárga-fekete egyenruhájuk, de beérkezve, eltűnnek a sötétségben, és csak a zúgás repül a fészek felé.

Fent száraz már minden, de lent a szalmatörmelék még nyirkos, s egy kis szürke árny szaladgál ide-oda, még hangtalanabban, mint máskor: az egérke.

Megszaglász mindent, a kissé megpuhult csizmabőrtől a srapelhüvelyig, végül két lábra ül, ami vagy jólétet, vagy a tanácstalanságot jelenti.

- Ci-cin! - mondja. - Csak azt tudnám, merre jár az az átkozott macska.

Nem válaszol senki, nem mozdul semmi - mert minden moccanás is válasz lehet -, de a sötét tanácstalanságban valami kis fehérség pereg alá a magasból. A fehérség csak körömnnyi, de az egérke odaszalad, és megforgatja, megszagolja, sőt nyalogatja is.

- A semminél többet ér! - cincog az egérke, és felpislog a szalufa mellé, ahol a verébfészek van. - Ledobhatnád a többit is, Csúri. A verébférj kidüllesztett mellel ül, és csak később vakarja meg csőre tövét válaszképpen.

- Mindenki várjon sorjára! - mondja nagyképűen, mintha aranyszemű búzát szórna le a rendetlen és büdös fészekből. - Feleségem nem tépheti le a kicsinyekről a tojáshéjat. Ami felszáradt, az lemegy...

- Na! - sziszeg a kasza. - Lett itt sipogás!...

- Idecsalnak minden macskát, görényt!... Ezt természetesen a gereblye mondta, pár foga között szűrve a levegőt, és nagyon meg volt elégedve magával,

hogyan az egérkének megállt a szeme a rémülettől, és Kata tollai megborzongtak...

- A fiókák mindenütt sipákolnak! - csiripelt a veréb. - És tele van fészekkel minden pajta, zsúphéj, gerendaalja... Nagyon sok görénynek kellene lenni, és nagyon sok macskának...

- Jut azokból mindenhovára! - hintette tovább a rémületet a gereblye, de Kata ezt már nem nyelte le.

- Lehet, hogy jut! - vartyogta dühösen Kata. Lehetséges! De az biztos, hogy amint egy kis időm lesz, rászállok a gereblye egyik vállára. A gereblye eldűl, ide az ajtó elé, s ha az öregasszony legközelebb jön, meglátja a fogatlan gereblyét, s elviszi tüzet rakni. Másra már úgysem jó...

- Nesze neked, gereblye! - pattogott halkan a kocsi, mert a párás, hűvös napok alatt eresztékei kicsit meglazultak, s ebben a pillanatban recsegni egyáltalán nem tudott. - Katának igaza van!...

- Azt én csak úgy mondtam... óvatosságból! - szeppent meg a gereblye. - És Katának emlékezni kellene, hogy a múltkor én mentettem meg a kiközösítéstől...

- Haa-haa-ha! - dörmögött nevetve a hordó, mert egy darázs belerepült, megrészegedett, és most brúgózva kereste a kijáratot; ezt a hangot használta fel a hordó a nevetésre, mert egyébként kevésbeszédű volt.

- Ha-ha-ha! Fölfelé röpj, bogárka, ott van kitörve a dongám, ha haza akarsz menni! Bár jobb lenne, ha aludnál egyet, mert ilyen állapotban nem szabad a királyné elé kerülnöd! Az asszonyok kényesek az ilyesmire... pláne egy királynő... Miköztünk nem volt király, csak kis hordó és nagy hordó, bennük muskotály meg aszú, és az volt az első, akiben a legnemesebb ital volt...

- Be van rúgva! - suttogta a gereblye.

- De be ám! Mi közöd hozzá, vén szipirtyó? Mi közöd hozzá, száraz söprűnyél? Be vagyok rúgva... no, nézd csak! Majd téged kérdezlek meg, te ösztövére piszkafa... Ott, ott menj ki, bogárka, ha

el is viszed ezt a szép, borízú hangom...

- Részeg disznó!

- Nagyon értelmesen beszélt! - húzódott össze a kabát, mert a nedvesség belőle is elpárolgott, könnyebb lett, s aggodalma elmúlt, hogy leszakad a szögről. - Ritka okosan beszélt! Aki részeg, az nem beszél ilyen okosan! Emlékszem, jó öreg gazdám egyszer-kétszer kissé felöntött a garatra... és akkor nem beszélt ilyen folyamatosan... és...

- Maradjunk a tárgynál! - sziszegett a kasza. - Az ilyen vitát egyetlen suhintással kell megoldani. A hordó igazat mondott, és a gereblye: komiszkodott...

- Szokása szerint! - cincogott az egér.

- Helyes: szokása szerint! - sziszegett a kasza.

- De a gereblye nekem szakmatársam, s ezért felkérem Katát, hogy azt a feldöntést fontolja meg...

- De a gereblye is fontolja meg, miket beszél!

- csiripelt a veréb. - És ne rémítgessen bennünket!

- Könnyen beszélsz te odafönt! - kotyogott Kata, és még mondott volna valamit, de az ajtószárfán árnyék jelent meg, és a pajta öble megnémult.

Az ajtóban Sajó állt, és mértékletesen csóválta farkát.

- Csak benézek egy pillanatra - mondta ez a farkcsóválás -, megnézem Katát, aki kiverte az álmat a szememből, de a legyek népe úgysem hagyott aludni.

A pajta figyelt, a kiséger ész nélkül szaladt a lyukba, mert a kutya elindult az öreg kas felé, ahol Kata mérsékelt örömmel várta a látogatást.

Sajó felágaskodott, megszaglászta a fészek környékét, és farkcsóválva helyeselt.

- Rendben van, Kata! Éjszakai őrjáratomban majd ide is benézek egy-egy pillanatra, nyugodtabban alszol te is. Az egér is, ezt megmondhatod neki, láttam hogy elmenekült, de itt hagyta a

szagát, mert az egér túlságosan kis falat és kis ellenség egy ilyen harcosnak, mint én vagyok. De a macskát széttépem, ha itt találok, és ha gőrényszagot éreznék, hozok még segítséget is, mert van egy barátnőm, aki a gőrény, menyét és patkány ügyekben specialista. Kicsit görbe a lába, de már úgy született. Amúgy nagyon csinos hölgy...

Sajó ezek után farkcsóválva távozott, de az ajtószárfát, lábát felemelve, üdvözölte.

Az ajtószárfa csak jóval később pattant meg.

- Ostoba szokás, meg kell hagyni. Csak legalább ne mindig ugyanarra a helyre vizelne!

- Derék kutya! - mozgolódott Kata. - Sokkal nyugodtabb vagyok!

- Én is! - cincogott az egér. - Megígérte, hogy nem bánt. Csak ne viselkedjék olyan bambán, mint Gyuri esetében.

- Az okosság és a jóság ritkán jár együtt, ezt minden veréb tudja! - csiripelt Csuri, és egész csomó tojáshéjat lökött ki a fészekből.

- Ez a Csuri nagyon jó! - cincogott az egér minden célzás nélkül, s ezen derűsen mosolygott az egész pajta (még a mérges darazsak is), mert az egér nem tudta, mit mondott, és Csuri azonnal határtalanul jónak érezte magát.

De talán azért is mosolygott az egész pajta, mert a nyugati égen ereszkedett már lefelé a nap, s az alkonyba szaladó, aranyos sugárzás beragyogta a pajta belsejét, ahol élt minden, s a porszemek legkisebb fiai súlytalanul játszottak a meleg fény hullámzásában.

Most már szárazra szikkadt az avas szalmatörmelék is a pajta földjén, és világosbarnára szárad az ágyások meleg földje a kertben.

A fák zöldebbek, mint reggel, és fehérebbek, mint reggel. Több a levél, és több a virág. Az árnyékok elnyújtózkodnak már, a virágok édes lelkesedése bódultan hullámzik a fák közt, a darazsak egy műszaki küldöttsége most szagolgatja az

elpusztított fészek helyét, hogy a gerendán szagtalanra száradt-e már a kátrány, a méhek kifulladásra szállnak hazafelé kis virágpór-gömbökkel a lábukon, a varangy szeme most a vadászat tüzeiben ég, és ha valami gyanútlan légy vagy szúnyog elvitorlázik a leshely előtt, odanyilaz nyelvével, és már nyeli is a súlytalan kis áldozatot.

Az öregasszony lassan mozog már, végül jobb könyökével bal tenyerébe könyököl, és azt mondja magában:

- Minek töröd magad, Juli? Kinek töröd magad, Juli?

S az alkonyatban a szomorúság árnyéka kúszik a földön.

Az ÉJSZAKA SZÉP, csillagos volt, a hajnal enyhe köd fölött lobbant fel a keleti égen, és Kata most már egyre szorgalmasabban forgatta a tojásokat. Két hete jól elmúlt már, hogy ide ült, bár az öreg tyúk nem tudta, hogy mi a kettő, és mi a hét.

A múltó időt nem tudta, de érezte, mert a tojások egyre élőbbek lettek, és meztelen hasa alatt átlüktetett valami, napról napra érthetőbben és erősebben. Az öreg tyúk úgy ült néha, mintha hallgatódznék, szeme befelé nézett, és fejét oldalt fordította.

Kata - bár maga sem tudta, miért - örült, hogy a hold közben elfogyott, és gyermekei új holdra kelnek majd, mert köztudomású, hogy a fogyó hold alatt kelt csibékből nem lesz semmi. Kata nem tudja, hogy mi a babona, tehát nem is lehet babonás, de tapasztalati tény, hogy a hanyatló hold lázas vörösségében nem születik semmi jó, és ijesztő sugarai nem hoznak egészséget.

A falu azonban már sötéttel zsongani kezdett; gépek dohogtak, amikor még csillagos volt az ég, szekerek zörögtek, marhák bőgtek, locsogott a víz a vályúkban, de ebből a zsongásból nem lett lárma, és nem lett zaj, csak valami széles mormolás, ami lassan kiömlött a mezők felé.

A tavaszi munka ideje volt ez, amikor meg kellett fogni a dolog

végét, mert az iramot az élet parancsolta, fűnek-fának, embernek, állatnak. Pedig kevés beszéd esett most, nem úgy, mint szüret táján vagy disznóölés idején.

Mire a falu újra elcsendesedett, már világos volt az öreg pajta ajtaja, de nem mozdult még semmi, csak hűvös szalmaszag tétovázott az ajtó előtt, amikor a szomszédban vészes ijedtséggel visított fel egy asszony.

- Juli néni! Juli néni! Küldje át azt a Sajót!... Jaj, nekem! Hogy az a tüzes ménkű!...

- Mi az, Tera? Mi baj van?

- Görény! Hogy a száraz nehézség... Két szép tyúkom odavan! Most futott be az ölfarakás alá, akkora volt, mint egy...

Mivel Tera - a szomszédasszony - nem talált hirtelen hasonlatot a görény nagyságára, az öregasszony átkiáltott:

- Maradj az ölfá mellett! Elkérem Veráék kutyáját, az jobban érti az ilyesmit! Valami daxlifajta, vagy mi a fene... De maradj ott, mert kiszökik.

- Maradok hát, csak siessen, Juli néni!

Az öregasszony úgy esett be a harmadik szomszédba.

- Itthon van a kutyátok?

A konyhában csak egy legényke mosakodott.

- Itthon, Juli néni. Mi baj van?

- Görény! Ugorj a csizmádba, Jancsi. Tera nénéd őrzi... Megölte a tyúkjait... Hát anyád?

- A mezőre mentek.

A legényke ezek után kabátot rántott, beugrott a csizmákba, és kifütyentett az udvarra, ahonnét egy rendkívül ravasz képű és rendkívül görbe lábú tacsó karikázott elő. A tacsó megérezte az izgalmat, mert majd szétvetette a várakozás láza.

Ütközben felszedték még Sajót, és a két kutya eszeveszett örömmel üdvözölte egymást. Nem kétséges tehát, hogy ő volt az a kutyahölgy, akit Sajó szépnek minősített.

- Ne egyen a fene most benneteket! - mondta az öregasszony korholóan. - Majd akkor örüljétek, ha megfogtátok!

Ez a lehetőség azonban egyelőre szinte lehetetlennek látszott, sőt maga a tragédia is, hiszen az udvar olyan ragyogóan békés, tavaszi volt, hogy a vérengzést el sem lehetett volna hinni, ha a két áldozat nem feküdt volna a pitvar könyöklőjén.

A két kutya azonban más véleményen volt, mert a rendkívüli izgalomban majdnem összeverekedtek.

- Tera néném dobálja szét az ölfát, majd én igazítom a kutyákat!...
- mondta Jancsi.

- Igazítod ám az ángyod térdit! Még alám fut az a ronda féreg!...

- Megfogják a kutyák, ne féljen, a szoknya alatt is!

Tera asszony vörös lett a méregtől, Jancsi röhögött, a kutyák nyüszítve keringtek a farakás körül, s csak akkor hallgattak el, amikor a fiú kezdte ledobálni a hasábokat.

- Kiment az már régen! - vélte Juli néni.

- Nem ment! - mondta Jancsi. - Csak lapul, amíg lehet. Tücsök nem lenne ilyen izgatott, ha nem érezné, hogy itt van!

A tacszó, nevét hallva, olyan dühbe jött, hogy már az egyik hasábfát rágta. Szeme elhomályosult, és szinte önkívületben hörgött. Sajó kissé tartózkodóbban viselkedett, és látszott, hogy minden kezdeményezést átenged görbe lábú barátnőjének.

A földön ekkor már csak pár darab fa feküdt, és lehetetlennek látszott, hogy azok alatt a görény még kitartott volna.

Tücsök azonban most már reszketett, és még a szőre is felborzolódt az emésztő vadászlázban.

Jancsi az utolsó sort kezdte meg, amikor, mint egy sötét rakéta, repült ki a görény, de nem Tücsök, hanem Sajó felé, aki villámgyorsan kapta el az ellenséget, de el is eresztette abban a pillanatban, mert a görény - egyúttal irtózatossá válva - csúnyán belemart az orrába. De ekkor már rajta volt Tücsök is, aki

ide búz, oda harapás, munkába vette a görényt, kettőt-hármat rágott rajta, aztán megropogtatta. -

- Add ide, Tücsök! - mondta Jancsi. - A bőr a miénk, ugye, Tera néni?

- Hát vidd! - mondta az asszony a görénybőr árára gondolva. - Pedig az én tyúkjaimat pusztította!... Meg hát köszönöm is...

Jancsi sietve távozott, amíg a sógorasszony meg nem gondolja magát, mert az az igazság, hogy Tera néném olyan fukar volt, hogy a kútágast is megfejte volna, ha nem egészen újkeletű artézi kút szolgáltatna volna a hidegtől harmatos vizet.

Jancsit természetesen nyomon követte a diadalmas Tücsök, sőt Sajó is, akinek odaadó érzelmeit nemcsak a tavasz, de a karikalábú hölgy harci modora is erősen felfokozta.

Egyedül maradt tehát a két asszony, és Tera - hogy legalább a veszett fejsze nyelét megmentse - egy kis magnak való mákot kért kölcsön, mert az övé megférgesedett...

- Elvettem már, lányom - szomorodott el Juli néni, mert tudta, hogy a Terának adott kölcsön az ablakon kidobott pénz, azaz mák. - Elvettem tegnap, de nem is volt több, mint a vetnivaló.

Tera tudta, hogy Juli néni nem vetette el a mákot, és Juli néni tudta, hogy Tera tudja ezt, de büszkeség is van a világon, és Tera már nem kérheti még egyszer a mákot.

Nem is kérte, de kikísérte az öregasszonyt a kapuig, mert illem is van a világon, és lenyelte gondolatait, amelyek sehogy sem illettek a tavasz áldó ragyogásába.

Sajó már otthon várta gazdáját, mert egyedül hagyni a házat vétkes könnyelműség, igaz, Jancsi szeretettel fel is szólította a távozásra, mondván, hogy:

- Eredj haza, Sajó, amíg fenéken nem rúglak... Juli néni - kivételesen - megsimogatta Sajó bozontos fejét.

- Hát megfogtad! Igazán megfogtad! Derék kutya vagy, Sajó! Sajó ezek után úgy gondolta, hogy - kivételesen - bekíséri az

öregasszonyt a szobába, amit meg is tett, mert hátha valami sonkacsülök vagy egyéb kitüntetésben részesül?

Juli néni azonban furcsán nézett a háta mögött észrevétlenül beosonó kutyára.

- Hát ez meg miféle új divat? - kérdezte. Sajónak ez a hang sehogy sem tetszett. Farka várakozó állásba merevedett, s amikor az öregasszony a seprűhöz nyúlt, Sajó egyetlen ugrással a pitvarban termett.

- Tán még meg is csókuljalak a büdös görényedért?

Nem, Sajó nem csókot várt, csak egy szerény kis csontot, amit meg is kapott, de csak később.

- Itt van, te mihaszna! De ha az éj jel nem hagynak aludni a bolhák, letöröm a derekad!

A hang fenyegető volt, de a csont mindent kiegyenlített. A magyarázat pedig a kutyát nem érdekelte.

Juli néni persze egyáltalán nem haragudott, csak néha „megmondta a magáét”, de többnyire inkább tűnődően szomorú volt.

Most nem!

A görényizgalmak kissé felfrissítették, a tyúkoknak kiszórta az eleséget, kötényében magvas zacskók vannak, az öreg méhesben várják a szerszámok, és a kendője is hátraesik, úgy siet a virágszagú kert felé.

A kis házban azonban meghökken.

A gerendán, ahonnét leverte a darázsészket, egész gyülekezet van fekete-sárga legényekből, akik most nagyon csendben vannak, bár látszólag komoly elfoglaltságban.

Tegnap az egészségügyi szervezet volt terepszemlén, akik jelentették, hogy annak a büdös kenőcsnek már semmi jelentősége nincs, mert teljesen szagtalan és beszáradt; ma pedig a mérnökkari szervezet tart terepszemlét. Amikor Juli néni megjelenik, a szemle megáll, és az elől járó, hatalmas darázs azt

kérdi:

- Ez volt az?

- Ez, tábornokom! - zümmög egy harcos. Biztosan ez...

Megszúrjam?

- Hiszen te akkor még nem is éltél!

- Mindegy! Egy életem, egy halálom, megszúrom!

A tábornok int a két adjutánsnak.

- Vigyétek a királyné elé ezt a hülyét! A katona nem azért van, hogy szúrjon, hanem hogy senki ne szúrhasson!

- Gyáva! Gyáva! - ordított az ifjú harcos, de a két adjutáns már lefogta.

- Ezek után ne vigyétek Őfelsége elé! Feldolgozni!

Az egyik adjutáns tövig szúrta fullánkját a kapálódzó darázsba, mire az elnyúlt.

- A hazámért halok meg! - sóhajtotta.

- Persze! - bólintott a nagyfejű tábornok. Hogy a haza megmaradjon! Mert mindig az ilyen tökfajú szurkálók vesztik el.

Adjátok át a munkásoknak; szedjék szét, és csináljanak belőle valamit. Barátaim! - fordult azután törzskarához, - Jól nézzétek meg ezt az embert, mert annak látszik. Ehhez az emberhez semmi körülmények között nem szabad nyúlni.

Juli néni elgondolkozva nézi a csendesen figyelő darázsakat. A kis házban viaszszagú, mézszagú, békességes csend.

Ezek talán nem is „azok” - gondolja. Olyan szép csendben vannak. Hely meg van, elférnek... - ezzel szedi a szerszámokat, és csendben kimegy a kis házból.

A darázstábornok bólint.

- Az építkezést el lehet kezdeni!

SAJÓ egy darabig foglalatoskodott a csonttal, de mindinkább érezte, hogy az öregasszonyhoz illene kimenni. Természetesen nem azért, mintha Juli nénit őrizni kellene, mert aligha akarja

valaki ellopni, és görénytámadástól sem kell félnie, de köztük van a pajta, ahol a harcot el kell mondania. Ezzel tartozik Katának, tartozik az egész pajtának. Ez nem dicsekvés, de már a gondolat is jólesik...

Persze a csonttól megválni azért nem kell, sőt nem is szabad, mert átjöhet Tücsök, aki nagyon szemfüles hölgy, és Tücsök nem ismer magántulajdont... Ebből aztán verekedés lehetne, mert a csont körül nincs barátság, ami viszont erősen zavarná Sajó gyengéd szerelmi kilátásait.

A Pajta ebben az időben még alig ocsúdott az éjszaka ernyedt bűvöletéből, bár az árnyékok már világosra szürkültek, és az előbb valami kiáltás és emberi beszéd izgalma hallatszott a szomszédból. Ez azonban nem tartott sokáig. A lárma elült.

Kata megforgatta tojásait, de ez is olyan óvatos csendben történt, hogy alig lehetett hallani, és éppen üres begye sürgetésének akart eleget tenni, amikor nyögni kezdett a tartógerenda, ami figyelmeztetés volt, bár nem veszélyt jelzett.

Az ajtóban pedig megjelent Sajó.

Szájában a csont, mint egy szájharmonika, és széles farkcsóválása valami örömet jelentett.

- Mi történt, kutya? - kotyogott halkán Kata. - Mi történt?

Sajó leteszi a csontot, pedig nem a szájával beszél, hanem a farkával.

- Megöltük! - jelzi lelkesen. - Én elkaptam, és a barátnóm kinyújtóztatta.

Kata szeme ijedt izgalomban ég.

- Megmondanád, kutya, mit öltetek meg?

- Természetesen a görényt! Azt hiszem, ez volt a legnagyobb görény, amit életemben láttam, de a környéken talán az utolsó is... A Pajta dermedt csendben hallgatott. A kocsi pattant egyet-kettőt, mint aki a folytatásra kíváncsi, a veréb házaspár majd kiesik a fészekből az izgatott figyelésben, és Kata megereszti tollait,

mintha valami veszély múlt volna el.

- Ugye megmondtam, hogy van még görény?

Ezt - természetesen - a gereblye mondta.

- Az utolsó! - pattogott a kocsi.

- Utolsó, nem utolsó - sziszegett a kasza -, szaktársam megmondta!

- Nem jól mondta! - húzódott meg a kabát, akiből az esős napok nedvessége már elpárolgott, és biztosan lógott a szögön. - Azt kellett volna mondani a gereblyének, hogy volt még görény.

- Mindegy most már! - kotyogott Kata. Volt, nincs. A kutya igazán nagy kutya és jó kutya. Megfogta, ez bizonyos, és ez nekem elég. Nyugalom nőtt a szívemben, amire nagy szükségem van, mert...

- Jönnek? - csiripelt le a szalufáról a veréb.

- Elindultak - bólint Kata. - De addig, azt hiszem, még feljön a nap... Talán holnap... Nem tudom. Mozognak, érzem, sokan.

- Csak vigyázz, Kata! - oktatta a veréb, s most Kata még ezért sem haragudott, csak a szeme mosolygott, igaz, a háromhetes üléstől lázasan és elkínzottan.

- Nem kell Katát féltetni! - csóválta a farkát Sajó. - Ha majd meglesznek, szólok az öregasszonynak.

- Nem is bánom - gondolkodott Kata. - Engem nem ért meg. És most már nem bánom.

- Igazad van - billegette fülét a kutya. - Az ember még engem is nehezen ért meg. Nem megszólásból mondom, mert szeretem a gazdám, de az ember általában nagyon nehéz felfogású.

- Amíg nem iszik! - dörmögött a hordó, mert egy kis szél indult el odakint, és behuhogott a nyíláson. - Bezzeg, ha elnyelt egy fél literecske szamorodnit, úgy vág az esze, mint a kasza. És az a csodálatos, hogy ilyenkor még a szívét is megtalálja... Ne aludj el, szelecske, mert akkor elvesztem a hangom...

Ezután csend lett; úgy látszik, a kis szél elálmosodott a törkölygőztől, elaludt, s a hordó megnémult.

Sajó felvette a csontot.

- Most megyek a gazdám után! - csóválta búcsúzóul farkát. - A kertben is én vigyázok!

Erre már nem válaszolt senki, s a kutya reggeli árnyéka elszaladt a szalmakazal mellett, az úton megállt Juli néni mellett, aki éppen felállt a görnyedésből, és keze fejével megtörölte verejtékes homlokát.

- Kihoztad a csontod is, Sajó? Sajó a farkát csóválta.

- A tojások hamarosan kikelnek, Kata mondta.

- Jobb, ha az árnyékba fekszel, kutya. Neked nem muszáj a napon izzadni.

- A tojások - verdeste a földet Sajó a farkával, mert közben leült -, a tojások...

- Jó, jó - intett Juli néni. - Látom, már lerágtad, majd kapsz helyette másikat. Eredj az útból, mert még rád lépek...

Sajó, ekkora értelmetlenség láttán, mérges lett. - A tojások! - morogta, és az öregasszony körül nézett, mire Sajó a farkával még hozzátette: A Pajtában...

- Nincs itt a macska, ne morogj. Eredj az útból! Nem érted?

- Hiába minden! - tápáskodott fel a kutya. Beszélhetek neki, akár a beteg lúdnak. - És csak később vigasztalódott meg az öreg méhes árnyékában, amikor a csontról különös jó ízek omlottak szét szájában, amiket természetesen a rágás és személyes nyálka váltott ki.

Azután már nem is történt semmi, s ez a nap, a mezőn és kertben égő munka napja, szinte egy pillanat alatt ellobbant.

Csak a darazsak rakták le az új várkastély alapjait, amit az emberek egyszerűen „fészek”-nek neveznek, csak a fák bomlottak ki bódult virágzásban... csak a vetések nőttek félarasznyit, amiből nem látszana már ki a varjú, ha ugyan egyáltalán lenne itt varjú... csak a méhek voltak részegek már déltájban, ami nem is csoda, mert a virágporgyűjtés közben annyi szerelmes üzenetet

közvetítettek, amitől minden sürgönyhordó már régen megbolondult volna, vagy szintén részeg lenne a rengeteg borralalóval kapcsolatos italoktól... és - igen! - csak Kata alatt pattant meg két tojás is egyszerre, és mire a nap fáradtan elfeküdt az alkony ágyában, két kis latyakos, eszméletlen csirke feküdt kissé oldalt, szárítkozva. Kata ugyanis gyengéden a bal combja mellé tolta őket, mert - a nap utolsó lobbanásánál látni lehetett - a tojások úgy kezdenek pattogni, mint Sajón a bolhacsípés, ami Katát nem kis örömmel és nem kis aggodalommal töltötte el. A Pajtában csend volt, mert figyelt mindenki, s ebben a figyelésben szépen el is aludt mindenki. Csak Kata virrasztott, és nem gondolt még a görényre sem, csak arra, hogy jó lenne, ha láthatna, ha segíthetne, de nem tehetett mást, csak ide-oda helyezkedett, hogy a kibúvó kiscsirkének jó helye legyen, ki se másszanak a takarásból, levegőt is kapjanak és száradjanak is. Most derült ki, hogy a forgatás milyen életbevágóan fontos ténykedés, mert az egyenletes meleg az egyenletes kezelés alapja. Alig múlt éjfél - az újhald vékony kiflije szúzi szerénységben parádézott a csillagos égen -, Kata alatt megszűnt a mozgás. Két tojás nem mozdult a fészek fenekén, de Kata ezekkel már nem is törődött. Fölöttük pedig tizenhárom kiscsibe pihegett ebben a furcsa világban, tojástörmelék között. Szívták a langyos levegőt, és megpróbálták csirkének lenni, ami egyre jobban sikerült, és fogalmuk sem lehetett arról, hogy ők szárnyas háziállatok, sőt Juli néni tulajdonát képezik. Igaz azonban, hogy ezt Juli néni sem tudta.

CSAK REGGEL!

De ne vágjunk a dolog elébe, mert elsősorban még nem volt reggel, csak hajnal, amikor Sajó Juli nénit a kertbe menet megállította. Sajó ugyanis már előzőleg látogatást tett Katánál, és megígérte, hogy az öregasszonyt értesíteni fogja a szaporaságról,

ami - tekintettel Juli néni nehéz felfogására - nagyon kétséges ígéret volt.

Az ígéret azzal kezdődött, hogy amikor Juli néni ásítva ajtót nyitott, Sajó vidáman „megugatta”, ami az öregasszonyban nyugtalanságot ébresztett.

- Várj a sorodra, mama tejet kapsz...

- Az éjjel! Az éjjel! - ugatott vidáman Sajó. Az egész fészek tele van!... - és mancsát Juli néni cipőjére tette.

- Mi a fenét akar ez a kutya? - tűnődött Juli néni, de aztán lerázta Sajót, elvégezte dolgát, s csak akkor döbrent meg, amikor kifelé menet, a pajta mellett Sajó megfogta a szoknyáját.

- Ha nem áll meg, kutya-becsületszavamra mondom: megharapom!

Erre azonban nem került sor, mert Juli néni megállt, s az ijedt csöndben meghallotta egy kiscsibe csipogását. Arca elpirult, és megértett mindent.

- Ereszd el a szoknyám, Sajó - és megsimogatta a kutya fejét -, most már tudom, mit akarsz. Több eszed van, mint három doktornak, elhiheted. Na, gyere!

Sajó elül és most már bátran ugatva loholt a pajtába. - Jön, Kata! Jön!

Amikor Juli néni szeme megszokta a homályt, csak összecsapta a kezét.

- Kata! Te vén, öreg, kedves Kata, hát ezért nem láttalak már olyan régen!?

- Koty-koty - mondta Kata. - Sok ijedelmem volt, de megérte! Kráá-rará... Vigyázva, vigyázva!

Juli néni kötényébe számolta a csibéket.

- Tizenhárom! - kiáltotta. - De újholdra keltek, Kata! Ezt is jól kiszámítottad!

Megsimogatta az öreg tyúkot, és óvatosan letette a földre. - Na, gyertek!

- Koty, koty - ballagott Kata az öregasszony után. - Köszönöm, kutya, igazán köszönöm!

Sajó csak a farkát csóválta.

- Nem volt könnyű eset, de végül is megértette. Keményen kell velük bánni, azt tapasztaltam.

És mentek az udvaron.

Elül Juli néni és kissé hátul Sajó és Kata.

A nap reggeli tisztaságban lángol, és - csodálatos! - sem Juli néninek, sem Sajónak, sem Katának - nincs árnyéka.

De nem is lehet, hiszen fény van a szívükben, fény van az egész világon.

CI-NYI

FURCSA NÉV, senki sem mondhatja, hogy nem az, de valóságos

név, amelyet tulajdonosa maga adott magának, mert ez volt az egész szókincse. Nincs ebben semmi különös, és abban sem, ha Ci-Nyi legtöbbször csak fele nevét használta. Ha vidám volt, és dolgai jól mentek - az elejét, ha pedig bánata volt vagy fájdalma, csak a hátulját.

Ci-Nyi - egér volt.

Szép, selymesen szürke és mindig tiszta, javakorabeli egér, aki a szőlőben lakott, egy présházban, annak is a pincéjében. Néha persze felnézett a házba is, sőt ősszel a ház előtt álló, nagy diófa alól is hazagurított egy-egy diót, ha nyitva volt az ajtó, de legjobban mégiscsak a pincében érezte magát, amelynek kellemes, langyos és illatos légkörét megszokta. A ládát ugyanis, amelyben lakott, mindenféle rongyok, papírok, dugók, szalmatokok társaságában, évek óta meg sem mozdította senki.

A kisház tulajdonosa Kurugla Józsi bácsi volt, aki valamikor a vasutat igazgatta, bár nem volt igazgató. Egy igazgató sohasem tudna vonatösszeütközést, kisiklást vagy egyéb terjedelmes karambolt csinálni, míg Kurugla bácsi nagyon is tudott volna, de nem csinált. Éppen ezért majd fél emberéletnyi szolgálat után kitüntetéssel nyugdíjazták, bár éppen csak hatvanéves volt, tökéletes testi-lelki egészségben, ami - egyik barátja szerint - csakis özvegyi állapotának volt köszönhető. Kurugla bácsi megszokott, csendes vidámsággal intett búcsút a váltóknak és szemaforoknak, azzal a derűs nyugalommal, ami egész szolgálata idejében kísérte, s amivel egyetlen igazgató sem dicsekedhetett. Azt persze nem lehet mondani, hogy Józsi bácsi vasutas életében nem lettek volna sötét napok, például amikor feleségét kellett kikísérnie a temetőbe; de a kedves asszony életének váltóját nem ő igazgatta, így ebbe is bele kellett nyugodnia. Nagyobb változást azonban a szomorúság sem hozott, mert a vasút, a váltók és a szemaforok megmaradtak, s ezek rövidesen egyenesbe terelték a bánat zabolátlan gondolatait. Ugyancsak csekély változtatás volt

az is, hogy a gyászeset után néhány hónap múlva a pincekulcsot - ami eddig felesége ágya felett függött a saját ágya fölé akasztotta... később pedig az asszony ágyát is kitette a másik szobába. Az ágy ott is nagyon megfelelő helyet kapott, ami Józsi bácsi mozgolódó emlékeit megnyugtatta...

- Egyszer ezt is megpróbáltam - mondta magában, és aligha lehet mást gondolni, minthogy ezzel a házasesetre célzott.

- Mint egy agglegény - mondta a postamester, a gyerekkori jóbarát, aki határozott lelkesedéssel vett részt a részleges költöztetésben, míg a harmadik barát, a kálomista pap csak csendesen bólongatott, mintha felmentést adott volna a netalán előforduló szabadságos gondolatokra...

- Az idő szép - tette még hozzá egy kis torokköszörülés után -, tulajdonképpen kimehetnénk a pincébe.

- Milyen igazad van! - lelkesült a postamester, míg Józsi bácsi csak annyit mondott, a pincekulcs felé vetve egy pillantást, hogy:

-Tulajdonképpen... persze.

- Igazad van, Józsikám - mondta a postamester -, nem szabad magad elhagynod... ahogy jön a bánat, úgy el is megy, és hogy kimegyünk vagy nem megyünk, végeredményben mindegy...

- Friss kenyérünk van - mondta a pap szigorúan -, egy szál kolbászt is leakasztok... és hogy leakasztom vagy nem akasztom: ez nem mindegy.

- Hát bizony, nekem nincs itthon semmim - mondta Józsi bácsi. - Üres a kamra... de majd gondoskodom. Egy kis hízócskát már beállítottam... a gyászolók mindent megettek.

- Láttam - mondta a pap -, nagyon gyászoltak... amúgy nem hiányzott semmi?!

- De, Gáspár! - szörnyülködött a postamester. - Ilyesmit feltételezni! Egy pap!...

- Éppen azért. Te tisztában vagy a morzejelekkel, tértivevényekkel, portókkal, satöbbi, én pedig tisztában vagyok a

gyászolókkal... Nos, Józsi?

- ...hát az úgy van ilyenkor...

- Úgy bizony - mondta a pap. - Hogy?...

- ... hát emlékeket... a sógor megcsókolta szegény Juliska aranyóráját... sírt...

- Elvitte, vagy nem vitte?

- Odaadtam.

- Na látod, postamester. Legyünk reálisak. Én viszem a kenyeret, kolbászt, zöldpaprikát. Te hozod a szalonnát, hagymát és sajtot. Józsi adja a bort, a pincét és egészséges pincelevegőt.

- Bizony - sóhajtott Józsi -, a bor is nagyon megfogyatkozott...

- A gyászolók! - mondta a pap kesernyésen. Úgy ivott a sógor, mint a homok. Nem is csodálom, hogy sírt. Csak induljatok el, majd utolérlek benneteket.

AMÚGY SZÉP, őszi idő volt. Hajnalban született egy kis dér, de amikor a nap kibontakozott hajnali pufók vörössességéből, szinte nyári meleget ragyogott a világra, amelytől elolvadt a dér, s az elnehezült szőlő-, dió-, meggyfa levelek egymás után szállingóztak le a földre.

A szőlőkarókon egy szarka cserregett farkát billegetve, ami lehetett értelmetlen fecsegés, de lehetett valami jóérzés kifejezője is, hogy elmúlt a szüret, nincs ember sehol, s elmúlt a felesleges puskadurrogás, hordókongatás és jövés-menés ideje.

- Egyedül vagyunk - cserregte a szarka -, azzal a három emberrel nincs baj, akár a kalapjukra szállhatok...

- Próbáld meg, Tecs - károgott egy öreg varjú -, majd mi nézzük...

- Azt csak úgy mondtam, hogy nincs puskájuk, s ezt megérthetné egy ilyen vén trágyakotró is - azzal feldobta magát a levegőbe, és Józsi bácsi nagy diófáján szállt le újra, mintha cserregve invitálta volna a vendégeket.

Ez a cserregés lehallatszott a pincébe is, és Ci-Nyi érdeklődve figyelt a jellegzetes hangokra, amelyek határozottan vendégeket

jelentettek.

- Kár, hogy Tecs mindenkit egyformán jelez gondolta az egér, aki történetesen szintén özvegy volt -, bizony jó lenne már egy kis mozgalmasság. - Ci-Nyi nemrég özvegy, de ez az állapot nem látszik rajta. Az asszony kiment, mert diót akart enni, és nem jött vissza, mert a diót nézte, ahelyett hogy a diófát nézte volna, amelynek egyik ágán egy átutazó vércse pihent. Egy pillanattal később már táplálkozott, s ez Ci-Nyi özvegységét jelentette.

Ci-Nyi ezek után erősen unatkozott, és unalmában akkora fészket rágott az elhagyott ládában, ami több családnak is elég lett volna. Amikor ezzel is végzett, bejárta az egész házat, ami az emberek szerint csak egy kis vityilló volt, de az egérkének szinte végtelen. A kis présházban ugyanis elég nagy előtér volt, lejárattal a pincébe és egy szobácska, amelynek egyetlen ablaka az útra nézett. A présház előtt szép lugas volt, asztallal, paddal, nagy diófával; háta mögött szilvafák, barackfák, őszirózsa bokrok, s ezzel vége is volt a birtoknak, amelyhez szőlő nem tartozott. A szőlőt a lugas képviselte, s így Józsi bácsi nyugodtan mondhatta, hogy „kimegyek a szőlőmbe”, ezellen senkinek kifogása nem lehetett, és nem is volt. A lugas megtermett egy kis hordó borocskát, amely azonban sose fogyott ki, mert ha a hordócska üres bánatában csuklani kezdett, hol a pap, hol a postamester vigasztalta meg akkora fonott korsókból, amelyeneket csak ecetgyárakban és más komolytalan folyadékokkal foglalkozó üzemekben lát az ember.

Mindez azonban Ci-Nyit alig érdekelte. Az egérke egy darabig félt, sőt irtózott az embertől, később azonban be kellett látnia, hogy ez csak ósdi előítélet. Ezután már valósággal várta az embereket, akik élelmet, s általában nagyon kellemes változásokat hoztak életébe.

A régi előítéletet azonban minden alkalommal le kellett győznie, ami úgy történt, hogy mielőtt előbújít volna, egy ideig leselkedett.

Leselkedni ugyan nem szép dolog, de néha nagyon hasznos, az egér kódex szerint pedig életbevágóan fontos kötelesség.

Ci-Nyi általában nappal aludt, de ez nem volt törvény, és itt, a prэшázban nem is volt semmi jelentősége. Itt soha nem járt macska, soha nem járt sem menyét, sem görény, és soha nem szállt be egyetlen olyan madár sem, amely az egérhúst élvezhetőnek, sőt kiváló csemegének tartotta volna. Egyszer egy kis cinege bújt be a külső ablaküveg tört sarkán, körülrepdesett a szobában, aztán puff, neki az ablaknak, mert nem volt tisztában az üveg mibenlétével. A kis cinke nagyon megijedt, és nem volt már kíváncsi a szobára, de újra nekirepült az üvegnek, s lehullott az ablakdeszkára. Szemében a rabság halálfélelme homályosodott, és kis szíve vergődését a torkán lehetett látni. A kiscinke most már annyira félt, hogy nem is ijedt meg, amikor egy egérke surrant végig az ablak keretén, és megállt a nyílásnál.

- Itt menj ki, Citér - cincogott Ci-Nyi udvariasan, mert természetesen ő volt -, és máskor jegyezd meg magadnak, hogy hol jöttél be, mert enélkül nem mehetsz ki.

A kiscinege pislogott.

- Nem bántasz?

- Látszik, hogy az idén születted, mert másként nem kérdeznél ilyen ostobaságot. Itt a nyílás...

- ...én úgy látom, hogy mindenütt nyílás van, és mégsem tudok keresztülmenni rajta. Nem értem.

- Citér, utoljára mondom: itt a nyílás, és jegyezd meg magadnak, az embert senki sem érti, még én sem, pedig nekem barátom... gyerünk, mert dolgom van.

A kiscinke - egy-két tolla árán - kibújt a tört ablakon, és boldogan rebbent fel a diófára.

- De köszönni, azt nem tud - mozgatta bajsát Ci-Nyi, és megpróbálta megrágni a kis bádogtányérkát, amit az ablakdeszkán felejtettek. Mivel azonban ez nem sikerült, és a

tányérka zörgött is, kibújt a tört üvegen a lugas egyik indájára, és úgy érezte, ezt már előbb is megtehetette volna. A belső világhoz képest itt ugyanis kellemes meleg volt, mert odasütött a nap, bár Ci-Nyi árnyékban maradt, mert nem szerette a feltűnést. De Ci-Nyi azért is szerette a lugast, mert onnét ki lehetett látni a dűlőútra, ami a présház előtt egy jó kőhajításnyira vezetett, és sok mindent lehetett látni, amit a földről nem láthat meg a kiséger. Ebben az időben - szüret után - azonban már alig volt látnivaló. Aludt tehát egy kicsikét, de hol egy varjú károgtat fel, hol egy szarkának volt valami mondanivalója éppen a diófán, hol pedig egy-egy szem dió hullott a földre vagy a kis asztalra, és ez már Ci-Nyit jobban érdekelte. A lehullott dió ugyanis vagy mindjárt elbújik a lehullott levelek alatt, vagy gurigázva keres magának olyan helyet, ahol elbújhat, mert minden dióban erős a vágy, hogy fa legyen valamikor. Ha azután némelyik szem a lugas alá gurul, a fal mellé, hát abból nem lesz fa, erre mérget vehetünk.

- Kopp - mondja a dió, amikor a falhoz ütődik -, ez nem jó hely... Ci-Nyi erre felébred, meglátja a diót, s egyszerre úgy érzi: ilyen éhes még nem volt életében.

Leereszkedik tehát a kényelmes indákon, és munkába veszi a diót, amely nem állhat ellen az üvegekemény és borotvaéles fogaknak. Józsi bácsi diófái kivétel nélkül nagy, „papírhéjú” diókat teremnek, és ezt Ci-Nyi csak helyeselni tudja, bár ezek a diók kétszer olyan nagyok, mint az egérke, és fogásuk sem kényelmes. Ci-Nyi azonban kitanulta már az eljárást. Falnak szorítja a diót, és negyedóra múlva már akár bebújhatna a nyíláson, ha ott benn lenne hely. De nincs, és éppen ez a jó. Belül dió van, azaz dióbél... És mire az árnyékok meredeken nézik a földet, azaz delelő n ácsorog a nap, Ci-Nyi meglepő lassan mászik fel az ablakba, le a padlóra, kényelmesen a pincébe, ahol bebújik a nagy ládn puha fészkebe emészteni és aludni.

Ci-Nyi még senkinek sem mondta el, hogy álmodik-e és mit, de ez

valószínű, és valószínű az is, hogy ilyenkor emberbarátai jelennek meg álmában, és az a csodálatos érzés, ami ilyenkor bátorsággal és bölcs vidámsággal tölti el.

Ci-Nyi nem tudta, mi a hazugság, és ha Citérnek azt mondta, hogy neki az ember barátja, ebben nem is kételkedhetünk, bár ez a barátság balesettel kezdődött, ami előfordul.

A postamester és a pap ugyanis ismét feltöltötték a kifogyhatatlan hordót, amikor valami kevéske bor melléfolyt, és megállt az ászokfa árnyékában, egy kis gödörben.

Ci-Nyi - szokása szerint - ott leleskedett a másik üres hordó mellett, s amikor azt valaki meglökte, a kiséger ijedten ugrott a sötétségbe, egyenesen a bortócsába.

Ci-Nyi szívdobogva érkezett haza, és mivel rendkívül piszkosnak érezte magát, az egerek tisztaságérzetével azonnal szárazra nyalta bundáját, mert ez törvény. Szennyes bundájú egeret még senki nem látott.

Ci-Nyi azonban még akkor is nyalogatta a bundácskát, amikor az már tökéletesen tiszta volt, és úgy érezte magát, mint aki lényegesen többet tud, mint eddig, és ő - végeredményben nem is fél olyan nagyon az embertől...

- Ci-Nyi! - tette fel magának a kérdést bántott valaha téged az ember? Na, látod folytatta nyugodtan -, kimehetsz, mert nem lehetetlen, hogy adnak még ebből az izéből, ami olyan jót tett a gyomrodnak és a szívednek is...

És Ci-Nyi egészen elenyésző idegenkedéssel kiballagott az ászokfára, és - lesz, ami lesz - leült a gyertyafényben.

A pap vette észre először.

- Gyerekek - mondta a pap csendesen -, gyerekek, egy kiséger. Ne mozogjatok! Milyen kedves; kellene valamit adni neki.

- Beteg - mondta a postamester. Józsi bácsi pedig végtelen lassú mozdulattal egy kis darab szalonnát tett az ászokfára, az eger elé egy arasznyira.

Ci-Nyi kis orra azonnal mozogni kezdett, később pedig odaballagott a falathoz, és - kissé bizonytalan egyensúllyal ugyan - két lábra ült, azaz a fenekére, és kézbe véve a kis szalonnácskát, rágni kezdte.

A három ember mozdulatlanul ült, de szemükben most olyan derűs, csillogó, meleg fény kezdett játszani, ami - ha eddig nem lettek volna - most emberré tette őket.

Megszerették a kiseget.

- Csoda! - suttogott a postamester. - Ezt a bátorságot!...

- A csodának és a bátorságnak is van oka - mondta a pap, és hosszas tűnődés után az ászokfa mögé nézett, ahol halványan csillogott még a kifolyt bor kis tócsájának maradéka.

- ...mert mi kell a csodához? - folytatta a pap. - Hit! És mi kell a bátorsághoz? Erő, vágy, harag, szerelem, vagy...

- Vagy?

A pap újra a kis tócsát nézte, és most már teljes meggyőződéssel mondta:

- Vagy: bor, atyámfiak. Elhiggyétek, ez nincs másként. A kiseget szomjas volt, beleivott a borba, kissé berúgott, és most hisz abban, hogy nem bántjuk. Ha végzett a szalonnával, Józsi, önts pár cseppet oda az ászokfa barázdájába. Csak lassan mozogj, és csak pár cseppet...

És ült a három ember a gyertya puha fényében, amely alig ért fel a bolthajtás kissé kormos, lágy ívéhez, és várakoztak, hogy Ci-Nyi végezzen a szalonnával. A kiseget azonban nem sietett. Amikor végzett, megtörölte száját és bajuszát, ahogy az illik, aztán újra hasra ereszkedett és körülnézett.

- Most! Józsi - suttogta a pap.

Józsi bácsi keze reszketett - kissé mellé is öntött a természetes vályúnak -, de Ci-Nyi előtt ott csillogott az az „izé”, ami víz, és mégsem víz, és figyelembe sem véve Józsi bácsi mozgását, egyszerűen és minden teketória nélkül nekihasalt az itálnak.

Ci-Nyi úgy érezte, hogy ez az az ital, és csakis ez az az ital, ami elolthatja a sós szalonnából felgerjedt szomját, s amikor felemelte fejét, vidáman cincogott egy rövidet, ami úgy hallatszott, mint amikor egy varrótű eltörik.

- Köszönöm - mondta talán ez a cippantás -, köszönöm, barátaim, mert ezek után annak nézlek benneteket.

Igen, ezt mondhatta, mert annak is látta őket, ámbár csak ködösen és nagyon álmosan, mert Ci-Nyi határozottan és férfiasán be volt rúgva.

- És most elvonulok - cincogott újra, aztán megfordult, megcélozta a ládát, amelyben puha ágy várta, és kissé bizonytalanul elindult hazafelé, miközben farkát úgy húzta maga után, mint a fáradt gyerek az ostort a porban.

- Csodálatosan kitaláltad, Gáspár - mondta a postamester -, nem hiába vagy pap... de erre inni kell, ugye?

Ez az ismerkedés azonban már régebben volt, s azóta a barátság egyre csak mélyült, erősödött, és ha az emberek hosszabb ideig elmaradtak, Ci-Nyi a gyomrában érezte hiányukat, ami az egereknél fontosabb szerv, mint a szív. De ha megcsikordult a kulcs a zárban, Ci-Nyi akkor sem rohant ajtóstul a házba, hanem megvárta, amíg az emberek elhelyezkedtek, megnyugodott a gyertyaláng, és összeütötték a poharakat.

Ilyenkor szerényen előbújt a kiséger, mert a kedves, meleg, másnapotlan gondolatok úgy szárnyaltak a füstös bolthajtás alatt, mint az őszi simogatás, amely alatt mézként folynak szét a gondoktól várandós másnapok.

- Vendég van, Józsi - mondta a pap ilyenkor, aki szemben ült Ci-Nyi ládájával. - A paprikát vakard le a szalonnáról, és egy kis kenyérhéjat is adj neki, mert hasmenést kap.

Ci-Nyi ilyenkor várakozóan pislogott, mint aki véletlenül tévedt erre, és bundáját kezdte lenyalogatni, nehogy mohónak gondolják.

Ci-Nyi - természetesen - nem tudta, mi a mohóság, de veszedelem mindig lehet a levegőben, ami csak a feledkezésre vár, s ha van egyáltalán veszedelem, ez a kis szürke bunda nyalogatása alatt kiderül...

De itt a gyertya emberien lelkes világosságában nem lehetett semmi veszedelem. Ci-Nyi tehát hozzálátott a szalonnához, két kezébe, azaz első lábai közé fogva a falatot.

- Hát akkor, együnk mi is - mondta csendesen Józsi bácsi, mert a vendéget hangos szóval, kapkodó mozdulatokkal megijeszteni nem lehetett.

És ettek, azzal az ízelgető, békés, lassú megfontoltsággal, amely csak a bolthajtásos pincék időtlen meglepődöttségében lehetséges. A kis gyertya kormos-aranyos lobogása hol az egyik ember arcát világította meg, hol a másikat, és eljátszogatott az árnyékokkal, amelyek olyan puhán inogtak a falon, mint a múlandóság örök valósága.

- Ez a szalonna nem a múltkori - mondta a pap. - Jobb! Keményebb, és mégis jobb. Szerencse, hogy mi rozskenyeret eszünk, mert a szalonna ízét a kenyér adja meg. Persze, perzseltétek? - fordult a postamesterhez.

- Perzseltük! - mondta a postamester. - Feleségem forrázni akarta a disznót, mondtam, nem bánom, de perzselve is legyen! De egyetek hozzá ebből a hagymából... majdnem édes... a borocska úgy megy utána, mint a szerelmes legény a lány után...

- Hát, lássuk - tolta a pap kissé előbbre a poharát. - Józsi, az egérnek is, úgy látom, várja.

Igen, Ci-Nyi már ismét tisztálkodott, és kissé közelebb is jött, miután a körömnyi kenyérhéjat is elfogyasztotta. És közelebb kellett jönnie, mert az ászokfa kis vályúja is közelebb volt emberbarátaihoz.

A kis vályú most megtelt, de amíg Józsi bácsi megtöltötte, a kiséger az árnyékba húzódott, mert az önfeledt bátorság még ott

csillogott abban a folyadékban. De az ember keze alighogy visszahúzódott, Ci-Nyi ismét előbújt, kis orra fintorogva kapkodta össze az illatokat, bajusza rezgett, s mintegy azt mondta:

- Nem tudok ellenállni... - és nyalogatni kezdte a bort.

Csendben evett most a három ember az alacsony asztalkáról, amely kártyaasztal volt valamikor, és a pap vette valami árverésen, miután senkinek sem kellett. Az árverezők úgy gondolták, hogy csak irgalmasságból ad pénzt az asztalért, hiszen sosem kártyázott, s a tiszteletes ezt nem cáfolhatta meg, mert nem tudhatta a hívek dicséretes gondolatait.

Azóta itt az asztalka, kurtúra vágott lábakkal, hiszen a kis pincészek is alig arasznyi magasak. Piros csíkos kenyérruhával van megterítve, amelyen a legényes, hegyes zöldpaprikák szinte vágynak összevegyülni a kolbásszal, sajttal, szalonnával, és megadni azt a csípős vágyat, ami a kis, hasas, „törhetetlen” borospoharakra kacsint.

Eszik a három ember szó nélkül, elégedetten az ízekkel és zamatokkal, a bicskával, amely borotvaként szalad a szalonnában, sőtartóval, ami fából van, kis asztallal, amelyért minden alkalommal megdicsérik Gáspárt, a papot, akinek ez a dicséret minden alkalommal jólesik. Elégedetten a kis gyertyával, amelynek enyhe viaszszaga lengve árad a sötét boltozat felé és a hordók, falak, ászokfák, pókhálók, öreg lépcsők titkos magányosságával, melyet az álmodó éjszakák leheltek a tárgyakra s a csendre, amely éber álomban alszik a hordók mögött.

És csak ebben a nagy csendben lehet meghallani azt a kis cippantást is, ami alig több, mint az éjszakai felhők közül egy pillanatra kiszabadult fénysugár.

A három ember elmosolyodik, és ha most Ci-Nyi a kabátjukat kérné, azt is odaadnák. De nem tudják, mit kér, és csak nézik kis barátjukat, aki ebben a pillanatban ritka bajuszát törülgeti.

- Adj neki sajtot, Józsi - mosolyog a pap -, mire igyon a barátunk?

Ci-Nyi most már meg sem mozdult a lassan közeledő kéztől, s a kis sajtthéjat csekély szaglálódás után magához húzta.

- Milyen bátor! - mondja a postamester...

- Milyen emberi! - bólogat a pap. - Ivott, és most lehetségesnek érzi a lehetetlent, akár az ember, akihez esetleg a szívéen keresztül férközől, esetleg a gyomrán, és van olyan is, amelyiknek a fején keresztül... De ez ritkaság, és nem is jó...

- Nem értem - mondta a postamester.

- Pedig érthető. Amint az ember gondolkodik, már mérlegel is. És ha mérlegel, már magának mérlegel...

- Hát, ne mérlegeljünk - mondta Józsi bácsi, megtöltvén a kis hasas poharakat-, hanem igyunk. És ne gondoljatok arra, hogy fogytán ez a jó kis rizling.

A poharak összecsendültek, a barátok úgy érezték, a bor vérré válik abban a pillanatban. Az utána következő csendet s a bor kiválóságát csak egy halk, elismerő cuppantás igazolta, ami úgy hallatszott, mint az öregember kedves, halk csókja az öreg feleségnek. Mert ez az igazi csók. Nem ám a fiatalok kajla nyalakodása.

- Szerencse, hogy egyházi férfiú is van köztetek - mosolygott a pap -, aki nem hagyhatja barátait szomján veszni: tegnap vettem egy gönci hordócskával... ugyanebből...

- ...de az is szerencse - nevetett a postamester -, hogy a postaigazgatóság olyan embert küldött ide postamesternek, aki tudja, mi a rend: mert a kamránkban egy testes demizson vár kiszállításra - ugyanebből... Most már úgy lehetett érezni, hogy nem is a gyertya, hanem a szemek világítanak, mert Józsi bácsi szerényen csak annyit mondott, hogy a vasútigazgatóság nem azért ad kitüntetést egyes öreg alkalmazottainak, mintha azok valaha egy másodpercet késtek volna a váltók és semaforok megfelelő állításában, megfelelő időben... mert... halljátok?

Józsi bácsi felemelte ujját, és valóban hallani lehetett valami távoli

tompa dobogást, ami csakis lovaktól származhatott.

- Benedek Zsigát kértem meg, hogy hozza, ki a hordót, mert én is vettem egy hordócskával.

Hát csak maradatok; majd behozom. Elegen vagyunk hárman is.

- Négyen - intett a pap Ci-Nyi felé, aki már nem evett, nem ivott, ellenben olyan laposakat pislantott, mintha azt mondta volna:

- Testvéreim, fene álmos vagyok...

És még csak a fejét emelte fel, amikor a kitüntetett vasutas felballagott a lépcsőn.

Az ajtó kissé nyitva maradt, és felül az őszi fény, alul az őszi illatok folytak be az előtérbe s onnét a pincébe.

A gyertyaláng szinte eltűnt a beragyogó világosságban, az ászokfák ódon illatát elnyomta a fanyar diólevél és őszirózsák özvegyi temetőszaga, és a két ember szótlanul nézte az asztalt, mintha arra vártak volna feleletet, mit is akartak mondani tulajdonképpen.

- Az ajtót betehette volna ez a Józsi - mondta a pap -, utálok ezt a sírszagú őszirózsát.

- Úgy látszik, az egér is - intett arra a postamester, mert Ci-Nyi feltápáskodott, elindult hazafelé, miközben farka olyan bánatosan úszott utána, mintha egy döglött gilisztát vonszolt volna.

Kicsit később hallatszott, amikor eldobogtak a lovak az úton, és a két ember várakozóan nézett az ajtóra, ahol Józsi bácsi csak nem akart előbukkanni. Aztán dobogott az előtér, zökkent a földön a hordó, s utána hosszú sóhajtás.

- Segíthetett volna ez a Zsiga - intett fölfelé a postamester...

A pap nem válaszolt. A kis lángot nézte, aztán Józsi bácsit nézte, aki megtörölte kezét nadrágjában, és megtöltötte a poharakat.

- Igyunk, a fene egye meg...

A poharak lekoccantak az asztalra, aztán csak a kormos csend úszkált a bolthajtás alatt.

- Hát - bólogatott a pap -, ez így van. A kiséger is elment... mintha megérezett volna valamit...

- Érezhetett! - mondta a vasutas. - Én nem megyek senki nyakára hívatlanul, váratlanul.

Most már a postamester töltött.

- Isten, Isten! - emelte meg a poharat, aztán most már megmondhatod, hogy mi jó hírt hozott ez a penészes Zsiga.

- A sógor meg a Mariska. Vonatra mentek, de az asszony rosszul lett, hát behajtottak hozzám az udvarba. A sógor el is ment, de Mariskát lefektette...

- Az udvaron? - kérdezte hunyorogva a postamester.

- Lajos! Ez nem tréfa. Tudják, hol a lakáskulcs ...

- Hála Isten - nevetett a pap is, és most már ő töltött. - Igyatok! Mariska nem fekszik az udvaron, tehát ráérünk. Remélem, a szekrénykulcsokat nem tudta a sógor, hol vannak?...

A hangulat határozottan felengedett, és már nem is romlott el, mert a könnyű mámor őszi ragyogásában a beteg Mariska olyan távoli lett, mintha nem is lett volna.

Ci-Nyi ezekről az eseményekről természetesen nem tudhatott, és csak akkor ébredt fel, amikor a nagy pincekulcs a csikorgás után még csattant is egyet. Ci-Nyi hallotta az eldobogó lépteket, érezte, hogy egyedül maradt, hát lecsukta újra a szemét, és talán álmodott is valamit, amit azonban nem lehet tudni.

- ÜzenjeteK, ha van valami... - búcsúzott először a postamester - de itt már a falu zsidongásában foszlani kezdett róluk a szőlőhegy távoli fénye.

- Nem jössz be, Gáspár? - reménykedett Kurugla Józsi, amikor háza előtt megálltak, de a pap csak legyintett.

- Nem hiszem, hogy papra lenne szükség...

- Mi a fenét csináljak vele? - keseredett el Józsi bácsi.

- Nem tudok tanácsot adni, Józsikám. Nem is illik. És Mariska csinos is, özvegy is...

Józsi meghökkenve nézett a papra, aki részvétellel emelte meg a kalapját, Kurugla Józsi pedig úgy nyitott be az udvarba, mintha valami idegen helyre érkezett volna, bár semmi változást nem látott, eltekintve a kocsikerekek hurkolódó nyomaitól, amelyek vitézkötéses kanyarodással fordultak meg a kis udvaron. A nyomok valósága Mariska valóságára is utalt, és Józsi bácsi sajnálta, hogy nem ivott többet.

Olyankor mégis beszédesebb vagyok... gondolta - és a vendég csak vendég, aztán holnap - holnapután - úgyis hazaviszi a sógor. Mivel ez a gondolat kissé megnyugtatta, elhatározót tan nyitott be a borongó előszobába, s onnét kalapját a fogasra csapva - a szobába.

Mariska az asztalnál ült kissé összekuporodva.

- Miért nem fekszel le, lelkem - udvariaskodott Józsi bácsi -, itthon vagy...

- Jaj, Józsikám, ez a Miklós tudod, milyen erőszakos... hogy menjek fel vele Pestre, pedig már tegnap sem éreztem jól magam...

- Pestre?

- Pestre hát. A gyerekeihez. Egy-két hétre. Egy kis csend ereszkedett a szobára, de csak addig, amíg Józsi kiszámította, hogy a fuvaros mennyiért -vinné haza Mariskát.

- ...de hát ott betegedjem meg? Reggelre talán jobban leszek...

- Persze - mondta Józsi bácsi -, persze - és az asztalra nézett, amelynek homályából most emelkedett ki egy sült csirke, gusztusos lábtartással, egy kis f ott'csülök, egy tányér édes tészta és egy zölden villogó, karcsú üveg.

- Gondoltam, éhes leszel, Józsikám, hát felterítettem - mondta Mariska Józsi pillantását követve.

- Szégyen, gyalázat... hogy te csapsz itt lakodalmat - zsörtölődött Kurugla, bár nem sokáig és nem is különösebb meggyőződéssel.

- Hiába, no! - csattintotta be bicskáját később mindig híres voltál a

konyhádról.

Mariska töltött.

- Kóstold meg. Tudom, értesz hozzá.

Józsi bácsi ízlelgette, szagolgatta a bort, fejét ingatta nagy gyönyörűséggel, mintha nem is lehetne igaz, hogy ilyen zamatok és illatok vannak a világon.

- Csoda! - sóhajtott, de ennek a sóhajtásnak az alapja már a pincében rakódott le. - Mariskám, honnét való ez a bor?

- Majd szerzek belőle. Magad ura vagy, nem ihatsz mindenféle lötytyöt. Jaj, a derekam... mintha kés állna benne...

De ekkor már alkonyodott, amit nemcsak a kedves árnyak jeleztek, hanem a kis hízó követelődző sírdogálása is.

Józsi bácsi a zsebébe nyúlt.

- Itt a szekrénykulcs, Mariskám. Ágyazz magadnak, feküdj le, a derékfájásnak meleg kell... én adok a hízónak, mert széttöri az ólat.

És ezen a késő délutánon Kurugla Józsi hosszabban támaszkodott a hízó kerítéséhez, latolgatva az eseményeket, amelyek végül is - leszámítva Mariska betegségét, ami azonban nem látszott gyógyíthatatlannak - kellemesek voltak.

- Derék asszony! - bólított - ha szólnék neki, talán itt is maradna disznóölésre. Nagyon ért hozzá... - És ezt a gondolatot mintha az egész udvar, még a ragyogó kis bárányfelhők is helyeselték volna, amelyek parádézva vonultak a nagy, éjszakai akol felé. Csak a kis hízó nem vett észre semmit, mert nem látott messzebb az orránál, hiszen még ez a kocsonyába való szerv is a darába volt dugva. És jóval később, mikor már az árnyékok is sötétbe dőltek, Józsi bácsi elindult befelé.

Talán siettem is - állt meg az ajtó előtt, és hangosan krákogott, hogy Mariskának legyen ideje ágyba bújni, ha - netán - még mindig vetkőzne...

De amikor óvatosan benyitott, Mariska szobája már sötétben volt,

s csak túl rajta, az ő szobájában égett a kis éjjeliszekrény lámpa, az ágy megvetve, papucs előkészítve, és...

- Ejnye! - kiáltott fel halkán Józsi bácsi, meglepedkezve, hogy eddig lábujjhegyen járt - hát ez meg mi?

- Boldogult uramnak is mindig oda kellett készíteni, mert jót tett a gyomrának, és hajnalban is leeresztett egy kortyocskát - mondta Mariska, és Kurugla Józsi nyugdíjas és kitüntetett vasutas magában azonnal aljas hazugságnak és rágalomnak minősítette a szóbeszédet, hogy Mariska a legveszedelmesebb hárpia lett volna a vármegyében, aki vasárnaponként adott urának egy-két pohár bort, de azt is megvizezte...

Mert, igen, az éjjeliszekrényen egy kis üveg pálinka ragyogott - jobban, mint a lámpafény -, s mellette nem holmi gyűszű, hanem rendes borospohár.

- Kóstold meg, Józsi... nagyon dicsérték...

- Seprő! - kiáltott Józsi, amikor letette a poharat, amelyet előzőleg színültig töltött -, öreg seprőpálinka. Olyan íze van, mint a búzakenyérnek...

- Jól alszol tőle, Józsikám - mondta Mariska, de hangján lehetett érezni, hogy most is szenved -, és ha felébredsz, egy kortytól úgy kezdődik a nap, hogy csupa öröm.

Mariska nem volt rossz jós, mert Józsi bácsi úgy aludt, mint az egészséges csecsemő, és amikor reggel kinyitotta szemét, csak hosszas tanakodás után sikerült összeszedni gondolatait, a tegnapi napot, Mariskát, esti elalvást, a csodálatos pálinkát...

Józsi bácsi hallgatódzott, s mivel a vendég csendben volt, azaz aludt, nem vesződött a pohárral, hanem meghúzta az üveget, összekötvén a tegnapot a mával, amit erősen kívánt.

Aztán csendesen öltözködni kezdett, hogy a beteget fel ne verje, ám erre semmi szükség nem volt, mert Mariska ágyát bevetve, a legnagyobb rendben találta, magát a beteget pedig a kis hízóval társalogva, hogy ne turkáljon abban a pompás darában, hanem

egyen.

Kurugla Józsi szemrehányó, mégis elismerő elragadtatással csóválta fejét, amiben bizonyos aggodalom volt érezhető.

- Mariska, megharagszom...

- Így is fáj, úgy is fáj, mondom: olyan jól aludtál, megetetem a hízót helyetted, Józsikám, hozd ki a kendőmet, az ágyon hagytam...

- Könnyelműség! - mondta Józsika szigorúan, és még befelé menet is csóválta fejét. De nem a kendőhöz nyúlt először, hanem az üveghez, és egy kis kortyocskát nyelt a királyi seprőből, mert úgy érezte, hogy tegnapi derűs érzelmeiből bizonyos szálak még hiányoznak.

Mariska a kendő átvételénél megérezte az enyhe pálinkaszagot, és ez meglelégedéssel töltötte el, majdnem diadalérzettel, ami azonban erősen vesztett fontosságából, amikor Józsi bácsi eldicsekedett, hogy már másodszor ivott az ajándék seprőből. Mariska jobban szerette volna, ha Józsi bácsi titkolódzik, enyhén röstellkedik, de igazi főnyereménynek azt érezte volna, ha Józsi bácsi fél egy kicsit az esetleges megszólástól, és a hiányzó pálinkát vízzel pótolja...

Ezek a gondolatok azonban egyelőre nem folytatódtak, de megmaradtak, mint a félbehagyott szőnyeg kilógó szálai, amelyek után a megfelelő csomók következnek. A rejtett bosszankodást azonban valakinek meg kellett fizetni...

- A hízóval nem szabad várni, Józsi.

- Azt gondolod?

- Alig evett valamit. Csak turkált a darában. Ennél már jobb alig lehet.

- Úgy gondoltam, még egy kis zsír ráfér... Az idő is lehetne hidegebb...

Mariska arca szenvedő lett, és hátranyúlt a kendő alá, megtapogatva derekát, s jelentős folytatását.

- Józsikám, hát károdat akarom én?

- Dehogy, galambom!

- Ha holnap sem eszik jobban, bizony le kell vágni...

- Hát levágjuk! Egy-két nap már nem számít... Mariska az égre nézett, mintha a párás őszi égen valami naptár lett volna kiterítve.

- Ma kedd... talán szombaton? - Igazad van! Hátha meggondolja magát... s addigra talán jobban is leszel...

És elfordultak az óltól, ahonnét a kis hízó apró disznószele mintha aggódással nézett volna utánuk.

Pedig ekkor már ragyogni kezdett a november végi nap, valahol károgtak a varjak, de ebben a károkozásban nem az éhség panaszkodott a hómezőknek, hiszen szelíd ökörnyál lengett még a fákon, és a fekete vagy szürke dolmány alatt olyan meleg volt, mint a jóllakottság disznóperzselő tüzének közelében.

TALÁN ilyesmit érezhetet Ci-Nyi is, aki ebben a percben a szőlőlugas egyik vastag indáján szundikált, mégpedig árnyékban, mert az egerek ösztönösen kerülnek a nagy kivilágítást, ami nem teszi valóbbá azt, ami valóság. A falat nem lesz nagyobb és jobb se, nem jön közelebb, bár jobban látható... de jobban látható az is, aki meg akarja szerezni. Ez dönt el mindent.

Az előbb például leesett egy kései dió a háztetőre, és ugrálva indult lefelé, de végül olyan messze ugrott el, hogy Ci-Nyi már nem is nézett utána. De annál jobban kinyitotta szemét, amikor a ház sarkánál egy hatalmas patkány tűnt fel, s Ci-Nyi a borzongó rémülettől olyan kicsire húzta magát össze, amilyen kicsire csak lehetett.

Ci-Nyi nem látott még patkányt, de világosan érezte, hogy ez az óriás halálos veszedelem lehet. S mindezekén túl még - nagyon homályosan veszélyben érezte az otthont, a fészket, a kényelmet, a békét, ami mind együtt az életet jelenti.

A patkány a fal mellett kúszott előre, lassan, szaglálódva, meg-megállva, az idegen hely kifürkészésének minden résenállásával.

Az ajtónál hosszabban időzött, beszaglálva a résen, sőt fel is ágaskodott, mert új otthont keresett a rés mögött. De ugyanakkor felágaskodott egy fehér mellényes, barna árny is a diófa mellett, és a kiséger szíve hideg lett egyszerre, mert ezt a fehér mellényt látta már véres munkában...

Ez a fehér mellényű, barna árny egy menyét volt, amely most kígyóként csúszott a diófa lehullott barna levelei között a patkány felé, aki az ajtó sarkát kezdte kirágni, amikor a menyét, mint a repülő árnyék, a hátán termett, s mire a vándor csak egy védekező mozdulatot tehetett volna, fogai összezárultak tarkójában.

A patkány visított, nyikorgott, tekergeti, dobálta magát, ám a pióca nem tapad jobban áldozatára, s a zsindegy a háztetőre, mint ez a kis vérengző lovas, amelynek hasa láthatóan gömbölyödött attól a vértől, ami előbb még az életet jelentette, a vándorló ösztönt, a bátorságot és a konok kegyetlenséget az immáron döglött utas számára.

Pár perc múlva a menyét lassan elengedte áldozatát, s nem nagyon sietve, eltűnt az avar levelei között.

Ci-Nyi eleget látott, hogy megkezdje visszavonulását az ablak felé, amely mögött otthon, élelem és - igen! - ital van, amelyet most már a patkány el nem rabolhat.

A hátrahagyott étel, s ital a pap ötlete volt, aki a csekély maradékra mutatva azt mondta, hogy nem szokás a temetőből hazavinni a halottat, azaz a maradékot hagyják vissza a kiségernek, kitálalva az ászokfára. És - ha már benne volt homokkal kidörzsölt egy cipőkenőcsös dobozkát, és borral öntötte tele.

- A szalonna sós - mondta -, szomjas lesz, de ebbe nem fullad bele.

- Te leszel az oka, ha részeges lesz - mondta a postamester.

- A jó gyomrú ember sem lesz részeges, mert megérzi, ha elég, és alig hinném, hogy barátunk gyomra ne lenne rendben. Nem igaz, Józsi?

- Dehogynem - mondta a vasutas elgondolkozva. - Dehogynem. A kisegér azonban most nem gondolt sem ételre, sem italtra. Most az a fontos egyedül, hogy hazaérjen. Mert ha ügyetlenkedik vagy figyelmetlen, akkor egyáltalán nem ér haza, és mi hasznát veszi az okos tervezetésnek.

Az ablakhoz egy levéltelen ágon vezetett az út, s ez az ág most fürdött a napfényben. Itt tehát nem kellett elsietni a dolgot.

Megállt az árnyék határán, látszólag minden ok nélkül, és nem lehetett észrevenni, hogy különösebben figyelne, pedig minden idegével figyelt, és szeme minden mozdulatot felszívott, ami a környéken történt. Csak felfelé nem nézett, a fejét nem emelte fel, mert az egerek meglegszenek azzal a látnivalóval, ami előttük és oldalt van. Ez az oka aztán, hogy a felülről jövő támadással szemben védtelenek.

Ci-Nyi már majdnem elindult, amikor valami suhogás csapódott fülébe; kis bajuszkáit levegőhullám nyomta meg, a földön széles árnyék vágódott végig, és valami koppant a diófán, amelynek vastag oldalágán ekkor már szárnyait zárta össze egy hatalmas ölyv. Ci-Nyi: szürke goes a vastag indán, meg se moccan, mert az árnyékban nagyjából biztonságban érezte magát, de a nagy ellenség közelsége mégis feszült nyomással nehezedett rá.

Az ölyv pár pillanatig mozdulatlanul kémlelte a környéket, aztán nyugodtan tollászkodni kezdett, de szigorú, sárga szeme még ilyenkor is állandóan figyelt, s még a le-leszálló sárga leveleket is nyomon követte. Később még jobban összezárta szárnyait, mintha egy kis pihenő bóbiskolásra készült volna, de valamit megláthatott a földön, mert szeme megvillant, teste kinyúlt, és szárnyát alig kinyitva ejtette magát a földre.

Ci-Nyi ettől a mozdulattól rémülten rohant végig az ágon, és az ablaküveg kitört kis nyílásán át majdnem fejtetőn érkezett az ablakdeszkára. De annyit még rohantában is látott, hogy a nagy madár szárnyai a föld felett fékezve szétvágódnak, és karmai közt

az előbbi menyét vergődik.

Azt már nem láthatta, hogy ez a vergődés egyetlen elnyúló mozdulattá vált, és semmiképpen nem hasonlított a patkány vércsapoló gyötrelmeihez. A következő pillanatban pedig repült - amit életében soha sem tett meg. Nem messze persze, csak az előbbi ágra, de ide már nem mint menyét érkezett, hanem mint ebéd, és pár perc múlva csak egy jóllakott ölyv maradt az ágon, félig lehunyt szemmel, bóbiskolva.

De Ci-Nyit ez már akkor sem érdekelte volna, ha kint tartózkodik az ágon, nem pedig kényelmes otthonában, amelyet csak az imént mentett meg a patkánytól a menyét, a menyéttől az ölyv, aki azonban a fellegekben lakik, és arról sohasem lehetett hallani, hogy egy ölyv pincében vadászott vagy fészkelte volna. A kisegér azonban mindezen lehetőségeket nem részletezte, csak annyit érzett, hogy tiszta a levegő, jól van lakva, csak egy kicsit szomjas... de segíteni ezen is lehet...

Utána megtörölte bajuszát, és feledve ellenséget, barátokat egyaránt, elindult hazafelé, a láda irányába, ami úgy vonzotta, mint az egérszagú álom.

Aztán a csend összefolyt az egész világon; a pincében, ahol Ci-Nyi aludt - talán álmodott is -, s a nagy diófán, ahol az ölyv szunyókált, miután a menyét szőrös farkát kiköpte, és csőrét az ágon megtisztította.

Dél körül járt már az idő, s az önmagával jóllakott csendet nem zavarta semmi, mert a napfényben zsugorodó levelek halk pödrődése, a távoli varjúkárogás, a cinkék apró kis kiáltásai és a darazsak telt hasú dünyögése nélkül nem is lehetett volna meghallani, hogy milyen álmosan ragyogó, illatos, édes, némaságot sóhajtó csend van az egész szőlőhegyen.

ILYEN CSEND szokott lenni Kurugla Józsi házában is, udvarán, kertjében, padlásán és mindenütt, ami Józsi bácsit körülvette.

Azelőtt!!

Tegnapelőtt.

Valamikor - régen.

De az öreg vasutasnak ez az idő, a lassú mozdulatok, kedves tűnődések, a lépegető óraketyegés árnyékos ideje, valahogy - elmúlt. Nem egyszerre múlt el és nem váratlanul, amire felneszel az ember, mint valami veszély figyelmeztető csendjére, hanem észrevétlenül és mindig teljesebben. De az öreg vasutas hiába nézett körül szobájában, keresve a névtelen hiányt: nem tudott nevet adni ennek a vágynak, mert asztala másként állt, a székek másként álltak, az ablakon más függönyök feszültek, amelyeken nem lehetett kilátni...

- De be se, Józsikám, de be se! - mondta Mariska, és Józsi mosolyogva hallgatta el a kérdést, hogy miért lett volna baj, ha éppen valaki benézett volna? Ebben a faluban nem szokás az ablakon beleselkedni, mert az emberek bejönnek az ajtón, ha akarnak valamit.

Józsi bácsi szerette az egyszerű, világos dolgokat, és elkerülte a felesleges vitát, ha csak lehetett. Józsi bácsi nem volt kíváncsi, mi történik a csendes utcán, ahol nem is történt semmi, de most, hogy a sűrű függöny elfogta a kilátást, egyszerre úgy érezte magát, mintha nem érkezett volna meg az újság, amit úgysem olvas el, de ha nem látja, nagyon hiányzik.

Nem foglalkozott tehát tovább a függönyökkel, de nem is foglalkozhatott, mert Mariska most hozta be fényesre kimázolt bakancsait.

- Ejha! - hökkent meg, amit Mariska a jóleső meglepetés felkiáltásának vélt, pedig nem volt az.

Józsi bácsi ugyanis - sok emberrel ellentétben - szeretett cipőt pucolni, és napról napra meggyőződni a testéhez nőtt lábbeli állapotáról. Felkiáltása ezúttal tehát nem jelentett elismertést.

- Ráértem - mondta Mariska, elhárítva azt a gondolatot, hogy ebből a szívességből a jövőben esetleg kötelesség lehetne... -

elmész a barátaidhoz, ide-oda...

- Karvaly Miskához megyek - nézegette bakancsait Józsi bácsi, amelyek mintha idegenek lettek volna - megbeszélni az ölest, miegymást...

Mariska töltött egy pohárka pálinkát, mert Kurugla Józsi ezen a reggelen nem nyúlt az üveghez. Nem is jutott eszébe, pedig máskor ezt soha nem mulasztotta el. Egy pohárkával és soha többet. A hosszú és felelősséggel teljes szolgálat ugyanis valami menetrendszerű mértékletességet ágyazott egész életébe. Ha nem volt vendég, ünnep vagy valami olyan étel, ami a bor nyugtató fegyelmezését kívánja, odahaza nem ivott, s a kis pince álmos, kedves zabolátlansága, baráti társaságban, éppen ezért jelentett - akár esett, akár fagyott - napfényes ünnepet.

- El is felejtettem - hajtotta fel az italt, aztán beleszagolt a pohárba, és mosolyogva nézett az asszonyra, elfelejtve a bakancsokat.

- Mariskám, ez megint mi?

- Szeder! Saját főzés! - és már öntötte a második poharat. - Karvaly Miskát pedig megrendeltem már, meg a bélmosó asszonyt is. Az ilyesmire ne legyen gondod, amíg én itt vagyok... csak annyi a változás, hogy az ölő szombaton nem jöhet, csak vasárnap. Szombatra már elígérkezett ... hát megizentem - persze, a te nevedben -, hogy hát akkor legyen vasárnap. Minden előkészítve, nem várhatunk.

- Nahát! - kiáltott fel megint Józsi bácsi, akinek - évenként egyszer - Karvaly Miska meglátogatása egy kalendáriumi ünnep volt, akár a húsvét vagy a karácsony. De Karvaly Miska - hasonló korú, régi barát - ezt el is várta, mert Miska nem pénzért ölt, hanem barátságból. Ezért - természetesen - pénzről szó sem lehetett, bár a „kóstoló” lényegesen többbe került; de ezt mindenki nagyon helyénvalónak találta.

Karvaly Miskát tehát nem lehetett „elintézni” - valószínűleg máris megsértődött -, hanem meg kell látogatni, és meg kell kérni. Ezzel

szemben a kérelmező, valóságos vendég, akit várnak, s a vendégnek nemcsak joga, de kötelessége is a majdani kóstoló terhére annyit enni és inni, amennyit tud.

De nem ez a lényeg!

A lényeg a megbeszélés, ami körülöleli a hízó élő és holt állapotát, a gazda kilátásait, összehasonlításokat a tavalyival, a só, paprika, bors és egyéb fűszerek mennyiségét és minőségét, a pácolás, füstölés idejét és helyét... és még ezer fontos, kedves témát, amelyekből apró kis pletykák születnek; aztán a falu ügyei, amelyek ország, sőt világ jelentőségű megállapításokra vezetnek... amelyek azonban nem feszítik szét a gerendás kisház falait, de mindenképpen ünneppé avatják a délelőttöt.

Józsi bácsi tehát nem mondta még egyszer, hogy „Nahát”.

Csendesen felhajtotta a második pohárkát, közben azonban elhatározta, hogy Miskáékat természetesen meglátogatja...

Ezen el is mosolyodott egy kicsit, ami azonban nem lehetett túlságosan meggyőző, mert Mariska, az asszonyi ösztön csodálatos megérzésével azonnal a két barátot dobta a mérleg másik serpenyőjébe.

- Azt gondoltam, hogy a papot meg a postamestert hívd meg vacsorára...

- Nem szoktam...

- Muszáj, Józsikám! A barátaid! Ne félj, engem nem is látnak. Én csak egyszerű asszony vagyok...

- Mért ne láthatnának?

- Gondolhatnak akármit... - mondta Mariska, és lehajtott fejjel kiment a szobából.

Kurugla Józsi egy darabig még oda nézett, ahol az előbb az asszony állt, aztán ismét bakancsaira, amelyeknek fényes idegenségét nem szerette. Még az utcán is lenézett néha, amint lépegetett, mert a bakancsok ünnepi fényessége valahogy nem illett a hétköznapi világba.

- Majd befaggyúzom - nyugtatta magát -, bakancsra az való...
De Karvaly Miskáék valóban megsértődtek. Miska ugyan igyekezett megadni a módját a vendéglátásnak... de az asszony egy darabig nem is jött be, és még Szent József is sértődötten nézett le a falról, pedig a kegyes szentnek ez nem szokása. De az asztal szépen fel volt terítve, jelezve, hogy Józsi bácsit várták, sőt elvárták, s ha netán nem jött volna, hát ez az asztal az „öreg Kuruglának” többet nem terült volna.

- Nini, Kurugla bácsi - jött be az asszony a meleg, borsos rétesvéggel - szép, hogy még eljött...

Miska kényszeredetten mosolygott.

- Nono, hát mért ne jött volna el?...

- Hát, hogy valami nagyságával üzentetett... mint a többi urak...

- Ne bolondozz, Juliska - komolyodott el Kurugla -, a vendégasszony nem tudja a szokást. De ha így fogadtok...

Józsi bácsin látszott, hogy most már ő van megsértve vendég mivoltában, ezért Miskáék azonnal meghátráltak. Juliska megtöltötte a poharakat, Miska pedig azt mondta:

- Hát hogy akarja, Józsi bátyám?

- Ahogy szoktuk, Miska. Te vagy a mester... - mondta Józsi bácsi, és mosolygott, pedig arra gondolt egy pillanatig, az ölesen esetleg nézeteltérések lehetnek, mert Mariska talán másként szokta...

De ez csak egy felvillanó gondolat volt, amelyet eloszlatozott a rétesvég csípős kedvessége s az ital szelíd csillapítása. A búcsúzkodás ezek után már kellemes hangulatban esett meg, bár Juliska szeme gyanúsan csillogott, amikor megkérdezte, hogy: - Meddig marad a vendégasszony?...

- Beteg - mondta Józsi bácsi -, itt lett beteg Pestre utaztában.

- Persze - mosolygott Juliska -, de már jobban van?...

- Jobban - bólogatott Józsi bácsi -, hát akkor várunk, Miska... - és hanyagul tisztelgett, amit egy öreg vasutas már megengedhet magának. Aztán elindult a pap lakása felé, kissé elgondolkodva,

mert a fényes bakancsok mintha egyre azt kérdezték volna, hogy hát tulajdonképpen jobban van-e ez a Mariska?

A disznóölés azonban minden baj nélkül megesett, s alapjában véve nagyon jól sikerült. Mariska a háziasszonyi lázban majdnem teljesen elfelejtette derékfájását, mindenben kikérte Miska tanácsát, aki ezek után Mariskát kiváló asszonynak ismerte el, és mindent úgy csinált, ahogy Mariska akarta.

Közben Mariska többször hangsúlyozta, hogy mennyit tanult Miskától... igazán nem is gondolta volna!... Egy pohár nem árt meg, kedves Miska, ebben a zsírszagban...

Nem is ártott.

A munka égett Mariska keze alatt, mert valóban kiváló háziasszony volt, és nem kelt még fel a vacsoracsillag, amikor már minden a helyén volt, elmosva, letörölve, kiséperve, és Miska is hazaballagott olyan „kóstolóval”, hogy még felesége is meg volt elégedve, de azért furcsán nézett urára.

- Miféle asszony az a vendég?

- Rendes asszony! Dolgos...

- Hát nem beteg?

- Mér' lenne beteg?

- Azért, te bamba... jaj, de buták vagytok, ti férfiak! Nem ajnározta az öreg Kuruglát? Nem itatta? Mert - látom - téged itatott...

Miska ezen kicsit elgondolkozott, aztán nevetett.

- Ugye? - villant fel Juliska szeme.

- Szíves volt - nem mondom -, de hogy Józsi bácsival mit csinált, azt igazán nem tudhatom. Amúgy jól sikerült minden... az asszony nagyon érti...

Juliska szép csendesen rakta szét a kóstolót.

- Érti! - állt meg a keze. - Úgy látszik, nagyon érti... láttad az öreg bakancsait tegnap? Mint a tükör...

- Nem néztem.

Juliska kedves-anyásán megsimogatta az ura borostás arcát.

- Ha nézted volna, se láttad volna, te, te süsü!... Mosakodj, aztán feküdjünk le...

A mindenképpen emelkedett, dolgos, de vidám nap után természetesen arról szó sem lehetett, hogy a vendégek ne lássák Mariskát, de ezt Mariska még egyszer nem is ajánlotta fel, akármilyen „egyszerű asszony” volt. És - ha jól meggondoljuk - talán egyáltalán nem is ajánlotta volna fel, ha nem lett volna tisztában ennek az eszményi ajánlkozásnak kivihetetlenségével. Mert: hova ment volna Mariska? Ki találta volna? Mit mondott volna Józsi bácsi, hova tette a vendéget, akiről az egész falu tudott?

Nem, ez lehetetlen volt, de a mártíri önfeláldozás mégis elhangzott, és nem is múlt el nyomtalanul... mert amikor a kamrában szemlét tartottak a kis hízó földi maradványainak gusztusos halmai felett, Józsi bácsi ellágyulva tette karját az asszony vállára, ami nem volt ölelés, bár Mariska azonnal annak avatta.

- Józsikám, meglátnak!... - rebbent meg suttogva, de mintha kissé elsiette volna a dolgot, mert Józsi bácsi karja sértődötten lehanyatlott.

- Csak meg akartam köszönni... ugye... amúgy is...

- Persze, érzem én...

- Szóval: köszönöm a fáradságod, Mariskám...

- Szívesen, Józsikám ...

És csak álltak a mézárszék szagú lámpafény félbemaradt tanácstalanságában...

- Hát, ez így van - fogta meg később Mariska a tálat, amiben a vacsorára való volt, és Józsi bácsi olyan talajvesztetten ballagott utána, mint aki nem tudja: mi van így, vagy mi van úgy, és a szobába érve mérgeződött is egy kicsit, de azt is csak úgy általánosságban.

A VACSORA azonban kiválóan sikerült, és Józsi bácsi még a

gondolatát is elvetette, hogy félreértett mozdulatáért bocsánatot kérjen. A vendégek elmentek már, és valami vidám, széles bátorság maradt utánuk a nyitott ablakok felé szállongó szivarfüstben.

A konyhában mérsékelten zörögtek az edények, és Józsi bácsi az asztalnál szivarozgatva, most avatta emlékké ezt a mai estét.

Mert: hogy is volt?

Mariska már felterített, de csak a harmadik abroszt találta megfelelőnek az „estély” számára, mondván, hogy az első kettő ócskaság, amelyeket meg fog javítani.

Józsi bácsi önérzetét kissé bántotta ez a megjegyzés, s mivel az a kérdés is előmászott gondolatai közül, hogy hát tulajdonképpen meddig akar maradni „ez az asszony”, abroszt javítani... - kiment újra a kamrába, mert egy-egy kis kóstolót akart csomagolni barátai számára. Ezt mindig kedves kötelességének érezte, és csomagolás közben Mariska távozása vagy maradása annyira nem látszott fontosnak, hogy el is feledte.

Józsi bácsi szíve csendes, ajándékozó örömmel volt tele, még befelé menet is, de megállt egy pillanatra a pítvaron, mert a konyhából Mariska hangja hallatszott.

- ...nem is bánom ezt a kis betegséget, mert segíthettem az ölesben; ezt-azt még rendbe teszek, aztán - hacsak nem kellek még Józsinak valamire - szerdán elmegyek.

Józsi bácsi tanácstalanul állt még egy kicsit, bár Mariska elutazási szándéka nem érintette kellemetlenül. A tanácstalanság két kérdésre vonatkozott: kivel beszél Mariska, és mi az a „valami”, amire neki Mariska kellene.

Józsi bácsi ezen tűnődött volna még egy kicsit, de az est már hűvös volt, s a tűnődő szándék egy akkora tüsszentésben robbant fel, hogy majd a nadrágszíja szakadt el...

- ...jön is már... - hallatszott a konyhából. Tessék befáradni...

- Ilyen szakácsnőt én is fogadnék! - mondta a pap Józsival

parolázván, mire Mariska azt mondta, hogy: - Jaj, miket nem mond a tiszteletes úr és olyan ruganyosán fordult ki a konyhába, mintha az egyházi dicsérettől szárnyakat kapott volna.

Mindezeket még betetézte a postamester, aki három szál rózsával érkezett, s a három szál gyengéd virággal Mariskát valósággal leütötte a lábáról.

A postamester nem ismerte a beteg vendéghölgyet, és a rózsákkal az ősz úgysem tud ott volna már mit kezdeni, hát elhozta a virágokat, gondolván, hogy nem árt az ilyesmi, és nem is ártott! Mariska fényleni kezdett, a másik két öreg legény egy kis irigységgel nézte a virágokat, hogy lám, ez a bitang stemplimester... ez bizony nekik is eszükbe juthatott volna...

Hát így kezdődött!

És folytatódott orjalevessel, miközben egyetlen szó nem hallatszott, és Mariska keze reszketni kezdett ettől a némán ordító elismeréstől.

- Várj, Józsi - állt fel, amikor Józsi felállt, hogy töltsön. - Várj, majd én. - S ezzel a sarokból egy hasas üveget emelt ki, megtöltötte a poharakat, de színültig, a sajátjával együtt.

- A kedves vendégek egészségére.

- Józsi, te akasztófa! Hol dugdostad ezt a bort eddig? - kérdezte a pap.

-Mariska hozta... - mosolygott Kurugla, mire Mariska betálalta a sült dolgokat, mert úgy érezte, az elismerő sóhajtásokat és pillantásokat már nem bírja ki.

- Álom - szuszogott a postamester, mire a pap feddőleg kijelentette, hogy ez nem csalóka álom, hanem csodás valóság is...

- Lajoskám, te mindig elfelejted, hogy te vagy a legfiatalabb...

- Bocsánat - állt fel a postamester -, egyházi felszólításra átveszem a hivatalt - és teletöltötte a poharakat.

- Jaj, nekem keveset! - tiltakozott Mariska, bár nem sok meggyőződéssel, mert a bor neki is ízlett, aztán behozta a rétest,

és ismét csend lett, csak a pap szólalt meg a negyedik darab után, hogy ő írni fog az akadémiának az eddig kisbetűvel írt rétes nagybetűvel való helyettesítésére, mert:

- Sok jó lakodalmi rétest megettem - hivatalból is... de ehhez képest keletlen kenyér volt valamennyi. Igyunk, atyámfiai. - És ittak. Mariska is.

- Csoda nő - szólalt meg a postamester, amikor Mariska pillanatok alatt eltüntette az asztal feldúlt állapotát, és kint dúdolgatott a konyhában.

Kurugla Józsi csak mosolygott, és úgy nézett a konyha felé, mintha kezdené már érteni, hogy tulajdonképpen mire is lehetne esetleg szükséges Mariska...

A pap szeme elfogta ezt a pillantást és elkomolyodott.

- Az egész élet csoda - mondta -, a hétköznapi csodák sorozata... viszont az egész együtt nem csoda. - És mivel a két barát felfigyelt erre a józan, majdnem komor hangra, hozzátette:

- Kedden ráérek. Kimegyünk a szőlőbe, és megbeszéljük a csodát. Lajos, megint nem töltöttél...

Hát így volt. Elfogyott a bor, a háziak kikísérték a vendégeket, és befelé menet Mariska belekarolt a vidám házigazdába, mert valamivel ki kellett fejezni, hogy a vacsora valóban csodálatosan sikerült.

ELKÍSÉRLEK, Gáspár - mondta a postamester, amikor egyedül maradtak -, kiszellőztetem magam; egy kicsit fejemnek ugrott az ital, aztán, ha az asszony észreveszi, nem szól egy szót sem, de ez rosszabb, mint egy prédikáció... mert nem múlik el, és amikor majd legközelebb készülök ki a szőlőbe, csak annyit mond:

- Vigyázz a hivatalodra... és gondolj a csaláodra.

- Okos asszony. Kiváló módszer - dörmögött a pap.

Ballagtak csendesen.

- ...hanem ez a Mariska... meg a vacsora... ez aztán igazán csoda - állt meg a postamester... - Józsi jól járna vele!

És álltak a derengő, hűvös, őszzagú éjszakában.

- Lajoskám, az élet nem vacsora... nem egy vacsora. Sok vacsora... mindenféle vacsora... aludjunk rá egyet, aztán majd kedden megbeszéljük. Remélem, Józsi is így gondolkodik.

KURUGLA Józsi azonban nem gondolkodott sem így, sem úgy, csak hagyta maga körül lengeni a vacsora kedves emlékeit.

Mariska megágyazott, bezárta az ablakokat, az ajtót is, és a szomszéd szoba sötétjében vetkőzni kezdett.

- Ha lefeküdtem, Józsikám - szólt át Mariska -, átjöhetsz kicsit beszélgetni...

A ruhasuhogás kellemes gondolatokat felhozott a szobában, bár egy kicsit sokáig tartott, és Józsi bácsi is papucsba, sőt csekély gondolkozás után - pizsamába bújt.

- Mi történhet - gondolta legényesen, és leült ágya szélére, mert most már valóban gondolkodni kezdett. Gondolkodni pedig fekvé jobban lehet, s amikor elnyúlt az ágyon, úgy érezte, hogy felesége fényképe kissé szigorúan néz rá a falról, mint néha régebben, mintha azt mondaná:

- Én nem bánom, Józsi, igazán nem bánom, de mi lesz - azután?...

Józsi bácsi ezen kicsit el is szomorodott, mert igen, itt a nagy kérdés: mi lesz azután?

Felesége, úgy látszik, ezt szépen meg akarta magyarázni, mert csendesen kilépett a képből, és betakarta férjét, aki elfeledett mindent, álomtalan álomba süllyedve.

- Köszönöm, szívem! - suttogta.

- Megfáztál volna, Józsikám - mondta Mariska, de Józsi bácsi ezt már nem hallotta.

Mariska még várt egy kicsit, hátha a mozgásra felébred, de mivel Józsi még mosolygott is álmában, mérgesen legyintett:

- Előbb kellett volna szólnom, a ménkű azt a bűdös bort. Most aztán itt állok...

És ez igaz is volt. Mariska ott állt, bár nem sokáig, aztán egy

lemondó mozdulattal eloltotta a lámpát.

ETTŐL azonban csak a szobában lett sötétség, mert odakint szép, csendes, gondolkodó, őszi éjszaka hallgatódzott. A hold fogyóban volt már, de - együtt a csillagokkal - valami kis derengés szítáit a házak közé, amitől kivilágosodtak a házfalak, és - ahogy ment az ember megcsillantak az ablakok.

A postamester nem sietett, bár most már józan bátorság igazította lépteit, és hagyta, hogy a tűnődő gondolatok megérintsék, de hosszabban nem foglalkozott velük.

A kis kapu úgy volt, ahogy betette, tehát elmenetele óta nem járt itt senki, felesége már bizonyára alszik, de a postamester - szokása szerint - mégis bement a hivatali szobába, hátha van valami hír vagy rendelkezés, amit az asszony ilyen esetben felírt és asztalán hagyott.

Volt is.

„Kurugla bácsinak jött ez a távirat, de ráér reggelig, mert a délelőtti vonattal is bemehet a városba.”

A távirat hivatalos ügyben érkezett, felszólítva Kurugla Józsefet, hogy ekkor meg ekkor tanú kihallgatáson jelenjen meg. Ez az „ekkor meg ekkor” már a mai nap volt - mert elmúlt éjfél -, és a postamesterné elfelejtette, hogy az a délelőtti vonat már nem jár, és Józsi bácsi vagy megy a reggeli vonattal, vagy a tanú kihallgatáson nem jelenik meg.

A postamester most már nyeregben érezte magát, mert ő tehet szemrehányást az asszonynak feledékenységéért, és egy kis séta nem árt... ezenfelül pedig a barátság is van a világon...

Mariska - hosszas hánykolódás és a történetek keserű latolgatása után - nemrég aludt el, de azért megköszönve a postamester fáradságát - oda döntött, hogy Józsit még hagyja aludni.

Csendesen betette a belső-szoba ajtaját, tüzet rakott, reggelit készített, és Józsi bácsi jóval később arra ébredt, hogy edények zörrennek, és kellemes illatok szivárognak be az álmos szobába.

Mi a fene? - gondolta - hány óra lehet?

Aztán megtudott mindent, és a hivatalos felszólításra éber lett és határozott. Megnézte óráját. - Köszönöm, Mariska, a 724-es 6 óra 22 perckor indul. Kényelmesen odaérek.

- Talán nem is olyan fontos, akkor még, ha akarsz... - mondta az asszony, de már meg is bánta, mert Józsi bácsi olyan megdöbbenően nézett rá, mintha valaki a vonat alá akarná lökni.

- Ez szolgálat, Mariska - mondta rendkívül megrovóan, de egyúttal mélységes tisztelettel régi hivatása iránt, amelyben benne volt a vasút roppant szervezetének féltése, minden felületes gondolat, hiba, tévedés és mulasztás ellen.

- Szolgálat! - ismételte, jelezve, hogy a téma be van fejezve, és félretolta a pálinkásüveget... Mariska pedig azt mondta magában:

- Jó, hogy már nyugdíjban van... - és úgy érezte, hogy Józsi bácsival, mint aktív vasutassal a világon semmi terve nem lehetne... de hát így majd csak lesz valahogy...

Erre gondolva komolyan búcsúzott a vasutastól - egy kis harapnivalót készítve a régi vasbádóg szolgálati táskába -, és állva maradt az ajtóban, hogy majd integet a távozó után, de Józsi bácsi nem fordult meg; ilyen civil érzélgősséget nem tartott volna magához méltónak, mert Józsi bácsi már szolgálatban volt...

SZERENCSE, hogy hajnal volt még, és senki nem figyelhette Mariska integetésnek indult, de befejezetlen készülődését a pítvarban, így - végeredményben - nem is történt semmi. Kívül.

De belül egy kis bosszankodás gurigázott a gondolatokkal és tervekkel, amelyek - bár szépen indultak - sehogy se tudtak tartós alappá összeállni, mert váratlan események, hol ezt, hol azt a pillért lazították meg, amit le kellett bontani, újra kezdeni, mert Mariska nem akart homokra építeni.

Takarítás közben is ezzel foglalkozott, amikor - Józsi bácsi ágát vetette be éppen - megakadt a szeme a pincekulcson, amely az ágy felett függött súlyosan, zárkózott egyéniségében, múltat és

emlékeket rejtegetve.

A kulcs feketének látszott, de csak barna volt az időtől, a kezeiktől és olajtól, amellyel Józsi bácsi időnként finoman bekente.

- Tisztességes házban feszület van az ágy felett - háborodott fel Mariska -, és leakasztotta a kulcsot, körülnézve egy feszület után, de meg is állt abban a pillanatban, mert valami óvatosság arra intette, hogy erre még ráér...

De a kulcsot sem tette vissza, mert felháborodása kielégítésére valamit tennie kellett.

Megsmirglizem - gondolta -, fehér lesz, mint az ezüst, nem is látszik annyira a falon, és Józsi örül neki.

Félóra múlva a kulcs valóban fehér lett, ha nem is olyan, mint az ezüst, hanem szomorú, nyersvas színű. Mintha a bőrét húzták volna le...

- Mit tetszik csinálni? Jó reggelt kívánok... visszahoztam az edényeket...

- Jó reggelt, Kati néni. Ezt a kulcsot sikálom, nem tudtam már nézni, olyan koszos.

- A pincekulcs? - kérdezte Kati néni, aki nagyon jól ismerte a pincekulcsot, de így kell a szavakat egymásba öltetni, aztán ide szó, oda szó, egyszer csak át lehet ugrani valami hajlékony, más gondolatágacskára, mire aztán azt mondják:

- Üljön le, Kati néni... - mert mást nem is lehet mondani. Ez szép szokás és hasznos is, ezt tudják - pontosan tudják - mind a ketten.

- Alszik még a gazda? - érdeklődik Kati néni, aki látta Kuruglát elmenni, de azt is akarja tudni, hova ment, miért ment, és meddig marad... - de hát ráér, aztán vendégek is voltak ... ugye?...

Mariska röviden elmondta az „estély” sikerét, a vendégek kedvességét és általában azt a testilelki barátságot, ami a három embert egymáshoz fűzi.

Ezért is vesződöm ezzel a kulccsal, tudom, sűrűn használják... de hát férfiembernek kell is egy kis borozgatás, pincézés...

Hohó - gondolta Kati néni -, hohó, kedves ténsasszony, öreg madár vagyok én, hogy lépvesszőre szálljak...

- Hát azt ippen nem lehet mondani - ingatta fejét Kati néni.

- Csak kérdeztem.

- Tudom én azt. Szóval: inkább ritkán. Néha egy hónap is elmúlik, hogy kimennek a pincébe. Onnan tudom, mert olyankor én adok a jószágnak.

Valljuk be, hogy ez nem volt igaz, de Kati néni szerette Kurugla Józsit, és nem örült annak, hogy Mariska „nagyon kezdett itt megfenekleni”, kiszorítva az öregasszonyt abból a nagyon szerény kis hivatalból, ami mégiscsak hozott valamit a konyhára. Ezenkívül Kati néni nem volt mai csirke, hanem bölcs és ravasz öregasszony volt, aki csak felpillantott az égre, és pontosan tudta, milyen idő készül... tehát felmérte már Mariska megjelenése következményeit, súlyos betegségét, ami „eltűnt, mint a májusi hó”... Kati néni tudta, amit tudott, csak a tennivalót nem tudta még...

- Örül majd a kulcsnak a gazda... - mondta.

- Arra gondoltam én is - forgatta a hatalmas kulcsot Mariska -, majd beteszem a tarisznyába, ha kimennek, aztán néz nagyot, ha előveszi...

Kati néni bólongatott, mosolygott, mint akinek soha nem juthatott volna eszébe ilyen kedves gondolat... Mariska pedig most már ronggyal törölgette a kulcsot, de nézte is egyúttal, mintha valami gondolatot csiholna ki belőle.

- Ráér maga, Kati néni?

- Persze.

- Tudja, mit gondoltam? Ez lesz az igazi öröm: kitakarítjuk a pincét!... aztán, mikor kimennek, csak leesik az álluk... gondolom, micsoda rendetlenség, piszok lehet ott.

Kati néni öreg szíve élénkebben kezdett dobogni, és ezt a kis fiatalos kalimpálást nemcsak a várható napszám okozta... - akár

pénzben, akár természetben jelentkezik - hanem a kivilágosodott tennivaló is: hallgatni!

- Hát, bizony lehet - hagyta ki a közbeeső gondolatokat -, de ketten aligha végzünk vele.

- Tudna még valakit?

- Szólnék ennek a Böskének. Fiatal is, özvegy is, jó dógos, aztán jó, ha ott van, ha valami nehezét kell emelni.

- Hát szóljon, Kati néni.

MESSZE NÉZŐ, ragyogó, őszi reggel volt ezen a napon, amikor úgy érzi az ember, akár átkiálthatna a szomszéd faluba - ha akarna -, de hát miért kiabáljon, amikor nincs mit mondania, s a tartott tőkék között a levélhullató suttogásban nincs is lármázó kedve senkinek.

Csak egy szarka csörög Kurugla bácsi diófáján, jelezve a környéknek a három asszony közeledését, de ez a száraz cserregés beletartozik a felszáradó reggelbe, így nem is törődik vele senki. Még a három asszony sem beszél - ami ritkaság -, de Kati néni nehezen bírja Mariska tette kész sietségét, Böske újonc, akinek nem illik kezdeni... Mariska pedig gondolatainak szövevényében bolyong...

A kis présház gyanakodva nézte a jövevényeket; a szarka átlendült a szomszéd diófájára s elhallgatott. Figyel, de nem megy odébb, mert a szoknyás emberektől nem kell tartania.

Még az sem zavarja el, hogy a kóasztalon kemény idegenséggel zörren meg a bádognödör és egyéb szerszámok, és mérgesen csikorog a kulcs, mert kismirglizett valóságában mezítelennek érzi magát, s az avatatlan kézben kétszer is mellé nyúl az öreg zár nyelvének.

Mariska aztán kitérte mindkét ajtószárnyat, s a keleti nap egyetlen szemérmertlenséggel bámult be a levetkőztetett, szégyenkező előtérbe.

Mariska csak állt, míg a viháncoló napsugarak kajánul

vetkeztették tovább a vedlett falakat, kormos katlant, öreg hordókat, tőtikét, kis sajtárt, kopott vesszőseprűket, gereblyét, kis baltát... mindent, a szelíd öregség szelíd eszközeit, akik utálták ezt a kíváncsiskodást, és még öregebbet mutattak, mint amilyenek voltak.

Az asszony undorral nézett körül, aztán befogta orrát, és kifordult a pincéből.

- Rakodjunk ki, amíg kimegy ez a bűdösség... meg lehet fulladni tőle...

- Pinceszaga van - mondta Kati néni vidáman -, milyen legyen? A férfiember szereti...

Mariska erre nem válaszolt, de ellenséges keménységgel nyúlt a vödörbe, s rakta ki a lúgkövet, mosóport, szappant, súrolókeféket... pedig Kati néninek igaza volt, és csak azért szólt, mert valahol mélyen úgy érezte, Mariskát még jobban neki kell vadítani az ártatlan kis pincének, amely nem akart és nem is tudott más lenni, mint ami volt.

És igaza, volt abban is az öregasszonynak, hogy: a férfiember szereti...

Bizony szereti! Bár hogy mit szeret benne, olyan nehéz megmagyarázni, és nem is mindenkinek lehet...

Az italt! - mondaná Mariska ellenséges és hozzáférhetetlen meggyőződéssel, és: nem lenne igaza; hiszen annyi minden más van egy ilyen kis ködös, magányos pincében, a föld alatti homály és árnyékok végtelen szabadságában, az illatokká érett időben, a doh, penész száraz, nemes rothadásában, a csend és halk szavak másnaptalanságában, a mozdulatok és tompa zörejek ünnepélyes megfontoltságában, az egyszerű hétköznapi ételek felmagasztalásában, a gondolatok szelíd meglassúdásában, minden harag, gond és bánat lengve eloszlásában, s - talán - végül - de csak legvégül - a bor csordulásában is, ami után kinyitja szemét egy szál gyertya, és ide-oda lengve üdvözli emberi árnyékait,

amelyek általa lettek, és nem lehet tudni, hogy hol vannak nélküle, és vannak-e vagy lennének-e egyáltalán...

Nem, ezt nem lehet megmagyarázni... pedig talán még Ci-Nyi is sejti, aki otthonának és egy kicsit tulajdonának is tartja a pincét, csodálatos egérpalotájában, amitől távol van minden Rossz, patkány, menyét, ölyv, vércse, kígyó... s a legnagyobb veszedelem, az ember is barátja lett, ami egyszerűen csoda és szintén megmagyarázhatatlan.

Ci-Nyi nem tudja azt sem, hogy az is megmagyarázhatatlan, hogy ő megissza a bort amire egyetlen egér sem hajlandó -, amire a tisztálkodási kényszer vitte rá. Mert az egérvilágban a tisztaság mindjárt az élet után következik, s Ci-Nyi a bort akkor is lenyalta volna, ha az méreg, mint ahogy így is mérgezik meg az egereket. Az egérlyuk szájába egy v-forma szalmaszálát dugnak, ami foszforszörppel van bekenve. A szalmaszál nem gyanús, hát kibújjik a kiséger, és nem törődik azzal, hogy a szalma érinti, de a bundán ott marad a méreg. A kiséger ezt nem tűri, hát lenyalja. Aztán felfordul.

Ci-Nyi, amint tudjuk, nem fordult fel, sőt az utóbbi időben egyre erősebben kívánta az emberek társaságát, mert az otthagyt élelem már elfogyott, és a bádogfedélben hagyott borból is alig csillog valami a fenéken.

De - semmi baj! - fülel a kiséger, mert csikorog a kulcs, bár a tétova kapargálás a zárban furcsa és szokatlan. Ci-Nyi megszokta már a kulcs bátor csattanását, a halk, de telt férfihangokat, és most az asszonybeszéd vijjogása s a szélesre tárt ajtón beömlő szégyentelen kivilágítás aggodalommal töltötte el.

A hangok egyelőre távoliak voltak, de közeledtek.

Léptek dobogtak lefelé és megálltak.

- Bözsikém, hozza le a gyertyákat, így nem látunk semmit. Lehet itt akármilyen féreg, talán még patkány is.

- Patkány itt nem élne meg - mondta Kati néni -, ha egy-két egérke

akad is...

Mariska elsápadt, és önkéntelenül felhúzta kicsit a szoknyáját.

- Atyaisten! - én megbolondulok, ha felfut rajtam...

Közben leérkezett Böske a gyertyákkal. Hármat is meggyújtottak, hogy bevilágítsa az egész teret, és így már biztonságosabbnak látszott a dolog. A pincébe is lederengett valami kis nappali világosság, de ez a tompa fény verekedve a gyertyák harcias kis lángjaival olyan temetés ízt adott az egész környezetnek, ami azonban nem ijesztette meg az asszonyokat.

- Hun kezdjük? - kérdezte Kati néni, hóna alatt a seprűvel - gondolom a sarokban...

Az öregasszony nyugalma felbátorította Mariskát is.

- Mi van ebben aládában? - kérdezte -, s mivel az asszonyok nem válaszoltak, felemelte a tetejét...

Valljuk meg, Ci-Nyi erre nem számított, de hát van-e olyan előrelátó ember, aki a rablók elől a padlásra menekülve, rémülten látja, hogy egyszerűen leemelik feje fölül a tetőt?

Ilyen biztonságosnak hitte a kiséger is a láda fedelét, amelyet Mariska emelt fel, Ci-Nyi pedig eszt vesztve ugrott a vakvilágba, azaz Mariska karjára... aki akkorát visított, hogy megremegtek a pókhálók, eldobta Ci-Nyi lakását, és Böskével együtt, aki a rémült sikoltástól ijedt meg - rohant a lépcsőn felfelé.

Csak Kati néni nem rémült meg - talán számított is ilyen lehetőségre... -, hanem előkapta a seprűt, s amikor Ci-Nyi Mariska karjáról újabb halálugrással próbálkozott, az öregasszony úgy elütötte röptében barátunkat, hogy az látszólag élettelenül esett a hordók közé.

- Legyühetnek már, agyonütöttem... Böske, vidd fel ezt a ládát, rázd ki, hátha még van benne. Kati néni hangja határozottan parancsoló volt, tehát Böske felvitte a ládát, és egész tartalmát a katlanba öntötte, és azonnal alá is gyújtott.

Mindezt azonban Mariska már a kis szobából nézte, amelynek

ódon, látszólagos rendetlensége már újra takarítási lázzal töltötte el. Pedig ez nem volt rendetlenség, csak valami időrendi elhelyezkedése a tárgyaknak, amelyek az érkezés pillanatnyi célja érdekében kerültek ide vagy oda, és helyüket meg is tartották. Persze az igaz, hogy az asztalon leheletnyi por ködlött, és nem egészen közepén kis cserépvázában száraz virág zsugorodott, de a por csak leszállt újra és újra - ha Kurugla Józsi néha le is törölte a száraz kis csokor pedig azért volt ott, ahol volt, mert azt még a boldogult feleség szedte és tette oda, ahol volt. Józsi bácsi nem nyúlt többet hozzá, nem mozdította meg, mert úgy érezte: a törékeny kis csokor a holt asszony keze nyomát és kedves gondolatait őrizte. Mariska nem tudhatta ezt, azért a zizegő kis csokrot nyomban kidobta, s a vázát a letörölt asztal közepére állította.

De a pincébe többet nem ment le, csak a lépcsőről dirigált, amíg a szobára, majd az előtérre nem került sor.

Közben a kormos szájú kémény keserű, hideg füstöt hányt az őszi ragyogásba, mert évek csodálatos kacatja került az enyészet szárnyára, hasznosan melegítve egyúttal a sűrolóvizet. A seprű ugyan nem sok szemetet talált, hiszen Kurugla Józsi rendszeresen söpört, de a polcokról öreg újságok, naptárak, ismeretlen rendeltetésű fadarabok, szíjak, dobozok, madzagok, ruhadarabok ballagtak a katlan fogatlan, nagy szájába, amely fuldokolva nyelte a vonagló holmit, és néha büdös füstöt köpött az előtérbe is.

Közben Kati néni és Böske lepókhálóztak és kisépérték a pincét, lesepérték a bolthajtásos falakat is, gyorsan lesúroltak mindent, amit elmozdítani nem lehetett, aztán felhordták a további sűrolni valókat a ház elé, nehéz, gőzös mosókonyha szagot hagyva maguk után.

A kisasztal, székek, lopótök a szoba és előtér bútorai, szerszámai a ház előtt kerültek sorra, s ebben már Mariska is tevékenyen részt vett, nem sajnálva a lúgkövet, és azzal az elhatározással, hogy

megmutatja, milyen az igazi súrolás...

Az asszonyok csodálatát Mariska jóleső elismerésnek érezte, és arra gondolt, hogy ennek híre jótékonyan terjed el a faluban...

- Meg lett az az ocsmány egér?

- Tűzbe került a szeméttel... - mondta Kati néni, és a kéményre nézett, ahol Ci-Nyi pár grammos kis teste - állítólag - kiröppent valami egérmennyország felé, Mariska idegeinek megnyugtatósára.

Állítólag!

Mert a valóság az, hogy Kati néni nem találta meg Ci-Nyi tetemét, azaz: földi maradványait. De nem is találhatta, mert a kiséger a seprű brutális beavatkozása és csekély repülés után az egyik hordó alá esett, és rövid eszméletlenség után tájékozódni kezdett. Rémülten hallotta, hogy a női hangokkal vegyes égszakadás-földindulás még egyre tart, hát az ászokfa alá vonszolta magát, amelybe több rejtett üreget ásott már a korhadás.

Igen: vonszolta magát, és nagyon keservesen mászott fel egy ilyen kis barlangba, mert bizony Ci-Nyi egyik hátsó lába erősen megsérült. De most már nyugodtak lehetünk, Ci-Nyinek itt már nagyobb baja nem lehet. A rémület ugyan még torkába kergeti kis szívét, talán könnyezik is a fájdalomtól, de ez csak feltevés.

Az égszakadás később elvonul, s a súrolt bútorok visszahordása, némely távoli zajok elcsen desedése után csapódik kint az ajtó, megbicsakló nyelvvel záródik a zár, és a kiséger áldott, csendes sötétségben, fájdalmában és hontalanságában talán azt kérdezi magától, hogy: hát ez meg mi volt?

Később talán aludt is egy kicsit, de ekkor már kezdtek magukhoz térni a hordók, szerszámok, kisszékek, a volt kártyaasztal, az előtér és a kis szoba, csak a kémény lehelt még rengő, meleg levegővel vegyes füstöt a napsütésbe.

De a belső csend még egyre mélyült, mintha a megnyúzott bútorokat, lúgszagú padlót, nyirkosán tiszta hordókat,

mezítelenre sepert falat, megrepedt lopótököt, hontalan pókokat és az émelygő belsejű egész kis házat vigasztalta volna. És amikor a csend már jobban nem mélyülhetett el, csak akkor lehetett érezni, hogy van Valami, ami nem változott, bár maga a változás, amit nem moshat meg senki, nem súrolhat és tüzelhet el senki, ami nem beszél és mégsem hallgat, mert minden érzi, hogy a gyógyulás már elindult, és a víz és tűz nyomait lágyan simogatja az Idő.

KURUGLA Józsi úgy délután három körül érkezett haza, s a házban meglepő csend fogadta. Mariska még nem feledte el a reggeli rendreutasítást, de fáradt is volt, hiszen nemrég érkezett meg a szőlőből, így nem jött ki a gazda elé. Józsi bácsi a szolgálati bádogtáskát letette a konyhában az asztalra, és hallgatódzott egy kicsit, aztán csendesen benyitott a szobába, mert Mariska bizonyára alszik.

- Megjöttél, Józsikám? - kérdezte Mariska fájdalmasan.

- Azt hittem, alszol, Mariska... ami nem is lenne csoda...

- Tálalhatok?

- Egy lépést se tégy! Olyan ebédet ettem végig Csattos Józsiéknál... Az ő ügyében volt a tárgyalás.

- Akkor meg kutyakötelessége volt! Nem húzhatnak-vonhatnak csak úgy füttyszóra. Nem igaz?

Mariska fáradt volt, és Ci-Nyi által felborzolt idegei sem voltak még rendben, ezt érezni lehetett a hangjában, pedig csendesen beszélt. Józsi bácsi ásított.

- ...akkor én most lefekszem. Ha nem alszol el, kelts fel, Mariska, négykor. Fél ötre összeszedem magam, meg egy kis uzsonnát is készítek...

- Minden a tarisznyában van! A pincekulcs is!

- Nahát!

- Bicska, só, paprika, hegyes paprika, sajtot is hozattam...

- Háát... igazán - keseredett el Kurugla, mert ez a kis

összekészülődés külön öröme volt. Tűnődés, hogy ebből ennyit, abból annyit... mit hoz a pap, mit a postamester, mert ezt nem beszéltek meg. A városban vett zsírpapírt, hogy majd szépen csomagol mindenből...

- Az ilyesmire ne legyen gondod, amíg én itt vagyok... A postamesternő én rajtam ne köszörülje a nyelvét, hogy nem törődöm veled... meg a tiszteletesné se...

- Hiszen nem is ismernek!

- Baj is az! Tudom, amit tudok, hát csak bízd rám, Józsikám... itt nem lesz pletyka! Feküdj le nyugodtan...

HOGY AZUTÁN Kurugla Józsi nyugodtan vagy nyugtalanul feküdt le, ezt nem lehet tudni.

A délutáni séta, az ökörnnyálás, őszi csend azonban lassan elaltatta a kedvetlenséget, de nem altatta el a gondolatokat, amelyek még nem alakultak ki, és válogatva ténferegtek a szavak ruhatárában, miközben a három ember szótlán ballagott a szőlő dűíóútján. Kurugla Józsi már elmondta a tárgyalás részleteit, utazását, és most nem beszélnek, mert a gyalogút a bakháton megy, s a lábuk alá kell nézni. Libasorba mennek. Elöl a pap, aki mégiscsak rangidős, közbül a postamester, és hátul Józsi bácsi, aki itt már egy kicsit házigazda; és egymás mögött lépegetve, ez az elhelyezkedés beszélgetésre nem is alkalmas.

Ballagnak hát csendesen. A gondolatok lustán ténferegnek mellettük a hosszú árnyékban, mert most megy le a nap. A völgyben selymes pára úszik, ami még nem köd, egy-egy levél lágyan lengve száll le a földre, de a tőkék sorai közt s a kis pincék árnyékában némán ágyaz már magának az alkonyat.

Kurugla Józsi kis telkén téglasorra váltott a gyalogút, és ez vezet egészen a pincéig, hogy a vendégek leverhessék lábukról a port vagy sarat, és ne legyenek vizesek - ha éppen esős az idő a kaszálatlan fűben. A téglát a pap adta - valami építkezésből maradt -, a postamester rakta le, és Józsi bácsi a vidám pallér

szerepét töltötte be. Ez a munkálkodás kedves emlékük maradt. Valahányszor ráfordultak a keskeny „járdára”, fel is emlegették. Most azonban nem szóltak semmit, de pár lépés után a pap megállt, olyan váratlanul, hogy a postamester majdnem meglökte.

- Mi az?

A házigazda is előrelépett, mert a tiszteletcs botjával az emlékezetes járdára mutatott, s a két barát olyan gyanakvó meghökkenéssel nézett a somfabotra és az útra, mint ahogy a Fáraó nézhetett Mózes kígyójára, ami bottá vált átmenetileg. Az út kínosan tisztára volt söpörve...

- Járt itt valaki? Józsi bácsi felrántotta a vállát, a postamester a földet nézte, a bot lehanyatlott, hiszen mindhárman tudták már, hogy igenis, járt itt valaki...

- Hát csak menjünk, Gáspár - mondta Kurugla Józsi -, majd kiderül.

Ki is derült, bár egész terjedelmében csak jóval később.

Józsi bácsi előrelendítette a nagy tarisznyát, és kivette a hatalmas kulcsot, hogy a zárba dugja, de keze félúton megállt, s a két barát is dermedten nézett a meztelenre sikált kulcsra.

És csak álltak.

A postamester fújta egyet, mintha valami trágár dolgot látna, a pap a földet veregette botjával, és keserűen, de kicsit vigasztalóan azt mondta:

- Nyisd már ki, Józsikám, essünk túl rajta...

- Gondolod, hogy bent is? - kérdezte reménytelenül Kurugla, hiszen tisztában volt vele, hogy bent is...

A pap legyintett, a zár megcsikordult, és Kurugla most már növekvő indulattal lökte be az ajtó mindkét szárnyát.

Jó hogy a nap már elmenőben volt, és egyelőre csak a nyers tisztaság idegensége, a szappan- és lúgkőszag elhagyott mosókonyha szaga akasztotta torkukra a szót.

- Jót akart, szegény - enyhítette a dolgot a pap, az ilyen esetekre

előírt kenetteljes szótárából, bár hogy mit gondolt, ki tudná megmondani? Gyújtsd meg a gyertyát, Józsikám!

Amikor Józsi bement a szobába, a pap a postamesterhez fordult, és halkán azt mondta:

- ... az élet nem egy vacsora, Lajoskám, sok vacsora... mindenféle vacsora... de - és még halkabbra fogta a szót - nem muszáj mind megenni...

Kurugla Józsi megkövült arccal jött ki a szobából, és úgy nézett barátaira, mint aki szólni rém tud.

- Nem találom a gyertyákat, gyufát se...

- Valahol csak meglesz?... - tette le hátizsákját a postamester - van nálam zseblámpa.

- Juliska virágját is kidobta-és Kurugla Józsi rekedten köhögött a tenyerébe -, az öreg naptárakat is. Néha írtam beléjük ezt-azt, hogy el ne felejtsem...

- Nem tudta - mérgeződött a pap -, a fenének hagyta elő a kulcsot...

- Persze - mondta Józsi bácsi, és nem gondolt arra, hogy a naptárakat és egyéb kacatokat ő se tartotta eddig valami értéknek. Ha egyet-kettőt megettek volna az egerek, még csak nem is legyintett volna, de Juliska kidobott virágain keresztül egyszerre óriási veszteség érzése kavart benne, a megsértett hiúság és békés, magányos életének ravasz és erőszakos veszedelme.

A postamester még a hátizsákban kotorászott a lámpa után, a pap kinézett az alkonyaiba, mintha lenne ott valami látnivaló, csak Józsi bácsi nézett a pince nyugodt sötétségébe, de megborzongott, mert magát látta papucsban és frissen vasalt pizsamában ágya szélén, legényesen felajzva, hogy szóljon már Mariska, mikor mehet át - „beszélgetni” ... mert: „Mi történhet?”

- Hogy az a jóságos Isten - sóhajtott magában meg enyhültén -, milyen jó, hogy elaludtál, te vén szamár... most aztán láthatod, hogy mi történhet...

- Itt van - emelte ki a postamester a zseblámpát a hátizsákból -, de az asszony nem enged csomagolni, és hiába könyörgök neki, hogy a zseblámpát a zsebbe tegye.

A postamester láthatóan dühögött, bár ennek oka háromnegyed részben Józsi bácsi látható szomorúsága volt, és a csúffá tett kis pince. Ebben a pillanatban - ha mérlegre lehetett volna tenni a felháborodást - a postamesteré lett volna a legsúlyosabb, mert ő kétféle sérelmet is érzett egy hazait, és egyet barátján keresztül - míg Józsi bácsiban olyan óriási volt a váratlan megkönnyebbülés érzése, hogy a kidobott hitvesi csokrot és öreg kalendáriumokat szinte elfeledte, és akkorát sóhajtott, hogy ha a meg nem talált gyertyát tartja a kezében, az feltétlenül elalszik.

- Ne vedd a szívedre, Józsi, a fene egye meg, ne vedd a szívedre...

- mondta a postamester, míg a pap figyelte erre a sóhajra. A sóhajok az ő mesterségéhez tartoztak, és ez a sóhaj nem tartozott a lemondó vagy kétségbeesett sóhajok közé. A gyógyuló betegek hálatelt sóhaja volt ilyen, s az asszonyoké, ahol a megrendült házaseletet a pap nagy ügyel-bajjal helyre kalapálta...

A kis lámpa felvillant, a pap betette az ajtó mindkét szárnyát, sőt a megszentelt kulccsal rá is fordította.

- Úgy gondolom: nem kell vendég.

- De nem ám! - mondta a postamester mérgesen, mert még mindig nem ült el benne a kétféle sérelem - de a „vendég” szóra mindhárman elhallgattak, mert ugyanabban a pillanatban a kiséger jutott eszükbe, az a megszelídült, lelkes kis jószág, aki valószínűleg szintén áldozatul esett a Mariska-féle takarítási tatárjárásnak.

Ez A FELTEVÉS AZONBAN - tudjuk - az előlegezett szánakozással együtt teljesen felesleges volt. Azt ugyan nem lehet mondani, hogy Ci-Nyi kiválóan érezte magát, mert bal hátsó lába még fáj, de a lárma és az éles hangok áradata elvonult, ami azonban nem jelentett egyet a köteles óvatosság feladásával.

Ci-Nyi elsősorban - természetesen - tisztálkodott, ami elég nehéz volt, mert az ászokfa kis barlangja tele volt a szúrágás finom lisztjével, ami minden mozdulatra még hullott is felülről, ezért - amikor már megnyugodtak a tárgyak és kívülről is behallatszott a szarka csörgése a diófáról - ami az emberek távozását jelentette -, óvatosan leereszkedett a földre.

Hallgatódzott, szétválogatva a hangokat és zörejeket, de azok mind megnyugtatóak voltak. A szarka néha cserregett, valahol néha cseppent a víz, pattant némelyik hordó, nyújtózkodott a láda egy-egy kis deszkája, mert a láda is bő vízben lett sűrűlve, és ha a külső szélről meglendült az álmos levegő, a lopótök panaszkodott emberi fülnek hallhatatlan huhogással, hogy vége mindennek, mert az ő hasa kirepedt... ha nem is látszik, de kirepedt. Sajnos, ez igaz is volt, mert Mariska a lopótökre is valami mosóport alkalmazott, és a dörzsölés hevében kissé megnyomta.

Ci-Nyi azonban nem törődött más bajával, hanem körülszaglálódott az ászokfa alatt. A lúgos víz beszáradó szagát elég kellemetlennek találta, de nem ez zavarta, hanem a felázott föld, amelyen ottmaradtak apró lába nyomai, és még ragadt is egy kicsit.

Ci-Nyi ezek után már nem tűnődött. Felmászott az ászokfára, tökéletesen tisztára nyalta magát, és elindult hazafelé.

Hála Mariska rendszeretének, a ládát, az otthont a helyén találta, bár megváltozott belseje nem kis aggodalommal töltötte el. A ládában ugyanis nyoma sem volt a szétrágott papírnak és szalmának, ellenben mindenféle rongyok voltak benne; egy kefe, egy üres papírdoboz, Józsi bácsi egy régi sapkája és egy öreg naptár, ami esetleg kellhet valamire...

Ci-Nyi hosszan figyelte a tárgyakat, s mivel azok nem mozdultak, nem zörögtek, és a szagukat is meg lehetett szokni, a rend kedvéért rágott kicsit a rongyból, kicsit a naptárból, aztán - fájós lábát maga alá húzva - elaludt.

A száradó ászokfák pattogása, a láda deszkáinak nyújtózkodása nem zavarta könnyű álmát, de egyszer csak megcsikordult a zár, dobbantak a léptek, s a telt, mély férfihangok lehullottak a pincébe is. Ci-Nyi - miért is tagadnánk - egyszerre rettenetesen éhes lett. Hogy ezenkívül voltak-e valamiféle érzései, ezt aligha tudjuk meg, de az éhség és a vágy valamiképpen mégiscsak összekötötte ezekkel az emberekkel. Ezekkel a hangokkal, nehezebb dobbanásokkal, kenyérrel, sajttal, szalonnával és - igen! - azzal a furcsa itallal, aminek kívánása rendhagyóvá tette Ci-Nyit az egérvilágban.

Ci-Nyi lapult, de nem félt, és a láda résén át jól látta a villanylámpa szokatlanul fényes repkedéséta falon, a bolthajtás sötét ívén, ahova nem ért fel a seprű, a hordókon, amelyek félig már megszáradtak, de sokallta az emberek bámuló, elkeseredett ténfergését, amely egy kényszerű, de nem unalmas múzeumlátogatáshoz hasonlított.

Ci-Nyi szívesebben vette volna, ha az emberek leülnek és kirakják azokat a holmikát, amelyeknek szaga vakmerő zsákmányszerzésre kényszeríti a kisegereket, bár Ci-Nyi ezt nem egészen így érezte, hiszen ezek az emberek neki barátai voltak.

- Itt az asztal - szólalt meg végre a postamester, amikor a sarokba villantotta a lámpát -, itt az asztal, de a posztót, úgy látom, lekefélték róla...

- Ügyis leterítjük - mondta a pap.

- És rongyos is volt... - mondta Józsi bácsi, de el is hallgatott, mert a postamester megdöbbenően, a pap pedig olyan kutató hunyorgással nézett rá, hogy még hozzátette:

- ... de ez nem mentség...

A postamester kiemelte a megnyúzott asztalt a homályból, aztán a három kisszéket, végül hátraszólt:

- Egy csomag gyertya és gyufa! Van itt még mentőkörülmény, Józsikám...

A pap mosolygott, Kurugla Józsi pedig kezdett mérges lenni, mert maga se tudott eligazodni saját magán.

- Erre nincs mentség, Lajos...

A postás azonban még mindig saját sérelmeiben vergődött, hát kesernyésen ellenkezett.

- Dehogy nincs, dehogyis nincs! Nézd meg, Gáspár, a kapcsolót a bejáratnál, hátha Mariska a villanyt is bevezettette...

- Elég! - mondta a pap, látván a dolgok elferdülését. - Postamester, elég! A kapcsolót majd megnézem, ha ég a gyertya és az asztal terítve lesz. Józsi, szívd meg a hordót!

A gyertya fellobbant, és a szelíd, lelkes imbolygás fénye magához ölelte a falakat, tárgyakat és embereket.

A postamester terített, Kurugla Józsi szíttá a lopót, de a bor csak nem indult meg, ellenben a szegény, repedt lopótök szinte sípolt kínjában.

- Mi a fene van veled? - emelte ki Józsi bácsi a szomorú, hosszú nyelvű tököt, és belenézve a furulyaszárba, a gyertyafény felé forgatta.

- Törött - mondta mérgesen -, ezt is tönkretették...

A postamester csak bólintott, a pap fogta az üvegeket, amelyeket most már tölcsérral kellett megtölteni, Józsi bácsi pedig csapra verte a kis hordót.

- Klutty-klutty-Hutty - mondta a kis hordó, s a postamester melegen pislogott a kis hordóra.

- Micsoda szép hangja van - mondta álmatagon. - Ez az a bor, amit a Zsiga hozott? Meg kellene kóstolni, mielőtt eszünk. Étél után már más a bor zamata...

Kurugla Józsi megtöltötte a poharakat, s amikor koccintottak, a pap megszólalt:

- Arra, hogy bennünk nem változott semmi!

- Várjatok - mondta Józsi bácsi, miután kiitták a bort és újratöltött:

- ... és arra, hogy itt minden úgy lesz, ahogy volt!!

A poharak keményen összecsendültek, mintha pontot tettek volna Kurugla fogadalma után, ami majdnem eskünek hangzott. A szokatlan emelt hang, férfias zengés megállt a bolthajtás alatt, és még Ci-Nyit is valami furcsa, kissé aggódó érzéssel töltötte el, feledtetve egy kis időre a leselkedés és várakozás izgalmait. Igen. Egészen rövid időre, mert a kirakott kolbász, sült hús, kenyér, sajt, szalonna embernek is finom illatai a kiséger orrában már majdnem lázadó vággyá fajultak. De az emberek még mindig nem ültek le, mert a postamester kivette Józsi kezéből a poharat, és lelkesen töltött.

- Nem és nem! - kiáltott - aztán pohárral a kezében meg köszörülte a torkát.

„Hogy engem egy asszony
egzecedóztasson...
olyan nincs!
nem is volt

- vágott a dalba a két barát nevetve és felszabadulva:

Nem is lesz a sifonérba!...”

Ezután végre gyorsan leültek, mert ezt a gyerekes hangosságot mintha kicsit szégyelltek volna.

Ci-Nyi pedig leeresztette fájós lábát, amit a dal okozta ijedelmében eddig a levegőben tartott, és úgy gondolta, a kimenetellel még vár egy kicsit...

A barátok szótlansága is nehezen engedett fel, mert idevaló téma és gondolat a történetek után nem született, s ami volt, ami bennük lapult, súlyosan és minden helyet elfoglalva, valahogy nem érett még meg a felvágásra.

Ettek szótlantul. A meg-meglóduló gyertyafény szelíd szárnyalása

óarany derengésben áztatta a megvakart falakat. A lángocskák kanyarodtak egyet-egyed, s a füst meleg viasz szaga lenyomta a szappanszagot az ászokfák sötétségébe, s a láthatatlan korom láthatatlanul festegette, és előre kezdte tompítani a nyers, sárga agyagfalakat.

Az üveget a postamester kezelte, valahányszor új falat került terítékre, és most nem tiltakozott a pap sem, aki bölcs ember volt, és valami megnyilatkozásra várt, amit talán csak az ital tud majd egészséges tisztaságra felfakasztani.

Éppen koccintottak, amikor a tiszteletes felemelte ugyan poharát, de nem ivott, hanem letette, és szeme meghatottan meleg lett.

- Józsi - mondta majdnem suttogva -, Józsikám, vendégünk van...

És a három ember szeme olyan fényes lett, hogy a gyertyák kis lángja csodálkozva nyúlt nagyra ebben a ragyogásban.

Kurugla keze reszketett, amint Ci-Nyi elé rakta a falatokat, szalonnát, kenyeret, mindent...

- Bort is! - suttogta a postamester, és Kurugla Józsi megtöltötte az ászokfa kis vályúját, de ekkor már annyira reszketett a keze, hogy G-Nyi tanácsosabbnak tartotta kissé hátravonulni.

- Sántít - mondta a pap -, sántít. Józsikám, lehet, hogy helyetted...

- Majd meggyógyul - mosolygott Kurugla -, azt hiszem, fiatalabb, mint én...

- A kiséger egészségére! - töltött a postamester, és Ci-Nyi talán megérezte valamit a szikrázó, bátor öröm hullámozásában, mert magához húzta a szalonnát, és enni kezdett, bár a fájós lábát a levegőben tartotta.

Az emberek most már alig ettek. Lassú mozdulataikkal csak Ci-Nyi nyugalomára vigyáztak, és amikor a kiséger a szalonnaszeletke elfogyasztása után nekihasalt az italnak, a postamester újra töltött:

- Erre inni muszáj!

Kurugla Józsi mosolyogja ingatta a fejét, a pap kemény, barázdás

arca is ellágyult, de azért azt mondta:

- Postamester, gondolj a feleségedre és a hivatalodra...

- Igazad van, Gáspár, ne félj, én nem rúgok be, de olyan, de olyan jó kedvem van, mintha valami veszedelemből szabadultunk volna...

Józsi bácsi maga elé nézett, külön ivott egy kortyot, és csendesen azt mondta:

- Ti nem, de én - biztosan... Bizony, barátaim...

- Várj, Józsi, a kisegérnek talán kell még valami... - mondta a pap. De Ci-Nyinek már nem kellett semmi. Nehézkesen a fenekére ült, alaposan - bár ingatagon megtörölte bajuszát, és halkan cincogott kettőt, jelezve, hogy most már nem fontos semmi, a lába már alig fáj, az élet szép és jó, de most már hazamegy, mert rendkívül elálmosodott, meg minden... aztán megfordult, és eltűnt az árnyékban...

- Na, most mondd, Józsi...

- Szeretlek benneteket, hát el is mondom. És Kurugla Józsi elmondta! Részletesen és pontosan, még a szeme is elkönnyesedett néha, ami egy kis túlzásnak hatott volna... ha... ha nem a borban lenne az igazság...

A postamesternek még a szája is úgy mozgott, mint Józsi bácsié, s a pap is érzékenyülten pislogott, mert az jutott eszébe, ilyen lehet az igazi gyónás, ami - sajnos - a kálomistáknál nem divat.

- ...aztán tudjátok, most, hogy megálltunk ott fönn, és belenéztem ide a pince sötétségébe, szinte láttam magam ott az ágyon, hogy majd átmegyek az asszonyhoz... izé... beszélgetni... és ha el nem alszom, most vége mindennek, mert ugye... átmentem volna...

ugye, beszélgetni... aztán... ugye, ha már összefeküdtünk...

nyakamra vettem volna a hámot, számba a zablát... és vége lenne barátságunk, pincének, ezeknek a kedves délutánoknak, a kisegérnek, mindennek...

Akkora volt a csend, hogy még a gyertyalángok is kihúzták

magukat, mintha figyelnének.

- De! - ütötte poharát az asztalhoz. - Elaludtam, és most felébredtem. Tölts, Lajos; mert én szabad ember vagyok, és nem tartozom semmivel senkinek!... mert nem beszélgettem senkivel... CI-NYI jóval később arra ébredt, hogy a szokottnál kissé hangosabbak az emberek, de még ez a hangosság is mérsékelt volt, aztán újra elaludt, és azt már nem láthatta, amikor a tiszteletes előhúzta az óráját.

- Itt az idő - mondta -, ne rontsuk meg a másnapokat. Lassan ballagunk majd, hogy kiszellőzödjünk, mert mi tagadás, kicsit sokat ittam.

- Én is - mondta a postamester.

- Én is - mosolygott Kurugla Józsi -, de megérte.

- Ámen - mondta a pap, aztán megcsikordult az öreg zár, és a pincében fészkelődni kezdett a megmelegedett, gyertyaszagú, álmos sötétség.

A HÁZ MÁR SÖTÉT VOLT. Józsi bácsi egyébként talán gondolkozott volna, hogy ebben az esetben mi a teendő, de most nyugodtan, csendesen nyomta le a kilincset. Tévedés lenne azonban feltételezni, hogy ez a nyugalom a borból született. Szó sincs róla.

- Józsikám - mondta a pap búcsúzóul -, a dolog tiszta és világos, mint amikor a váltókat igazgattad. Gondold azt, hogy szolgálatban vagy...

Nem lehet tudni, hogy a tiszteletes tisztában volt-e ennek a szónak egész jelentőségével, az azonban bizonyos, hogy Kurugla Józsi szolgálatban érezte magát, ahol semmiféle tétovázásnak helye nincs.

A konyhában kipakolta a maradékot a tarisznyából, amelyet a helyére akasztott; és kezében a pincekulccsal, csendesen át akart menni Mariska szobáján, de Mariska felkattintotta a villanyt.

- Te vagy, Józsikám?

- Hát ki lenne? Jó estét...

- Talán éjszaka is van már... - Mariska kissé mosolyogva húzta fel a paplant álláig, és várta a meglepetés dicsőségét és Józsi bácsi lelkesítő hálóját. Mariska már elhatározta magában, hogy a köszönetet ugyan elfogadja, de feltétlen szóvá teszi a pincekulcsot, amely a kereszt helyét bitorolja, és ezeket az értelmetlen pincézéseket is bizonyos korlátok közé szorítja. Jobb az ilyesmit időben elkezdni...

Józsi bácsi azonban előhúzta óráját, és azt mondta:

- Kilenc óra tizenöt perc. Kilencre szoktam megjönni, de kicsit elbeszélgettünk...

Csend. Mariska gondolatai összetorlódtak. Mi ez? Hát nem vették észre? Talán sötét volt már, mire kiértek. A csend csak nőtt, nőtt...

- És nincs... nincs semmi mondanivalód?

- Dehogy nincs! Kár volt a fáradságért! Jól csúffá tettétek azt a szegény pincét...

- Miii!? - ült fel Mariska, tekintet nélkül fájós derekára. - Mii??
Részeg vagy?

- Ne kiabálj, Mariska. Én szeretlek, és tisztelem is a vendéget, de senki sem mondta, hogy égesd el a naptáraidat, smirglizd meg ezt az öreg kulcsot, amit most majd esz a rozsdá, büdösítsétek össze lúgkővel az egész pincét és dobd ki boldogult Juliska utolsó virágját, amit otthagytam az asztalon...

Mariska emésztő gyűlölettel nézett Kuruglára, akit ez nem rendített meg, mert - hiszen tudjuk - a szolgálat az szolgálat...

- Juliska - sziszegett az asszony -, szegény Juliska... most már tudom, mibe halt bele.

- Rákba - Mariska. De ne veszekedjünk. Inkább aludjunk... - és Józsi bácsi nyugodtan elindult szobája felé.

- Várj! Haza akarok menni. Ilyen ember mindenre képes... Van a faluban fuvaros?

Kurugla Józsi már majdnem azt mondta, hogy hát szerencsére

mindenre már nem képes... de ehelyett letette az asztalra a jeles kulcsot, és kiment a szobából. Kiérve az udvarra megállt egy pillanatra, rettentőt sóhajtott, mintha azt mondta volna:

- Tartsd magad, Jóska!

Fél óra múlva pedig ismét otthon volt, de most Mariska nem gyújtott villanyt.

- Reggel hatra itt a fuvaros - mondta Kurugla a sötétségnek, és bement a szobájába. Most egyszerre nagyon fáradtnak érezte magát. Azt persze nehéz lenne megállapítani, hogy a szolgálat járt-e le, vagy a rizling adta ki erejét. Mindenesetre végigdőlt az ágyon, amikor kattant a zár az ajtóban, mire Kurugla Józsi félálomában is elmosolyogta magát.

Úgysem mentem volna át - beszélgetni... és mosolygott még álmában is.

Mosolygott még reggel is, amikor már nyitva volt az ajtó, és Mariska egész cókémókjá kikészítve állt a pitvarban, az asszony pedig némán és ellenségesen ült a széken.

- ...azért ne haragudj, Mariska. Mariska hátat fordított.

- ...és egy kis kóstolót csomagolj magadnak...

Mariska nem válaszolt, de felkelt, mert megérkezett a fuvaros, aki felrakta a csomagokat, és Kurugla mosolyogva kísért ki a vendéget, és felsegítette a kocsira, még integetni is akart, de nem volt kinek, így nagyot sóhajtott, és derűsen bement a házba.

Csak később hökkent meg egy kicsit, amikor kiment a kamrába, hogy a füstölőnivalókat előkészítse. És ekkor nem mosolygott Kurugla József, mert fele volt mindennek, bár a sonkákból három maradt, míg a háj teljesen hiányzott.

Kurugla Józsi ekkor már nem mosolygott, hanem leült a székre, és hangosan nevetett. Később pedig megtörölte szemét, és azt mondta:

- Megérte!

A dolgok és a gondok aztán elrázódtak az idő rostáján, amelyben

holt levelek zörögtek már csak, és a késő őszben a korai telet hívogatta a varjúkárogás.

De ezek a külső élet hangjai a pincébe nem hallatszanak le. A pincének megvan a maga külön élete, külön levegője, külön hangulata, amelyben nincsenek évszakok, nincsenek nappalok, és nincsenek csillagok.

Csak aszkéta pókok szövik hálóiakat annak a pár szúnyognak, légynek, daráznak, ami szüret idején betéved, és csak Ci-Nyi rágcsálása hallatszik néha, ami olyan, mint az unalom kis malma, amelynek nincs garatja, mert Ci-Nyi nem eszi meg a kefét, amit Mariska készített oda további takarítások céljából. Nem eszi meg, de szétrágja, mert fogainak ez szükséges. De miért is enné meg? Ci-Nyi már pocakot eresztett, hangja erőteljes cincogássá bővült, és - ha az emberek nincsenek ott - úgy jár-kelel a pincében, mint egy jogerős vincellér, aki előtt a gazda nyitva hagyta a kamrát és pincét is.

És a szívét is.

Ci-Nyinek ma már feltétlenül rangja van és hivatása, mert bármilyen gondot, vesződtséget, bosszúságot hoznak ide emberbarátai, Ci-Nyi vidáman elcincogja a borulást a homlokokról s a bosszúságot és a haragot a szívekről.

Múltkor már azt mondta a tiszteletes:

- Higgyétek el - a haragról prédikáltam éppen -, ez a kiséger jutott az eszembe, és majdnem felhoztam példának, hogy „ha a pincétekben egy ilyen kiséger van, inkább adjatok neki egy kis kenyérhéjat, és ne öljétek meg, ne bántsátok ... hiszen nem is tehet kárt semmiben és az Isten szerelmére!! - legyetek végre Emberek!”

CÖNDE

KELETI SZÉL SZÁLL, de ezt csak a füvek mutatják meg az öreg nyárfa suttogó levelei. Szelíd ez a szél, alig mozog, de azért mégiscsak szél. A füvek nyugatnak dőlnek, a vén fa suttogása is arra úszik, mintha üzenetet küldene a csornai útra és a malom felé a testvér jegenyéknek.

A nagy legelő üres, és hogy miért Cönde a neve, azt megtudni már semmiképpen nem lehet. Ezt nem tudják a göllei, gyaláni, csornai vagy attalai anyakönyvek s egyéb régi írások sem, mert ezen a tájon is mindenféle idegen hadak jöttek-mentek, ezeket a falvakat néha felégették, s a szép, nagy tüzek mellett szalonnát pirítottak, vagy libát sütöttek, aszerint hogy Allahot vagy más szokatlan nevű istent imádtak.

Előzőleg - természetesen - a falvak népét leöldösték, mert Allah úgy kívánta, utána lábat mostak a szelíd Kacs patak vizében, mert Allah ezt is kívánta, és ezek a harcosok kivétel nélkül hithű legények voltak.

De mivel a Cönde - a jelek szerint - már akkor is Cönde volt, feltehető, hogy a selyem fűvű, szép, nagy legelőt Koppány vitézei nevezték el valami elfeledett ősi szó után, miután egy-két keresztény papot felkötöttek a Kacs mellett található öreg fűzfákra, mert ők meg a magyarok istenére hallgattak, aki nem szerette a keresztény papokat.

Ezek a különféle meggyőződésű harcosok azonban eltűntek, de a Cönde megmaradt - legalábbis az én gyermekkoromban még

megvolt, csak úgy, mint a Palánkos, a Puszta templom, vagy a Cifranád, amelyeknek már csak a nevük volt meg akkor is. Nem lehetett ugyanis nyomára jutni, hogy a Palánkosban voltak-e valamikor palánkok, és nádas ugyan volt a Potyondi malom körül, de ez egészen közönséges nád volt, minden cifraság nélkül. A Puszta-templom helyén nagyon szép krumpli termett, bár az eke néha furcsa, öreg pénzeket, köveket, csontokat, gombokat, elrozsdásodott harci szerszámokat vetett ki a földből, s a friss szántások után a föld színeződése is pontosan mutatta egy nagyobb épület alaprajzának nyomait.

Az emlékezet azonban nem égett el a régi tüzekben, s az öregek úgy tudták, hogy valamikor ott volt a régi Gölle a templom körül, ami aztán török templom lett. „Tornyán azonban már nem köröszt volt, hanem félhold, és a toronybul valami papféle kiáltozott, amikor rágyütt...”

„Oda is temetkőztek, eleinte csak törökök, később már az idevalósiak is, mert összevissza házasodtak, megbarátkoztak, a végén egészen jó gyerökök löttek...”

- Hát aztán, Kati néni? - kérdeztem, mert abban az időben történelmi ismereteimet kizárólag Futó Kati néni gyarapította. - Hát aztán?...

- Hát aztán, hát aztán... elmöntenek, meg ennyihányat agyonvertek... Akkor még azt hittem, mindez mese, de ma már tudom, hogy ez történelem. Az ellenséget, amint jó gyerek lesz - agyonverik, sőt agyon is kell verni, mert - mint jó gyerek - hagyja magát...

De az valóság, hogy Kati néni öreganyja idejében - 1700 vége felé - még látszottak a föld felett valamelyes falmaradványok, amelyek a békés földművelésnek útjában voltak, tehát odaadták a magiszternek, azaz a mesternek, szóval a néptanítónak.

- Ott van az a sok büdös kölök, ráérnek, hordják ki a követ a határárokba, legalább tanulnak valami okosat is.

Ez az életrevaló tanács születésem előtt majd egy évszázaddal

előbb hangzott el, mert mire rám jutott volna valamelyes kőhordás, már csak alig látható nyomai voltak a Puszta templomnak, amelynek pedig - Kati néni szerint - még szép kúkerítése is volt.

Kati néni szerint ez a kúkerítés nemcsak a török pap virágait őrizte, mert - akár hiszem, akár nem: csuda rózsafáiak voltak (nehézség a hasukba) - hanem a papot is, mert egyszer valamelyik magyar végházból egy éjszaka magyar vitézek érkeztek, és elvitték a papot feleségestül, leányostul. - A papot aztán elengedték, amíg össze nem koldulta a sarcot. Még a község is adott - amilyen bolondok vótunk akkor is. Akkor húzták fel a kúkerítést, ami őrizte a templomot, a papot meg a márványkecskét...

- Márványkecskét? - Azt hát!

Kati néni öreganyja szerint a rombadőlt minaret körüli templomtemetőben egy márványkecske állt, még jóval a törökök kitakarodása után is, ami minden Szent Mihály hava első péntekének éjszakáján éjfélkor mekegett. Röviden, de keservesen...

Már régen összedőlt a templom, a kerítés, és elsimította a sírokat az idő, de a kecskéhez nem nyúlt senki, tehát nyugodtan tovább mekegetett. Mekegett is! Kati néni öreganyja saját két fülével hallotta, pedig - amúgy - nagyot hallott. Ebből is látható, hogy a kecske hangja kizárólag másvilági eredetű lehetett...

Egyszer azután két barna képű idegen érkezett a faluba, akik a papnál szálltak meg, s engedélyt kértek, hogy a régi temetőben török emlékek után kutassanak, de hát nem találtak semmit. A kecskét azonban nagyon megbámulták, és aznap késő este már tovább is utaztak, mert - hogy a szót egymásba ne vétsem - saját kocsival érkeztek.

El is múlt pár nap, amikor azt mondja a csősz:

- Halljátok-e, nincs a kecske!

Hát: nem is volt. Elvitték a törökök a temérdek arannyal együtt, ami benne vött!...

A PUSZTA-TEMPLOMNAK tehát van valami emléke - ami most már leírva talán meg is marad -, de a Cifranádnak már a neve is elkopott, és a Palánkos is legfeljebb arról volt nevezetes, hogy alatta kiváló zsíros kenderföldek voltak, amelyek a rögzös gatyá és szűk gátja anyagát szolgáltatták.

Amikor elmúlt a jobbágyvilág, és megtörtént a földosztás, kenderföld sajnos nem mindenkinek jutott, és ezek keservesen néztek a világba, mert még majd száz év múlva is, ha nagyon elkeseredetten bámult valaki maga elé, azt mondták róla:

- Ez a Csertóka Jancsi meg olyan képet vágott, mint akinek nem jutott kenderföld...

De hát most már minek is kellene a kenderföld, hiszen a tilók, a gerebenek, rokkák és szövőszékek elmentek az idővel, ami végül is elvisz mindent, és visszahoz mindent, emlékeket, álmokat, a süppedt éjszakák ködös valóságát és a halkán lélegző, messze hajnalokat, amikor száll a keleti szél, mint a simogatás, de ezt csak a füvek mutatják, mert nyugatnak dőlnek, és csak az öreg nyárfa küld üzenetet a csornai útra, meg a halkán kotyogó, öreg malom felé a jegenyéknek.

KÉSŐBB ELÁLLT A SZÉL, és az öreg nyárfa csak úgy magában suttogott, mint az öregasszonyok, akik már mindig egyedül vannak, és magukkal beszélnek meg az elmúlt élet hejehujás rövidségét és szomorú hosszúságát.

De ez a vén, ez a nagyon öreg nyárfa nem volt egyedül. Mellette egy bodzafa állt, a nagy fa déli árnyéka határán, és előtte egy gémeskút, amelynek vödre - úgy látszik - a káva alatt meg volt akasztva, mert az ostorfa úgy nyúlt le a kútba, mint a szomjas ló feje a vályúba.

A nyárfa óriás volt - talán több száz éves -, és a bodza sem volt bokor, hanem ház magasságú, emberderék vastag nagy fa,

amelynek korát szintén nem tudta senki, de a harminc méter magas, három méter vastag nyárfa mellett csak törpe unokának látszott. Lehetséges az is, hogy egyidősek voltak. Mindegyik ős, öreg óriás a maga fajtájában, éppen ezért egyformán látták az idő és a tér valóságát. De egyformán álmodták vissza az elszállt időket és érezték meg gyökereik roppant föld alatti hálózatában a jövő közelgő változásait.

És ezek a gyökerek majdnem időtlenek voltak, mint körülöttük a föld, amelyben újra születhetik minden, amelyben benne van a múlt, és benne van minden, ami lesz.

Bizonyos mértékig tisztelték egymást, mint a nagy életet megjárt öreg emberek.

És persze öreg volt nagyon a gémeskút is; de csak maga a kút, míg az ágas, a vályú, a káva, az ostor, a gémfafa ezerszer újultak meg, mióta a kutat megásták, kővel kifalazták, és titokzatos mély tükrében sok-sok ezerszer nézték meg magukat a nap, a hold, a felhők és a csillagok.

De letekintettek a sötét mélység szédítő magasságába néha emberek is, fejüket a felhős ég békés magasságába dugva, és némelyik megpödörte a bajuszát, mások azonban elfordultak, mert a visszanező arc ismeretlen volt, és önmaguknak is rémületes.

És nevető gyermekarcok nézték meg magukat és könnyes lányfejek, majdnem mindenki, aki a vödör fölé hajolt, hogy szomját vagy keserűségét oltsa a kút tiszta és hideg vizével.

A kút környéke azonban többnyire csendes volt és elhagyatott. A Cönde túlsó felét felszántották, a birka megfogyatkozott, s a gulya a nyár második felében nem talált már rajta semmit, mert az esők vize leszaladt a patakba, és se kutyatejjel, se kakukkfűvel nem lakik jól a jószág.

Régebben még éjszaka is itattak itt csendes kocsival, habos lovakkal érkező, titokzatos emberek; cigányok is osztoztak a

lopott prédán, és akadt, aki véres baltát dobott a kút vizébe, de amikor a hírek a drótokon gyorsabban kezdtek futni, mint a lopott ló, ezek az éjszakai járókelők megritkultak, végén teljesen elmaradtak, ami azonban alig jelentett valamit a kút és a két öreg fa életében.

Mert ha elfogyott a fű, és a csorda kolompja el is ballagott más határba, a kút és a két öreg fa nem maradt egyedül. Igaz, hiányzott az esti pásztortűz, az alvó csorda éjszakai mocorgása, de a négylábú és szárnyas vadászok szabadabban mozogtak, az ölyvek és egyéb ragadozók nyugodtan mondhatták el híreiket az ágas-fán tollázkodva, s a barázdabillegető is félelem nélkül jöttment a kút körül, mert fészke a vályú alatt volt már évek óta. A pásztorok - amíg ide jártak itatni - tudták ezt, és nevétk a bolond madarakat, akik a fészek megközelítésére különféle furfangokat alkalmaztak, valahányszor a fiákat meg kellett etetni.

A kút környéke tehát elhagyottabb, de sokkal szebb lett. A vályú végében embermagas bogáncs virágzott, a kút föld feletti kövei közé moha és fű telepedett, és a vályúban mindig volt annyi víz, ami odacsalogatta a méneket, darazsakat és mindenféle zümmögő, döngicsélő bogárnépet.

A vándorló emberek, helykereső juhászok, de még a ritkán arra csatangoló gyerekfélé is tudta, hogy a vödörből a vizet a kútba visszaönteni - ha már beleivott - nem illik, hanem a csatornába kell lottyintani, ami a vályúba vezet, így aztán a vályú sosem száradt ki, és mindig volt benne annyi víz, ami madárnak, bogárnak, kóbor kutyának és szomjas rókának elegendő.

Fontos volt ez különösen olyankor, amikor a két öreg fa, s a réti füvek virágzani kezdtek, és méhek, darazsak, poszméhek, dongók rázendítettek a virágporos aratás mindennél halkabb és minden muzsikánál édesebb, zümmögő dalára.

Ez az idő azonban az idén már elmúlt; most inkább a csend az úr; a csend, amit most már hallani, mert a nyár elment, az ősz még

nincs itt, csak a tétova várakozás bolyong a hallgatózó mezőkön. Az ágasfa villáján egy kerecsensólyom ül, mozdulatlanul, mint a kő, csak a szeme él, és csak a szeme szól:

- Látlak, öreg Nyár; vándorlásban vagyok, és most köszöntelek.

A nyárfának lepereg egy-két levele, és a bodzának is lepereg egy-két levele, mert a két öreget nem lehet egymás nélkül üdvözölni, és a sólyom - Koppány nagyvérű legényeinek előkelő Turul madara - ezt tudja, bár a Bodzát nem tartja fának, csak afféle alantas bokornak.

- Látunk, madár - suttog a Nyár a Bodza nevében is -, bár ritkán látunk...

A sólyom szeme elmélyült, és sárgán kemény lett, mint a tört üveg.

- Sok az ember...

- Erre nem több, mint máshol. Inkább kevesebb...

A sólyom erre nem válaszolt, de a szeme mintha megennyhült volna, hogy erre kevesebb az ember.

- ...és ilyen nyárfát sem sokat láttál... suttogott a Bodza... - erre fel nem mászik emberfia... ha majd fészket akarnál rakni...

A sólyom nem válaszolt erre sem, és a Bodzára rá sem nézett, jelezve, hogy a Bodzától nem kér és nem is fogad el tanácsot. Később kissé felemelkedett, alakja megnyúlt, és figyelő lett. A látóhatár peremén egy ember ballagott a kút felé.

- Ettől az embertől ne félj - suttogott a Nyár -, idevaló...

- Ember! - villant meg Kerecsen szeme, aztán olyan puhán vált el a kútágastól, hogy a mozdulatot tulajdonképpen látni sem lehetett. A föld felé ívelt egy keveset, aztán fel toronymagasságra, és eltűnt dél felé.

A két vén fa még suttogott valamit, de azt már alig lehetett hallani. A levelek némára ereszkedtek, mert simogató melegen a nagy legelő fölé hajolt a nap.

A szél már csak ballagott, kakukkfű és fodormenta illatot

terelgetve maga előtt; megjelent egy-két korán kelő méh is, s a kút körül lebzselő nagy, kék legyek zümmögve villantak egyet-egyét a napsugaras melegben, aztán visszaszálltak a vályúra, amelynek végén a nagy bogánacs melengette fakuló virágait.

Igen, a virágok elfakultak, mert nincs már szükség a liláspiros szín csalogató hívogatására, a virágpor mézes bódulatára, amiktől megrészegegnek a méhek, s a napsugaras nász gyönyörűségét hurcolják virágról virágra. A fogantatás már megtörtént, a bogánacs nem pusztai virág már, de pusztai anya, szúrós kóró, amihez nem nyúl hozzá még a szamár sem, mert túlságosan bölcs ahhoz, hogy a harcias növény tüskéivel összeszúrkáltassa száját. Ráadásul a bogánacslevél keserű, mint az epe, ami csak hasfájás esetén jöhet számításba. A bogánacsvirág tehát nyugodtan fakulhat sárgára, barnára, a százezer szírom tövében érik a százezer mag, amit széthordanak majd a szelek, kivernek a madarak, amikor nincs más, csak hó, és csontsípokat billeget a tél a fagyos felhők szétszakadt dudáján.

Ez az idő azonban most még olyan távolinak látszik, s a kedves, meleg, őszi tájon olyan lehetetlennek, hogy kár is rá gondolni, bár elfeledni nem lehet, mert figyelmeztető jelek történnek égen, földön és a levegőben. Lám, az éjszakákat már a tejút ragyogó selyme íveli át, s a levegőben idegen vándorok szállnak dél felé. Megállás nélkül és szótlánul. Hajnalban a nádasból szállt fel pár elkésett fecske, és az előbb nagy csapat vadgalamb suhogott dél felé. A suhogás egy kis visszhangot vert a Nyár óriás koronájának boltja alatt, s a csapat árnyéka megsimogatja a táj magányos arcát; de az árnyék velük szállt a vándorlókkal, s a visszhang csak egy öreges sóhajtásnak hallatszott, aminek nincs semmi értelme, hiszen minden életnek és szárnyalásnak a velejárója.

Ki törődik vele?

Senki!

Csak egy öregember néz a galambok után, mielőtt a kúthoz

érkezne. Megáll, s szemét kezével árnyékolja, hogy jobban lássa a vándorlókat.

Ez az az ember, akit Kerecsen nem várt meg, s akire a Nyár azt mondta: idevaló.

A sólyom nagyon fiatal volt, s a Nyár nagyon öreg. De a fiatalok nem hallgatnak az öregekre, nem is hallgattak soha, és nem is hallgathatnak soha, hiszen az idő tördelt messzeségén nem hallatszik át a féltő kiáltás, s alig ér át a tapasztalat fájdalmas bölcsessége.

Az öregember kezében hosszú juhászbót, vállán avult szűr, fején kucsma, amit hátratólt egy kicsit, mert meleg van.

A kút előtt megáll, és botjára dől. Nézi a kutat, de a szemében benne van az egész táj, és benne van minden, ami egy öregember feledékeny múltjába belefér. Kedves, tétova emlékek jönnek-mennek, az idő eseményei torlódnak időtlen kavargásban, mint valamikor a nyáj torlódott este, az akol udvarán, a kolomp kondulásai után, s a kutya előtt. Mintha még a csaholását is hallaná. Melyik is? Tán a Tücsök? Annak volt ilyen hangja...

De ezek mind csak olyan félgondolatok, mert a vályúnál döngnek a méhek, a két öreg fa is mond valamit, tehát le kell ülni, hogy a gondolatok rendbe terelődjenek a nyugodt emlékezés aklába, ahol úgyszólván odaállnak majd az idő saroglyájához, s azt fogja ki az ember, az öreg juhász, amelyiket akarja.

Jó most a szűr, mert rá lehet ülni, és jó most a kucsma, mert le lehet tenni, s az öreg, fehér fejet a napba megfürdetni. Nem értenek ehhez a fiatalok!

Unokája reggel azt mondta:

- Öregapám, ebben a melegben szűr meg kucsma? Kinevetik...
- Engem-e? - ütődött meg az öreg, és úgy nézett unokájára, hogy az jobbnak látta a beszéddel oldalt kanyarodni.
- Megfázik, öregapám...
- Szűrben, meg kucsmaiban? - és megbocsátóan nevetett, mert

szerette ezt a legkisebb lányunokát, sőt egy kicsit tisztelte is. Boltvezető a faluban, és úgy öltözködik, ahogy a tisztartó lánya sem öltözködött ezelőtt ötven esztendővel. Ezen kívül a polcról soha ki nem fogy a pipadohány...

A szűrt a kút padkájára teríti, a botot maga mellé fekteti.

- Bolondok ezek a fiatalok jó dolgukban... de hát maguknak bolondok. Gyere, tarisznya!

A két öreg fa suttog, az öregember tömi a pipát, aztán rágyújt.

-Van-e még piros fejű gyújtó a világon? és nézi az öngyújtót.

Ezen elgondolkodik.

- Az meggyulladt a falon is meg a nadrágon is. Igaz, bádog gyufatartó kellett hozzá, aminek recés volt a feneke, hogy ott is meggyújthassa az illető, ha éppen mezténláb volt és gatyában. A szél elfeküdt valahol, ami nem is csoda ebben az áldott melegben - a pipafüst tétovázva leng arca körül, és kétszeres az élvezet. Egyszer a szájban, egyszer az orrban. - Jó dohány, meg kell hagyni... én meg vén számár vagyok - gondolja -, hogy nem hagytam kibeszélni magát. Azt akarta biztosan mondani a kis onokám: - Megfázik, öregapám, mert kimelegszik, aztán, ha leveti, megcsapja valami szél...

- No, nem baj - mosolyog -, jól jár vele akárki...

Ekkor ijedten füttyentett egy ürge, s az öregember odanézett.

- Úgy kell, számár. Füttyögetsz, ahelyett hogy vigyáznál...

A füttyentő ürge már a Kerecsen markában kalimpált, s amikor elszállt vele, mintha egy kicsit elhallgatott volna a régi zsongás és még a fák halk suttogása is. Hiszen mindennapos tragédia volt ez, de mégis erőszakos megtörése a békés csendnek, ami lassan kezdett épülni újra az öregember körül.

A nyárfa suttogása teltebb lett, a templomtorony mintha most messzebb lett volna, mint ahol volt, és a Cönde túlsó oldala közelebb jött.

- Kukorica - gondolta az öreg juhász -, kukorica. Ott legeltettünk

bojtár koromban. A kukorica többet ér... De mi azért ott legeltettünk. Az öreg Király volt a számadó... 65 éves volt, amikor eltemettük. Az. Én meg most 75 vagyok...

Kezébe vette a botot, és turkálni kezdett vele a fű között.

- Jó legelő volt, de a kukorica mégiscsak többet ér. Milyen kicsi innét a torony. De a falu háromszor nagyobb, mint abban az időben. Szébb és jobb is, három iskola, három doktor, és nincs torokgyík...

Nézi a Cönde túlsó oldalát, a Kacs patak völgyét.

- ... odajártunk itatni, mert ez a vályú akkor sem volt nagyobb, s a falka csak törte volna magát.

A pipa elaludt, de azért szopogatni lehet. Nem kell, hogy mindig füstöljön, íze azért van.

Süllyed a csend, s a nyárfa mind hangosabban susog, mert szeretné tudni, mit akar tulajdonképpen az öregember. De ezt az öregember is szeretné tudni. Az emlékek még zabolátlanul kavarnak télből nyárba, évről évre, és hiába forgatja a régi események gombolyagát, sehol sem lóg ki a történetek fonálának eleje vagy vége, hogy szép lassan le lehetne gombolyítani.

Most már türelmetlen az öreg juhász, de türelmetlen a Nyár is, hát egy levelet dob a levegőbe valamelyik magas ágról. A levél kereng, libeg, himbálódzik jobbra-balra, végül suttogó érintéssel a tarisznyába esik.

Az öregember odanézi, s mintha valami eszébe jutna, a tarisznyából egy kis üveget vesz elő, amire az van írva:

„sósborszesz”. A felírás aligha fedí a tartalmat, mert amikor kihúzza a dugót, erőteljes törkölyszag omlik szét a kút körül. Két-három korty után bedugja az üveget, visszateszi a tarisznyába, és újra rácsihol a pipára.

- Ha ez a levél nem esik ide - gondolja -, bizony elfeledtem volna. De jólesett, és a pipa is egészen más...

És odafordul, és nézi a nyárfát.

- Azon az ágán volt az akasztott ember. Mikor is?

Kilencszázötben? Alighanem. Ott van eltemetve a bodzafa mellett, mert az öreg Király azt mondta: - Maga akasztotta ez föl magát, hát csak temessétek el. Idecsődülne az egész falu. Pap mög csöndér, mög bíró mög jegyző... Aztán jártassátok mög rajta a falkát. Szó meg ne essék róla.

Most a bodzafa suttog jobban, mert akasztott ember az ő gyökerei között van, bár nem ember az már, mert a gyökerek munkába vették, és fa lett belőle, virág, termés, illat és lombsuttogás.

- Itt van, itt van - suhog a Bodza -, és most, hogy rá gondoltál, újra látom... mint amikor még ember volt. De most már nem szomorú. És másokat is látok néha, akikről nem tud senki.

- Sss-zs-zs-zs - zendült meg a Nyár, ehhez semmi köze ennek az embernek.

- Úgysem érti... - susog a Bodza.

- Nem tartozik rá. Ez az ember idevaló, nem lehet tudni, mit tud...

- Látod?

Elhallgatott a két fa, mert az öreg pontosan oda nézett, ahová valamikor az akasztott vándort elföldelték. Nem volt annak se tarisznyája, se pénze, semmije. Egy darab száraz kenyér volt a zsebében, azt a kutyaáknak adták, de azok sem nyúltak hozzá. És a vándorról többet nem esett szó. Igaz, nem is kereste senki.

- Honnan gyühetött? - gondolkodik az öreg juhász, de aztán olyan melegen süt a nap, hogy elálmosodik. Talán árnyékba kellene menni, de nem megy. Minden csontjában érzi a nap langyos melegét, s a körülötte zengő-dongó méhek muzsikája olyan távoli, mint egy-két régi, elmúlt, hajnali muzsikaszó.

Nézi a megrövidült árnyékot, s arra gondol, haza kellene menni. De aztán megrázza fejét.

- Ha már kigyüttem, mit futkározzak? Kigyüttem, hát kigyüttem... És akkor arra gondolt, hogy miért is jött ide tulajdonképpen? És miért éppen ma?

- Olyan maradhatatlan voltam - gondolja -, mint a gyerekek, ha nem fér a bőribe. Talán meg is látszott rajtam? Alighanem ezért szólt a kisunokám... de hát nem felelek én senkinek, ámbár nemsokára dél...

Nagy a csend.

A kút mögött ötven-hatvan lépésre egy asszonyféle közeleg, aki talán arra gondol: ki lehet az a fehér fejű, juhászforma ember? És az öreg a hátán érzi, hogy nézik. Hallja már a lépteiket is, de nem fordul arra.

- Majd ideér...

Az asszony odaér és megáll.

- Jó napot, Máté bátyám!

- Te vagy az, Juliska? Jó, hogy gyössz. Ippen a szeretőmet vártam...

Az asszony leül az öregember mellé, és kedvesen az öreg vállára teszi a kezét.

- Özvegyek vagyunk, Máté bátyám... hát kigyűtt kicsit nézgelődni?

- Az ám. Tudod, régön nem jártam erre, aztán mög se löhetött volna kötni. Hát te lányom, hová mégy?

- Márna csak Bözse nénémhez. Dogom is van, de hónap a temetőbe. Hónap lösz Szent Mihály... Édösapám neve napja... És a két ember nagy csendben nézi a gyepet, a földet s a köztük fekvő régi juhászbotot. Az öreg szeme olyan messze néz, amilyen messzeség nincs is ezen a földön, az asszony szemén köd, és nem néz sehova. A nagy, aszott fűvű legelőn átszalad a szél, felcsap a két vén fa koronájába, és zsongani kezd a hajlongó, leveles ágak hárfáján.

- Szent Mihály... Szent Mihály... pásztorfogadás... őszi forduló... ó... ó! Hogyan is feledtél el? Régi keservek, panaszok... emberek... áldomások, új falka, új mezők, új gond, ami elmúlt, és most már nem fáj... hát az embereknek mindent eltemet az idő?...

- Szent Mihály - bólint az öregember -, hát látod, ezt éreztem.

Nem tudtam, mi van velem...

A szél most már egészen feltámadt. A fák alatt összeseperte a száraz leveleket, és forogva vitte a magasba, az öreg Nyár pedig zúgva kiáltott valamit a tájnak, hogy az öregember hangját alig lehetett érteni.

- Ha nem sietnél, veled mönnék, de előbb mögbeszelnék valamit...

- Nem sietök, Máté bátyám. Bözse nénémnél megalszom, röggel mögszödöm a kis virágot, csak azután mönnék ki a temetőbe.

Mög akarom mondani neki is, hogy a kőkeresztel még várunk.

Szépöt akarunk, aztán Bözse néném is ad hozzá valamit...

Az öregember a bottal szelíden veregeti a fűvet.

- Apád mellett van hel, ugye?

Az asszony szorongó kíváncsisággal néz az öregre.

- Van...

- Hát tudod, az jutott eszömbé, hogy alkudjátok ki a küvet, a felit én fizetöm. Együtt juhászoktunk, hát egymás mellett is

nyugszunk. A küvet mög állítjátok a két sírhely közé, aztán majd

az én nevem is ráírhatjátok... Akkor... hát amikor köll. „Itt pihen

Kazsoki Mihály mög Uzdi Máté, két igazi juhász, amíg éltek...”

Mosolyog az öreg: - Ugye, jól kitaláltam!? Az asszony a szemét törölgeti, az öreg feláll.

- Ne sírj, te, Juli. Szép lösz az nagyon, csak valami egészségs küvet válasszatok, ami nem mállik széjjel az első fagytól. Oda járhatnak még a dédunokák is... ha akarnak...

A SZÉL úgy csendesedett el, ahogy lassan távolodott a két ember, és amikor üres maradt a legelő, már alig mozgatta a fák leveleit, bár suttogtak azok maguktól is.

Az idő délutánja megérkezett, és benne egészen más lett minden.

Az árnyékok keletre váltottak, a méhek elfordultak a víztől, de

nem repültek el, mintha valamin tűnődni kezdtek volna. Talán meglátták a vályú vizének kis tükreben a hideg, magas báránnyelűket? Ezt nem lehet tudni, de tétováztak. Vagy talán a holdat látták meg a kis tükörben, amint testet kezdett öltetni az érkező délutáni fénytelenységben? Vagy meghallották a méhészmadarak, a gyurgyalagok vidám, vándorló kiáltásait valahol a magasságban? Talán a hidegülő illatok és fakuló színek mondtak valamit a kas köztársasága halálra hűsége kis szolgálóinak és urainak?

Mindezt nem lehet tudni, de tétováztak a nyúlós kedvetlenségben, és félig megrakottan is hazafelé indultak. A báránnyelűk egyre sokasodtak, vastagodtak, aztán udvart raktak a holdnak, mert tisztelték a pohos vándort, mióta megvastagodott.

A Cönde túlsó oldalán barnára fakult a kukoricaszár, a falu tornya körül szétnyúlt a kémények kékes füstje, mint a köd, a malomkerék lapátolása, a víz zúgása egyszerre kiszállt a völgyből, és hűvös emlékezéssel simogatta meg az egész Cöndét.

- Szent Mihály... oda a nyár... Szent Mihály...

- Tudjuk... tuúúdjuk - sóhajtott a nyár.

- És készülünk... készülünk... - tette hozzá suhogva a Bodza, és megrázták magukat, hogy a felesleges levelek hulljanak le, és ne akkor potyogjanak illetlenül, amikor nincs rájuk semmi szükség.

A szél észrevétlenül északra fordult, s az egész nagy legelő hűvösen magányos lett, messzenéző és várakozó.

Eltűntek az ürgék, a dongók, a csillogó, nagy legyek, és a seregélyek is, akik eddig a rétaljban bogarásztak, csak egy-két kis búbospacsirta szaladgált siránkozva, mert ágy érezték, eljött az ideje a siránkozásnak. Az északi szél az alkony hideg hamuját szította már a mezőkre. Aztán egyszerre elhallgattak a kismadarak, mert egy árny suhant végig a Gondén, és a kútág gémfáján zárta össze szárnyait a Kerecsen.

- Talán itt alszom - nézett a nyárfára -, avagy talán rajtad?

A nyárfa nem válaszolt, csak később a Bodza.

- Az idevaló népek kérni szoktak éjjeli szállást.

- Nem hozzád szóltam - villant meg a sólyom szeme -, a mi fajtánk sose száll Bodzára...

- Pedig a Bodzán jobban pihennél - suttogott keserűen és mélyen a Nyár -, mert a nyest a kútágasra is felmegy néha... és egy ölyvet ott fojtott meg, ahol ülsz. Majd szólok neki, amikor éjszakai vadászatra indul, hogy van itt megint egy előkelő harcos... aki vért akar látni, persze nem a sajátját...

- Rajtad megalhatnék? - enyhült meg a Kerecsen szeme.

- Ó, hogyne - a Nyár szinte sziszegett -, a nemes vérszopók megtisztelnék engem... A nyest is rajtam lakik...

A sólyom gyilkos haraggal rúgta el magát az ingatag gémfáról, s közel a föld felett tűnt el a szálló alkonyaiban. De a rúgástól elmozdult a gém nyaka, az ostorfa végén a vödör kiakadt a kávéból, s vidám felszabadulással röppent a magasba, mert aki utoljára ivott, elfelejtett elegendő vizet hagyni benne.

- Tak... tatatak - kalimpált a vödör -, jó itt a magasban, meguntam már saját fenekemet nézni a víz tükrében.

- Csak ne zörögj - suttogott a Nyár -, ezen az éjszakán csendnek kell lenni.

- Én magamtól sose zörgök - nyikorgott a vödör vasfüle -, de ha a szél elkezdi velem harangozni: mit csináljak? Azt hiszed, az jó nekem? Aztán szid az ostorfa, szid a gémfa, nyekereg az ágas... de a szelet nem szidja senki...

- A szelet nem szabad szidni, mert megbolondul, s végül is te töröd le az ostorfát - ágaskodott az ágas -, és a gémfa még engem is megmozdít...

- Úgy? - kesergett a vödör. - Hát csak meg kell bolondulni, és akkor rendben van minden?

- A vödörnek igaza van - suttogott az érkező szél -, de én sem

térhetek ki minden rongyos vödör kedvéért - nyugodjatok meg - ma éjjel csend lesz. Csak egy-két kölyköt hagyok itt, hogy a fáknak nyelve legyen.

- Köszönjük - suttogott a Nyár -, köszönjük, hiszen tudod, hogy a régi emberek, tüzek, idők ünnepe ez...

- Ne taníts, Nyár barátom... - suhant el a szél, és nagy csend maradt utána, mert még a bujkáló szellőcskék is elfeküdtek az ágakon.

A vödör most már megállapodott, a gémfa az erősödő holdra mutatott, a fényre várva, hogy árnyéka megkezdhesse időmutató szolgálatát az est és az éjszaka időtlenségében.

De ez az idő még nem az esté és nem az éjszakáé volt. A tűnődő alkony uralkodott most, laza birodalmában, s a mindig éretlen szürkület, amelyben a készülődés árnyai ténferegtek, mert tudták, hogy rájuk úgyse számít senki, velük nem törődik senki, ők nem tartoznak sem a világossághoz, sem a sötétséghez, végül úgyis elnyeli őket az éjszaka.

A táj embertelen magánya pár percig most hűvösen rideg lett és végtelenül néma. Ez a táj most nem tartozott senkihez és semmihez, csak önmagához, amelyben az üres csend várakozott valamire, mert a születésétől kezdve rettenetesen unta önmagát. Ekkor egy kis kuvik jött a falu felől, de kurta szárnyának sűrű verdesése nem is látszott és nem is hallatszott. Magasra szállt, és szinte érintés nélkül ült meg a gémfa csúcsán, amely félredőlt árbocként nőtt ki a legelőből; aztán halkán kiáltott a kis bagoly, amikor először megborzongott, aztán előre nyugodott meg minden, mert a kiáltás azt mondta:

- Készüljtek!

A gémfa óramutatója elindult, mert kifényesedett a hold, a szélgyerekek simogatni kezdték az öreg Nyár leveleit.

- Vissza! Vissza az időben; te vagy itt a legöregebb, öreg nyárfa, ma éjszaka megélheted az elmúlt idők valóságát, mert az idő

sohasem hal meg, sohasem múlik el. Ami van, azon vissza is lehet menni, ha akarod...

- Akarjuk! - zörrent meg a Bodza. - Bocsánat, hogy nagy barátom helyett szóltam, de ezt már megbeszéltük.

A Nyár helyeselve zsongott, s a kút mállott falából egy téglá zuhant a vízbe.

- Akarjuk! - csobbant nagyot a víz, s a sötétség mély tükre úgy meghintáztatta a holdat, hogy az majd leesett a mélység tükrének egéről, de mivel nagyobb baj nem történt, a kis bagoly elszállt, mint a hírnök, aki megkapta a választ, hát elmehet.

De el kellett tűnnie a kis kuviknak azért is, mert a zsugorodás száraz percegése és a növekedés nyújtózkodó kattogása hallatszott. Meglódult az ég, másként rendeződtek a csillagok, és csak a növekvő félhold félelmes vörössége reszketett az ismeretlen tájon.

- Így volt - suttogott a Nyár. - Ó, hogy megint láthatom, éppen így volt.

De ekkor a Nyár még csak embermagas, kis sarj volt egy óriás nyáifacsonk gyökerén. Voltak ugyan már saját gyökerei is, de a táplálékot még az anyától kapta, és emlékei is az öreg fa emlékei voltak, amelyeket azonban - mióta a maga gazdája lett - elfelejtett.

- Igen, ilyen volt!

Ott állt tördelt magányosságában egy vén nyárfa, talán húsz lépésre a csornai út felé, amelynek óriás odújában pár ember kényelmesen elfért a tűzrakás mellett, s úgy látszik, használták is, mert belsejében hamu és elszenesedett fadarabok voltak.

A csodálatos anyának csak egy ága élt még félig-meddig, a többiek már elszáradtak, csonkok voltak csak, s ezeken keselyúk éjszakáztak.

A vén Nyár gyökerei szülték, egyre szülték a sarjakat, de valahogy nem maradt meg egy sem, csak ő egyedül, s akkor már az öreg fa nem is törődött a többiekkel. Minden erejét, félelmét,

titkos rendeltetését és emlékeit neki adta, s eljött egy tavasz, amikor már nem hozott egyetlen rügycet sem. Ekkor a Nyár úgy érezte: nem múlt el semmi, mert a halott előd titkos valósága már őbenne él tovább, s erre az életre vigyázni kell, mert önmagában nemcsak az elődöt őrzi, ele az utódot is.

Ködös és elmondhatatlanul titkos érzések voltak ezek, de voltak, és minden erő, virágzás, növekedés, harc, szerelem és maghullatás ezekből a parancsoló érzésekből született.

De most még csak embermagas, gyermekkar vastag, kis sarj a Nyár, és hajlong a szélben, amely délről jön, nehézkesen és némán, mint aki nem akar tudni semmiről, és nem akar mondani semmit. De tagadni sem akar semmit, és akik ismerik ezt az emberi fülnek üres, mély zúgást, azok tudják, hogy baj van valahol, és akik meg tudják forgatni az orrcimpák nyalkáján a szél páráját, azok tudják, hogy egyetlen, más vér szagához nem hasonlítható embervér szaga van a levegőben.

A kis Nyár csak reszket, mert neki többet mond a szél, ami délről jön, és a romlás elnémult jajdulásait hordja magában; hideg füstszagot, dermedt halálordítást, és nem lehet tudni, mi van még mögötte az időben. A kis Nyár csak reszket, mert a pusztulás néha nem válogat. Reszket és vár, rádől a szél hosszú hullámaira, és még csak nem is suttog, mert jobb ilyenkor csendben lenni, mintha a Cönde kis nyálfája nem is lenne a világon.

A vörös félhold félelmetes nagy udvart rakott magának, de csak fénye van, világossága nincs, és még ezt a reszkető fényt is nyargaló, laza felhőfoszlányok nyelik el. Ebben a világításban talán még a bagoly se sokat látna, csak hallana.

De bagoly nincs most a tájon, csak keselyűk ülnek a holt óriás száraz ágain, szemben a széllal, és hideg szemük rebbenés nélkül nézi a sötétséget, mert távolabb dobog a föld.

A keselyűk nyaka kinyúlik, nézik a nagy fa alá érkező lovasokat, de nem repülnek el, nem félnek, mintha tudnák, hogy őket nem

bántja senki. Megenni nem lehet őket, s a sírásókat, akik sírgödrök is egy személyben, nem szokás bántani.

A sötétség tanácstalanul kavarog odalenn, zabla zörren, valaki sóhajt.

- Allah!

Az egyik lovas leugrik a földre, és a másikat megfogja, hogy le ne essék, mire egy másik lovas is leugrik.

- Mondtam, ugye, hogy igyék egy Us bort,.. A faluig kibírta volna. A felhők most eltakarodnak a hold elől, és árnyékuk lesz az embereknek, akik közül egy pokrócot visz a vén fa odvába, kettő pedig egy öregember könnyű testét.

- Vegyétek le a nyergét, a feje alá, most már mindegy...

A hold egyre több világosságot szór a földre, a kis nyárfa hideglelősen reszket, és reszket az öregember is.

- Rakjatok egy kis tüzet - suttogja. - Fázom. -Tüzet?

A négy ember összenéz. A tűz messze ellátszik ... Egyiknek turbán van a fején, de nem az beszél, hanem egy idősebb jobbágyféle.

- Miska hazamöhetne a vezetéklovakkal. Az ördög nem alszik... aztán ha tüzet rakunk...

- Möhetök - mondja a legényke.

- Kerüjj a Kács alá. Aztán föl a Palánkosnak. Arra puha a föld, nagy a fű, nem dobognak a lovak...

- Értöm.

- Aztán beszólsz a faluba, hogy vigyázzanak... Bence sógornak szólj, hogy eressze el a kutyákat. Az asszonyok a Cifranádba...

A legényke csak bólint. Összeköti a két málhás lovat, maga is lóra ül, és elnyeli a derengés.

- Fázom - suttog az öregember.

- Mindjárt, apám - mondja a turbános, aztán az idősebb emberre néz.

- Talán elmentek Attala felé... Alighanem dombóváriak voltak...

- Azok, tatárokkal elegyöst. Láttam, az embörök az erdőbe

futottak. Valami égött is.

Nézik a földet. A másik ember már megrakta a tüzet az odúban, és most a csiholással vesződik. Aztán fújja, míg egy Us láng lobban fel a rozsé alatt. Akkor feláll, és a beszélőhöz fordul.

- Hallottam, valami lányféle sivalkodott...

Hallgattak egy darabot. A tűz pattogni kezdett, s a felcsapódó láng szárnylobbanásai messze kiugrói tak a gyepre. Az idősebb jobbágy szeme követte ezeket a lobbanásokat, megcsóválta a fejét, és felnézett a kút gémjére, amit most már látni lehetett.

A fiatal török leült apja mellé, és kezét kezébe vette.

- Mindjárt meleg lesz, apám...

A két magyar gondolkodik és hallgatózik.

- Vedd elő az íjjakat, Jancsi, meg a puzdrát is, aztán a mi lovainkat vezesd be a bokrok közé - mondja az idősebb. - Itt nem jó helön vagyunk.

Aztán odalép az odúhoz.

- Fiataluram, a tűzre ne tégy már, öleg meleg lösz... Mink mög elhúzódnunk ide a bokrokba, a kút mellé. A lovakat levezetjük a vízig. De mink itt löszünk a bokrok között...

- Jó lesz, András bácsi.

MOST MÁR majdnem teljesen elállt a szél. A láthatatlan köd harmattá csapódott a nagy rétségre, a kis nyárfa leveleire is, amelyek alig tudnak suttogni.

- Így volt... ssüi... egészen így volt...

A tűz már nem lángolt, de nem is füstölt. Az odú oldalán egy pár felmelegedett bogár mászkált, s az öreg török mintha elaludt volna. A fiú is bóbiskolt; vagy csak úgy látszott, mert egyszerre felemelte a fejét, arca megmerevedett és üres lett a hallgatódzásban. Aztán megroskadt, és úgy tett, mintha aludna, mert most már jól hallatszott a patkolatlan lovak puha dobogása. A fiatal török nem mozdult. Fogta apja kezét, és még csak a nyílás

felé sem fordult, amikor megálltak a lovak, és egy meztelen kard előzte meg az embert a nyílásban.

A kard aztán meglazult, s egy hatalmas török tolakodott befelé, akinek szeme egy pillantással felmérte a helyet, és megállt az öreg török zöld turbánján.

- Ez a göllei imám - mondta.

- Az - bólintott a fiú. - Ne lármázzatok! Ekkor egy sárga mongol arc jelent meg a

párás, lágy világosságban, és tatárul kérdezett valamit.

- Azt kérdi a tatár - mondta a török -, hogy nem láttatok-e öt lovat két megrakott vezetőklóval?

- Erre nem járt senki. Mi jöttünk hárman Szigetből, Hasszán bégtől, aki a nagybátyám.

- Hárman?

- Hárman. A legényt beküldtem a faluba valami saroglyáért, mert apám ledőlt a lóról.

A tatár megint kérdett valamit.

- Azt kérdezi - tolmácsolt megint a török, aki közben a kardját is a hüvelyébe lökte -, van-e valami csapat a faluban.

A fiú alig rejtett gyűlölettel nézett a tatárra.

- Tíz napig voltunk Szigetben, nem tudhatom. Nem hallottál valamit a csatáról?

- Elveszett.

Az öregember erre kinyitotta szemét.

- Allah! - suttogta. - A szultán?...

- Megmenekült. Ott voltunk. Én a dombóvári tatárokkal...

- És most pusztítjátok a szultán országát suttogta az öreg. -

Vigyázzatok! A halál angyalát láttam...

A török vállat vont, és kiment az odúból a tatárral.

Kint már égett a tűz. Az egyik kengyelhez egy sötét arcú magyar legény volt kötve, s az egyik nyeregben egy megroskadt, halálra vált lány ült. A tűz mellett egy tatár darvadozott, arca csupa vér, s

egyik szeme szinte az arcára lógott.

A másik tatár rakta a tüzet, közben egy libár kopasztott.

A török is odaült a tűz mellé a harmadik tatárral.

- Vízet! - nyögte a sebesült. - Vízet hozzatok!

A török fölkel, eloldozta a rab legény kezét, és egy csobolyót adott a kezébe.

- Gondold meg, te kutya - mondta tiszta magyarsággal -, hogy mi lovon vagyunk, és el nem futhatsz...

A legény csak bólintott, és sántikálva elindult a kút felé.

Amikor elment a kis nyárfa mellett, az suttogott valamit, de a legény nem értette, bár odanézett.

Aztán hallatszott a víz csobbanása, amikor a favödör leért, és a gémfa nyikorgása az ágasban.

- Vízet! - nyögött a sebesült, aki láthatólag nem volt magánál.

- Mindjárt - nyugtatták. - Hé! Mozogj azzal a csobolyóval!

A legény láthatólag birkózott a sudárral, de nem tudta felhúzni.

- Nem bírom! - kiáltott tompán. - A kezem... Az a tatár, aki a török mellett ült, és vezetőnek

látszott, ránézett arra, aki a libát kopasztotta.

- Eredj - intett a kút felé. - Meg is rúghatod azt a disznót.

- Azt gondolom, hogy ne menjünk tovább mondta a török. - Az imám látott bennünket...

- Az imámot el lehet hallgattatni.

- Az imám Hadzsi és szent ember. Ha ez kitudódik, karóba kerül a fejünk. A többiek reggelre Dombóváron lesznek... tudják, hová jöttünk...

A tatár sárga bálványarca nem árult el semmit, és talán válaszolt volna, de a kútnál valami dulakodás hallatszott, elfojtott nyögés, aztán csend.

A két ember villámgyorsan ugrott talpra, hidegen csesszent a kirántott két kard, s a tűz fényétől kissé elvakulva rohantak a kút felé.

Először a nagy török hördült fel, és melléhez kapott, mert egy hosszú nyílvesző állt ki belőle, aztán a tatár tántorodott el... a fiú pedig kijött a vén fa odvából. A szeme sötét, és a kezében meztelen kard.

A sebesült tatár oda se nézett, amikor a kard megvillant, csak egyet sóhajtott, hanyatt vágta magát és kinyújtózkodott. A fiú aztán füvet tépett, és megtörülte a kardot.

Jöttek az emberek.

A fiatal török csak nézte őket, mintha semmi sem történt volna.

Jöttek az emberek egyenként, elül az idősebb magyar.

- Elvégeztük!

Aztán megállnak, mert még valami más is van a fiú szemében és a levegőben.

- Köszönöm, András bácsi - s a földet nézi.

- Baj van?

- Az apám meghalt.

Több szó nincs is. Egy ember meghalt. A többi a keselyűk dolga. És elindulnak a halott-öreg nyárfa felé, amelynek kiégett belsejéből az utolsó göllei imám nézi a fogyó félholdat.

UTÁNUK suttog a kis nyárfa.

- Szent Mihály... oda a nyár, a régi nyár... De ezt nem is a kis nyárfa mondja, hanem a szél, ami délről jön, és ködöt hoz, s a ködben elmúlik minden, elfolyik minden. Az odúban nincs már senki, a vén csonknak nem látszik már egy ága se - talán nincs is -, a szél már telten zúg, hiszen van miben zúgjon. A kis nyárfa helyén egy fiatal óriás áll, és széttárt lombja zúgásában a szél emlékezik.

- Így, így volt, Bodza barátom - zsong a nyárfa -, de te akkor még alig látszottál ki a földből.

- Valamire egy kicsit azért emlékezem.

A szél ekkor lecsapott a földre, a nagy bodzabokor alól holt

levelek rajzoltak fel a homályban, keserű avarszag forgott a levegőben, a köd felszállt, az ég kitisztult, s a vén fa odvaiban látni lehetett, hogy ketten ülnek a parázs mellett, és nézik a tüzet. A legény ásít, a lány két keze egymáson az ölében.

- Hát, majd csak lesz valahogy - ásít újra a legény.

A lány nem mozdul, csak a két keze feszül meg egymáson.

- Mondtam, hogy vigyázz - dörmög a legény. Bözse nénéd töhetne valamit...

A tűz pattanik, s egy kis szikracsillag száll a sötétségben.

- Nem akarom. Nem tudom... A legény kifelé hallgatódzik.

- Valami kocsi gyün... - és feláll. Nyúlánk, szép legény. Csizmában van. Rödös gatyában, vastag, szöttes ingben, a haja varkocsban. A lány felnéz rá, arca könyörgő lárva. Szeme mintha olajban úszna.

- Csak azt mondd mög, igaz-e, igaz-e a számadó lányával?...

A legény arca zavart és keserű, aztán megkeményedik.

- Hát.....igaz! De... azért... majd... - újra kifelé figyel. - Na, mögyök, mer ittérnek...

A bothoz nyúl, lába alatt pattanik egy ág, és kilép a sötétségbe.

A lány ültében is megroskad, arcát tenyerébe hajtja, és talán nem is hallja, hogy egyre közelebb nyikorog egy kocsi, ami nemis kocsi, csak kordé.

- Itass meg, Ambrus, talán van itt valaki?... és hallatszik, hogy ledobban a földre valaki a kocsiról.

- Megnézem.

A kordé a kút felé nyikorog, s a léptek megállnak a nyárfa odva előtt.

- Hát te?

A lány lassan emeli fejét, de ezzel a mozdulattal szemét is megtörülte.

- Dicsértessék... - suttogja.

- Csak így, egyedül?

A lány bólint, a barát hátratulja fejéről a csuklyát. Öreg ember a barát. Barna csuhája alul poros, és bocskorban van. Nézi a lányt tétován és kutatóan.

- Beteg vagy?

A lány kicsit felhúzza a vállát, de nem néz a barátira. A szája mozog, de nem hallani, hogy mit mond. A barát közelebb lép.

- Most ismerlek meg, Vera. Hallottam rólad... a vásárban.

A lány most felemeli a fejét.

- Mit hallottál, tisztelendő Atyám?

- Hát hogy elmátkásodtál, aztán most ódzik a bocskorszój. Török Ferkó a számadó lányát veszi el. Igaz?

A lány bólint. A barát hosszan hallgat, aztán a lány álla alá nyúl.

- Nézz rám, nekem megmondhatod: baj van? Talán segíthetünk...

A lány alig észrevehetően ingatja a fejét, a barát újra kiegyenesedik, és kilép a sötétségbe.

- Ambrus! - szól a kút felé.

- Tessék, Atyám!

- A faluvégen várj meg! Egy kis csend.

- A körösztnél?

- Ott!

És áll a hosszú barát, hüvelykujjával kordájába kapaszkodva. Kicsit később kattognak a kerekek távolodóban, aztán csak a nyárfa suttog hidegletős, csendes suttogással.

- Térdelj fel, lányom.

A parázsra szürke hamu száll. A nyárfa elhallgatott, s a kút vizében ott úszik a hold.

A lány térdel és suttog. Megroskadva térdel, és folynak a könnyei.

A barát is térdel, a csuklya a fejére húzva, és a földet nézi.

A gyónás rövid. A barát lassan egyenesedik ki.

- Ego te absolvo - mondta -, én feloldozlak téged...

Keresztet rajzol a lány homlokára, és nehézkesen fölkel.

- Beszéljek anyáddal? Ha rám bízod, beszélhetek. Hajnal előtt, a

kertek alatt hazamégy.

A lány összeroskadva csak térdel.

- Aztán majd azzal a bitanggal is lesz pár szavam.

- Nincs már bennem harag. Nincs már bennem semmi... Ne bánts, tisztelendő Atyám...

A pap gondolkodik.

- Igazad van, Vera. Ne félj, elmúlik.

- Nem félek.

- Hát, ahogy mondtam. Hajnal előtt hazamégy... mondanám, hogy gyere velem, de ne lásson a fráter se.

- Hazamegyek.

A léptek lassú dobogása elmegy a falu felé, a lány csak ül térdelve. A hamu alatt már alig hunyorog a parázs, csak a lány arca világít valami oldódó, ragyogó, elmúlt szenvedésben.

Aztán elindul a kút felé.

A nyárfa elnémul, a szél megáll, a kút rettenetes mélységéből a hold néz fel, de ez a mélység a magasságban van, s a lány elengedi magát.

Egy csobbanás, aztán semmi.

A FALUBÓL később hallani a kakasokat és kicsit később a baktort is énekelni.

- Éjfél után egy az óraaa!...

A szél megfordul, és északról jön, hideg kíváncsisággal.

- Szent Mihály - sziszegi... Szent Mihály... Én benne voltam az Időben, és nem tudok feledni, nem tudok elmúlni, nem tudok elmenni, hogy vissza ne jönnék.

- De csak ilyenkor - zizeg a Bodza -, csak ezen az éjszakán.

- Régi nyár, sok régi nyár... - suttog magának a szél. - Jönnek-e már a többiek?

-Te kérded? - sóhajt a Bodza, amelynek óriás bokrából kinőtt már a törzs, a fa. - Te kérded? Nem hallod, amikor te hozod őket? És

van, akit hozol, van akit nem hozol, hol ezt, hol azt.

- Engem is hoznak... Én is csak szolga vagyok. Mindenütt egy, és mindenütt más. Sokan vagyunk és sokfélék, nyargalunk lenn, nyargalunk fenn, összekeveredünk, szétszóródunk, de azért egyek vagyunk...

- Pihenek kicsit a koronádban, Nyár - suttogta a szél, és lazán megült a Nyárfa ágai között.

Egyszerre csend lett, és most jól lehetett hallani egy szekér kerekeinek terhes, nehéz kattánásait és a lovak dobogását. Ez a nehézkes, vánszorgó zaj közeledett, és puha visszhangot vert a nyárfa alatt. A szél nem mozdult, csak a levelek billentek meg néha a hallgatódzásban. Egy kis köd ereszkedett a tájra, aztán lefolyt a nádas felé. Ekkor kivilágodosott a táj. Árnyéka lett a kútgémnek, a nyárfának, bodzafának, még a vályúnak is, amelynek végén a kis tócsában mintha megállt volna a hold, és élesen villogni kezdtek a csillagok.

A kocsi nyögve húzta maga után árnyékát, és - mintha megelégette volna a kínlódást - egyik kereke megroggyant, és megállt a nyárfa alatt. Nagy, ponyvás ekhós szekér volt. A lovak a kút felé szimatoltak, s a ponyva árnyékvetője alatt lassan megmozdult valaki.

- Mari! - szólt hátra csendesen. - Mari, csak aludjatok. Itt megvirradunk. Az egyik kereket meg kell igazítani. Mert ha lerogyik, feldőlünk. Sötétben, egyedül nem bírok vele.

- Jaj, istenem - suttogott egy asszony.

- Hiába istenkedsz, attul nem lesz jó a kerék. Aludj!

- Kuu... vikk! kuú... vikk! - kiáltott ekkor a vén fa csúcsán egy kis bagoly. - Nem rak az ember tüzet? Szeretem a tüzet nézni...

- Jaj, most meg ez a halálmadár!...

- Aludj! Ne verd fel a gyereket.

- Eredj, Hú, vadászni! - zizegett a Bodza. Olyan szép csendben megvoltunk eddig...

A zizegésre az ember hátranyúlt a kocsiban, és egy ormótlan hosszú puskát húzott elő, s a kis bagoly elrebbent az éjszakába. Az ember ölébe fektette a puskát, tűzszerszámot vett elő, és egyik villanásnál megvizsgálta a puska gyújtószerkezetét.

- Fázom - suttogott az asszony.

- Nekem sincs melegem. Rakhatok tüzet.

A puskát óvatosan az ülésre fektette, és leszállt a kocsiról.

- Majd szólok, addig maradj.

A szél megmozdult a nyárfa ágai között.

- Segítek neki - suttogta, és fújni kezdte a taplót, ami csak füstölgött az ember kezében, de nem lobbant lángra tőle a nyirkos fű, amit a száraz ágak alá dugott. Az ember fújta, és a szél is fújta. Aztán egy kis tétova láng nyitotta ki a szemét. Libbent egyet, és megnyalta a száraz leveleket, átbújt köztük, s az ágacskákon is végigszaladt.

- Na! - állt fel az ember. - Hozok még ágat, most már többet látok.

- Ne menj messze...

A nyárfa alatt és a bodza körül halk szöszmötölés és ágtördelés kezdődött, aztán sietve, egész öltre való ágat hozott az ember.

Gyorsan a kis tűzre rakta, aztán felmászott az ülésre, s a puskát ölébe vette.

- Ne ijedj meg - mondta nagyon halkán. Valakik gyűnnek.

Hallottam.

Csak az asszony rémült sóhajtása hallatszott, a ravasz halk kattanása, aztán a mindjobban fellángoló tűz udvarába három ember gyalogolt bele. A tűz mellett megálltak, mintha a kocsi a világon se lenne, és kezüket melengették.

A puskacső lassan feléjük fordult.

- Nem eladók a lovak? - kérdezte az egyik, aki idősebbnek látszott a másik két legény mellett; de úgy kérdezte, mintha a tűznek beszélne.

A kocsin az ember nem válaszolt.

- Puskánk mög nekünk is van.

A ponyva alatt az asszony hallhatóan reszketett.

Ekkor az egyik legény, szinte csak úgy melleleg, elindult a kocsi mögé az árnyékba. Az ember arca a kocsin egészen elsárgult, de nem félelem volt ez, inkább valami halálosan elszánt düh.

Az idősebb ember melengette a kezét, s amikor a legény eltűnt a kocsi mögött, a másokra nézett.

- A lovakat ki kell fogni, ha nem eladók... A puskacső felemelkedett.

- Akkor meghalsz! - hörgött az ember, s olyan feszültség, olyan döbbenetes csend állt meg köztük, hogy a ponyva reszketését szinte vad zajnak lehetett hallani.

A legény arca megrándult. Valami keserves hetykeség takarta a félelmet, de mielőtt elindult volna, meglátott valamit, amitől nem indult el.

A lovak feje felől, az árnyékból egy őszes, sovány öregember ballagott a tűz fényébe. Megállt, a kocsira nézett, a két emberre nézett, aztán csendesen megszólalt:

- Elmöhették.

A legény felszabadultan ereszkedett meg, de az idősebb ember nehezen indult.

- Azt gondultam...

Az öregember oda se nézett.

- Elmöhették, azt mondtam...

És elindult a kocsi felé, amíg amazok eltűntek a sötétségben.

- Jókor gyüttem, úgy vélekszöm. A puskát el löhet tönni. Mer ugye: mink ismerjük egymást...

A kocsin ülő ember letette a puskát, leszállt, és a kezét nyújtotta, de a szája széle mégrángatódzott.

- A kancelláriából...

- Onnat. Kigyelmed az új mónár ... - és fogták egymás kezét - az embörök alighanem ittak, majd beszélök a fejükkel.

- Drága ló lett volna, alighanem...

- El kő felejteni. Én a Pétör vagyok. Úgy is mondják: az öreg Pétör...

- Ez itt a Cönde? - kérdezte a molnár.

- Az.

A molnár arca megpuhult és hátraszólt:

- Gyere ki, Mari, melegedjél... Akkor üzenetet is hoztam - fordult újra az öregember felé.

- Gondútam...

- Csak annyi, hogy: „Nyomtató lónak nincs bekötve a szája.”

- Gondulom: nem is lösz.

- Nem hát! A kulacsot, Mari! Meg egy pokrócot...

Az asszony kiadja a ponyva alól a kulacsot meg a pokrócot, aztán kimászik maga is. Reszket, és arca mint a gyolcs.

- Megijedt a ténsasszony?... Hát eccer mögesik. Eccer! Ezután kirakhatja a selömkendőit a malomgátra. Hacsak a szél el nem viszi, más nem.

Ülnek a pokrócon, a tűz lobog, a szél nagy sóhajtással elaludt a nyárfa koronájában, a bodza suttog néha.

- A malom új - mondja az öreg. - Mögvénülhet benne, mestör uram.

- A tisztartó?

- Mögván az egyesség üvele is. Ha valamölyik legény vett valamit, persze ordít, mög oda is csap, anélkül nincs, de a kommenciót kiadja. Ha kérünk, bort is. Innen jószágot el nem hajt sönki. A cigányok mögpróbálták. Eccer...

- Nem kapcáskodó? - kérdezte a molnár.

- Nem. Gondulom, a jó lisztöt elvárja.

- Azt kap!

- Mög a ténsasszony beküld egy szép hízott libát búcsúkor.

- Be hát! - bólíntott az asszony. - Kettőt is.

- Hát ennyi az egész.

- A papok? - kérdezte a molnár.

- Nincs velük dogunk. Nekünk csak a tisztartójukkal van dogunk. Karácsonykor, húsvétkor mög búcsúkor mink is ott vagyunk a misén. Maguk is lögyenek ott...

- Persze - mondta az asszony.

- Más aztán nem is köll.

Az asszony már visszakarta színét, és niost felszabadultan sóhajtott.

- Az Isten áldja meg, Péter bácsi; ha maga nem gyün...

- A malomnál vártam... Nem is tudom, mi a fenének álltak mög itt?

- Megroggyant a kerék. Ha erőltetem, felborultunk volna. Az utat sem tudom jól... gyerek is van a kocsin...

Az öregember ekkor a sötétbe nézett, mintha látna valakit vagy hallana valamit.

- Alighanem Ferkó bácsi. Ferkó bácsi l - kiáltott halkán.

Súrlódott a fű, és a bodzafa mögül közeledett egy árny. Lassan jött, hosszú, kosfejű juhászbottal botozva. S a tűz fényében megállt egy bocskoros, gatyás, hosszú fehér hajú, nagyon öreg ember. Vizenyős szeme pillantás nélkül nézte a tüzet, aztán egyenként a három embert.

- Jó estét - mondta, és furcsán körülnézett, maga mögé is a sötétbe.

- Pétör fiam - fordult aztán vissza. - Pétör fiam, nem láttad a Verát?

- Hát nem mönt haza?

- Haza?

- Haza hát. Eccerre indultunk el a vásárbul. Otthun köll ma neki lönni. Hát kend, nem vót otthun...

A vén ember tétován nézte a tüzet.

- Gondútam, itt van a kútná.

- Nem tudom, mi a fenét keresne itt... Otthun van, elhiheti. Aztán most várja magát... A vacsora meg elsül-föl... Biztosan mög van

ijedve.

Az öregember szemében valami tétova, szomorú öröm villant fel.

- Látod-e, jó, hogy mondod. Hát istennek ajánlom - emelte fel kezét és megfordult.

A három ember nézett utána, és kicsit később Péter bácsi nagyon halkán megszólalt, mintegy válaszképpen molnárék hangtalan kérdésére.

- Majd aztán - suttogta -, néha hallgatódzik... Szóval a kerék - mondta hangosan.

- Az - bólintott a molnár. - Sötétben nem akartam cserélni, mert van tartalék. A gyereket sem akartam abajgatni, meg... mondom... a sötétben nem is tudom az utat. Beleveszkelődünk valami zombékosba, aztán, akkor aztán nem vagyunk sehol.

- Persze... én mög nem gondútam, hogy a legényök isznak valahun, akkor aztán mögvan a baj.

Hallgattak. Az asszony kicsit megborzongott, a molnár rakott a tűzre. A nyárfa koronája néha suttogott, mintha a szél a másik oldalára fordult volna álmos sóhajtással.

- Török Ferkó bácsival meg az vót, hogy a szeretője ebbe a kútba veszejtötte el magát.

- Jézus! - suttogott az asszony. - Mért nem temették be a kutat?

- Minek? Jó kút ez nagyon. Ámbár akkor lőhet, hogy kimerték.

Van ennek ma hatvan esztendeje, ha nem több. Én még gyerök vótam... A lányt aztán etemették; ez a Ferkó mög evötte a

számadó lányát, mer má úgy vót. Azt muszáj vót evönni, mer a számadó lánya vót. Beszélük, hogy a másik lány is gyerököt várt vóna... Ámbátor sokat összelocsognak az asszonyok.

- Vót nagy lakodalom, hamarosan gyütt a gyerek, aztán Verának köröszüték, mert Ferkó bácsi úgy akarta. Az asszony nem akarta, mert hogy azt a másik lányt is Verának hívták... de Ferkó bácsi baltával mönt a köröszütölőre. így kezdődött. Aztán: mindig lejjebb, mindig lejjebb. Férhöz is mönt a lány, mög is özvegyült

hamarosan, aztán hazamönt, akkor Ferkó bácsi annyira-mennyire mögnyugodott, merthogy akkor ma csak úgy kódorgott. Itt a kút körül, a nádban mög a vásárokba. Kereste azt a régi Verát, de mivel a lányának is az lött a neve, hát mindönki azt mondta: Otthun van, Ferkó bácsi... hazamönt má, Ferkó bácsi... Azúta kevesebbet kódorog, mer otthun mögtalálja a Verát... Valahogyan összekeveri őket, de nem egészen.

Az asszony szeme könnyesen nézett a gőzölgő parázsra, talán azért, mert a szél csendesen leereszkedett a nyárfáról, s a párás füstöt arrafelé vitte.

Dél felé szállt a szél; a füvek borzongtak, a kútban loccsant valami, ami lehetett levált földdarab is, lehetett béka is.

- Biztosan elmegy majd a malomba is, csak azt kell mondani, hogy Vera ott vót, de ma hazamönt. Akkor mögnyugszik, még le is ül egy pipadohányra. Ulyankor senki sem mondaná, hogy nem egész embör.

- Adok én neki még enni is - mondta a molnárné.

- Elfogaggya. Mög is köszöni... Hanem akkor én most mék. A ténsasszony feküggön le, én meg majd küldök valakit, aki segít a kerékkal.

- Köszönöm, Péter bácsi - állt fel a molnár. Nem felejttem el.

- Tudom.

Az ÉJSZAKA a földre lapult, és kicsit meglódult a szél. A nyárfa zúgni kezdett és a Bodza is. Alattuk a füvek és a vályú végében a bogáncs sziszegve, susogva hajoltak dél felé.

- Szent Mihály... oda a nyár... oda az éjszakád is... Szent Mihály... A felhőtlen égen hunyorogtak a csillagok.

A molnár meghúzta a vályút, és most isznak a lovak.

Az asszony keletre néz, hogy virrad-e már, de a nap helyett újra három ember jön. Az éjszakai három ember. A molnár szeme elszűkül, aztán kienged.

Az egyik ember kereket hoz, a másik egy rudat.

- Adjon Isten - mondja az idősebb -, hát itt vagyunk! Pétör bácsi leszödté rólunk a körösztvizet. Ámbár... ugye...

A molnár lassan kezet nyújt.

- Elmúlt!

Az ember leteszi a kereket, és kezet fog a molnárral.

- Az én nevem: Gábor. Ez a legény a Dani. Ez meg a Rókus. Azért Rókus, mert ennek valami barát volt az apja...

Nevetnek, közben Rókus kiakaszt a nyakából egy kulacsot, és a molnár kezébe nyomja.

- Mestör uram, Pétör bácsi üzeni, hogy egy kortyot a békességre. Aztán még azt is izeni, hogy Gábor sok van a világon, és ezt a Gábor bácsit Hazudós Gábornak hívják... Mert van még Füttyös Gábor is; meg Kalapos Gábor is...

A molnár iszik egy kortyot, és a legények sem többet. Némán nevetnek. Gábor Rókusra mutat.

- Ez mindig lotyog, mintha prédikálna. Biztos, hogy barát vót az aptya. Aztán most: csülökre. Mester uram, csak nézze.

Az ÉJSZAKA mintha megmozdulna. Sötét van még, de a pislogó tűz fényében csillogni kezd már a hideg, ónos harmat, és mintha álmosabban hunyorognának a csillagok.

A molnár már egyedül van.

A lovak türelmetlenül dobbannak néha, nem mintha bögöly bántaná őket; hanem mert fáznak.

- Mink nem mögyünk a malomba - mondta Gábor, amikor elbúcsúztak -, de minek ácsorognának itt? Mönjenek egyenöst, ahogy a lovak állnak, aztán, amikor a nyárfás útra érnek, forduljanak jobbra. Nem lőhet eltévedni, mert az út a malomig visz, és ott vége is van.

A molnár körüljárja a kocsit, felveti a hámot, és fellép az ülésbe.

- Mari, indulunk! Na! - és meghúzza a gyeplőt. A kocsi nyögve

elindul, és távolodó kattogása a két sötét vonal közé hull, amit a kerekek vágnak az éjszaka harmatos arcára.

A tűz most már magában tűnődik, de egy-egy ágvég még fellobban, s ilyenkor a hűvös sötétség hátraugrik, mintha a váratlan láng megégette volna.

A nyárfa egy-egy fáradt levele lehintázik a földre, de van, amelyik kereng, és van, amelyik suttogva ütődik ide-oda, mintha utat keresne az ágak és testvérek között.

És ez úgy hallatszik, mint az ásítás.

- Így volt - sóhajt a Nyár... - Az Idő tudja, hogy így volt... s az éjszaka is tudja.

- És mi is tudjuk - zizeg a Bodza -, de egy éjszakába nem fér minden bele. A Göncöl rúdja csáléra áll már... lehullott a harmat is... szürkül nemsokára.

- Ssss - intett a Nyár, s csendes lett újra minden, mert a füstölgő parázs hunyorgó fényében ott állt már újra a hosszú hajú, vén ember. Nézte a tüzet, hallgatta a sötétséget, a távolodó kerekek halkuló beszélgetését.

Aztán elindult a kút felé, de félúton megállt, és nem ment közelebb. Keze a hosszú juhászbot sima fején, és állat kezére támasztotta. De nem a kutat nézte, hanem a vályú végében a kis tócsát, amelynek tükréből a fogyó hold lemondó, néma ragyogása nézett vissza. S a tört, öreg szemekben ott volt most a hanyatló hold, a mélységes ég, de mindezek mögött valami kimondhatatlan bánat.

- Vera - suttogta. - Vera!

És előrehajolva hallgatódzott.

A KOCSI egy enyhe zökkenővel ráfordult az útra, ahol a jegenyék ácsorogtak az éjszakai derengésben. A lovak nyugodt ballagása járt útra vallott, és nemsokára hallani lehetett a szabadjára engedett víz zúgását a malomfejnél.

A jegenyék megnézték az idegen kocsit, és égbe nyúló csúcsokkal intettek a Nyárnak.

- Itt mennek... itt mennek... Valami világosság várja őket.

- Nem látom.

- Nem is láthatod, testvér, mert a világosság lent van a zúgóban, a tulsó ablak felől. Majd mi nézünk és hallgatódzunk... és megtudsz mindent.

A kocsi ballagott, s ha egy-egy jegenye mellett elment, a kerekek hangosabban beszélgettek.

- Valami világosság - mondta a molnár -, alighanem itt vagyunk.

- Jaj, nem is bánom - ásított az asszony. - Milyen szerencse, hogy ez a szegény kislány nem ébredt fel.

- Nem is kell, hogy tudjon róla. És te se tudj róla. Értetted? Itt nem lehet kukoricázni... Úgy látom, észrevettek bennünket, mert a világosság erre az oldalra gyűtt.

A lovak maguktól fordultak a fény irányába, és maguktól álltak meg. A malomajtóban egy hosszú ember tartotta a mécset.

- Majd én mögyök a lovak előtt - mondta. Jó estét. A ház felé kanyargós az út. Jobb, ha mutatom.

- Köszönjük.

A víz ZÚG ODAKINT, de bent a malomban némán keresi helyét a csend. Mert új a malom, a szerszámok még nem szoktak össze. A gerendák pattogva nyújtóznak, a lisztesláda üresen ásít, a szobában nyikkanik az ágy, pedig nem ül rá senki, a lisztcsatornában egy ottfelejtett forgácsot lök meg a kóborló szellő, s a forgács katalolva esik lefelé. A kövek darabos tehetetlenséggel nyomják egymást, s a vastag tartógerendát, amely száz évre készült, van hát ideje nyögni, ha akar. De nem nyög, mert tölgy, és így általában az egész malmot is elbírná.

Lent az alsómalomban a tölgygerendák mellett nyúl be a vízikerek vastag tengelye, amely a fogaskereket hajtja, az pedig a

főszíjjal az egész malmot.

A víz most dühöngve tajtékzik, mert zuhannia kell, ami szokatlan is, zajos is, és nem szaladhat simán a vályúban, ami keréklapátjaira vezet, és szereti megmutatni erejét, amitől megmozdul a szörnyű nehéz kerék, és bent dorombolva, dör» mögve elindul a malom.

- Majd én megmutatom, ki vagyok! - zúg a víz, és a kerék úgy tesz, mintha ellenkezne, mert emberszabta bölcsességgel tartja lapátját, hogy csak győzzön a Kacs kis patakja, hiszen az a dolga, hogy győzzön, és ne tudja soha, hogy ez robot, és ne lássa soha a lisztet, a félreértett dicsőség egyetlen értékét.

Mert kipróbálták már a malmot, hogy összejárnak-e a szerszámok, a fogaskerekek, és az építő mester, csak a pallért hagyta a malomban, hogy átadja a molnárnak.

- Nem vallunk vele szégyönt - mondja a pallér, amikor a molnárral visszaérkeznek a malomba. - Itt volt a tisztartó is...

- Ráengednéd a vizet?

- Persze - bólint a pallér, és kimegy a sötétbe. A molnár áll a malom közepén, és lába alatt érzi az ismerős rengést, amikor a víz birkózni kezd a nagy kerékkel. Az erők megfeszülnek, egyenesbe dőlnek, mint igában az ökör, aztán szétszaladnak, amerre engednek a kerekek, csuklók, szíjak, és - most még kicsit hangosan, hiszen üresen járnak - elindulnak a szerszámok. De ez a zaj majd elhallgat, ha megtelik a garat, elfulladnak a kövek és csatornák, s a búza megjárja utolsó útját, mint korpa és liszt a szuszogóan kövérré dagadt zsákokba.

A pallér visszajött már, odaállt a molnár mellé, és most hallgatódznak. De nem ver feleslegesen semmi, nem zökkenik semmi, nem csapkodnak a szíjak, és simán, erőlködés nélkül szaladnak a kerekek.

A molnár bólint.

- Leállítsam? - kérdi a pallér.

- Nem kell. Hadd kopjanak össze kicsit a szerszámok.

- Mondtam ugye, hogy tisztességes munka. A tisztartó is mondta...

- Én örülök rajta, nem a tisztartó...

- Hát, az igaz... Akkor, mester uram, én mönnék. Szépön köszönöm a vendégülést, nem is sietnék, de röggelre Szilben köll lönnöm.

Parolázik a két ember; az egyik kilép a csendes sötétségbe, de a malomzúgás elkíséri még egy darabig, aztán a lágy dorombolás lassan elmarad mögötte az úton.

A molnár úgy maradt az ajtóban, ahogy állt, amikor a pallér elbúcsúzott. Hallgatta a malomkerék megfontolt lapátolását, magába szívta a nádas és nagy rétség hűvös, fanyar illatát, és most az volt a gondolata, hogy ez nem lesz rossz hely. Meg kell fogni a dolgot, az igaz. Mindent egyedül, de a parancsolás is csak gond. Nem, nem kell senkii Ő tudja a dolgát, és az asszony is tudja a dolgát... és hallgatni is tud...

- Na - nézett a sötétségbe -, éppen rád gondoltam. Mért nem fekszel le?

- Nem tudok aludni. A kislányt lefektettem, aztán - mondom magamban - megnézem, mit csináltok?...

- Semmit. A pallér elment, én meg nagyom járni a malmot. Tedd be az ajtót. Fázol? Begyújtok a kisszobába. Nyersek még a falak, amúgy tisztességes munka az egész.

A kisszoba arra készült, ha a molnárnak segédre lenne szüksége. Asztal volt benne, ágy, pad és nyitott tűzhely. Apró ablaka a vízre nézett, a molnár lakása felé.

Az ágyon a pallér alhatott, mert széna volt benne, jól leheverve. A tűz villanásai meleg ragyogással csapkodták a falakat, s a kis ablak fekete tükréből benézett a szobába az olajmécs szemérmes kis lángja.

A molnár puskája ott volt a falnak támasztva. Az asztalon

dohányos szita és pipa, amit már az előbb hozott fel.

Az asszony a tűzhely padkájára ült, a molnár pipáját kezdte tömni.

- Én se tudok aludni. Majd világossal elrakodunk; alhatunk is. Aztán bemegyek a tisztartóhoz. Jövő héten jöhet az őrleni való. És megállt a pipa tömködésében...

- Ha! - és kinézett a sötétségbe - az ajtót nyitva hagytuk?! Mintha valaki szólt volna.

A molnár még a szájával is hallgatódzott, aztán arca bosszúsan elernyed.

- Az a félkegyelmű öreg - dörmögte. - Tudsz neki valamit adni? Az öreg juhász ekkor már az ajtóban állt.

- Adjon isten - és tétován körülnézett. - Nem látták a Verát?

- Itt vót, Ferkó bácsi - állt fel a molnárné -, de mondtuk neki, hogy ne várjon, ha maga idegyün, majd megmondjuk, hogy kereste...

- Jó lány - mosolyodott el az öreg, és közelebb jött. - Tudják, mindig mögkeres.

- Üljön le, Ferkó bácsi - mondta az asszony és az urára nézett. - Mindjárt gyüvök...

Az öreg leült a padkára, a molnár az ágyra.

- Tudja, mestör uram, én itt vótam attul kezdve, hogy kicüvekelték a malom helyit. Gondútam, majd elmondom a mónárnak, akárki lösz, hogy hogyan dógoztak. Hát nem lóhet panasz, mögadták a módját...

- Látom - bólintott a molnár.

- Ugye, maga is látja?

Egy kis csend ült a szobára.

- Bizony, kú ez az egész, nem válog - és az öreg szeme megint olyan furcsa lett, aztán megint elmosolyodott. - Hanem ez a lány akkor is mindig mögkeresött... Jó lány, azazhogy, iszen asszony...

- és ezen megint elgondolkodott.

A molnárné visszaérkezett egy kis ennivalóval, kenyérral és

kulacccsal.

- Van bicskája, Férkó bácsi? Nyúljon hozzá, mink is megéheztünk... - és intett urának.

Az öreg megnézte a tányért, szalonnát, kenyeret.

- Nem szógátam mög, ténsasszony...

- Nem is köll. Maga az első vendégünk... jó szívvel kínáljuk, elhiheti.

A molnár felkelt, s az ajtóból viasszólt.

- Elállítom a vizet. Egyék, Ferkó bácsi.

Az éjszaka hallgatott, mert megszokta már az új malom zúgását és elnyelte, de amikor a molnár lenyomta a zsilipet, mégis az egész tájon szinte felkiáltott a csend.

Mozdulatlan volt minden, csak a jegenyék csúcsa reszketett, s az üzenet végigszaladt az út mellett, így a Nyár tudott mindent, mintha maga látott és hallott volna mindent.

A kút melletti tűzre már szürke hályogot rakott a hamu, és a szivárgó füstöt is elnyelte a bizonytalanul derengő holdvilág. A víz újra zúgni kezd messziről; úgy látszik, a molnár a szabad zsilipen engedte el a vizet, ami most tajtékzik, mert áll a kerék lomhán és tétlenül. Mellette a haragos víz a kis olaj mécs szelíd lángját dobálja kavargó tükrében, és őrvöng, mert neki rohanni kell, és nem érti, hogy a fényt és a világosságot nem lehet sem elvinni, sem összetörni, mert nem ott van, ahol van, s a kis láng szelíd világát sem elvinni, sem összetörni nem lehet.

AZTÁN HALKULT a víz; mozdulatlanná dermedtek a jegenyék; a Nyár is és a Bodza is, végül hűvösre dermedt e csend, csak egy kis bagoly szállt a rét felett, ám sűrű szárnyverdesését hallani ennek sem lehetett. A gémfa csúcsára szállt egy pillanatra, mozdulatlanná merevedett, de szeme megvillant.

- Vége! - kiáltotta meg az emlékek élő éjszakájának. - Kuu-vikk!
Vége!!!

Aztán eltűnt. Megreszketett az éjszaka, és álom lett minden, mert minden álom lesz egyszer, és minden álom valóság, mert a tér és az idő egy, amelynek visszafordulnak néha végtelen apró és végtelen nagy hullámai.

-Vége! - suttogott álmosan a szél is, mintha most érkezett volna, pedig a Nyár koronájában aludt eddig – Szent Mihály éjszakájának vége. Ilyenkor, öreg Nyár, úgy érzem, csak álom volt minden, de hát mit tudnak a nappalok az éjszakáról?

- Semmit! - sóhajtott a Nyár.

- Semmit! - suttogott a Bodza.

- Semmit! - hunyorogtak a csillagok, mert mintha dér derengett volna a mezőkön, s a sápadt, fogyó holdat habos, lágy selyembe takarták a bárányszerű felhők.

A falu felől ekkor egy varjú érkezett. Megült a gémfá hegyén, körülnézett, aztán meghajolt, mint mindig, ha nagyot akart kiáltani, mintha valami kinyilatkoztatást várt volna tőle a didergő világ...

- Kár! - mondta a varjú. - Határozottan kár, hogy ilyenkor még nincs fent a nap - és körülnézett a derengésben.

- Kár-kár - recsegett újra, mert szerette a feltűnést. - Tudjátok, mi lesz ebből?

- Mindenki tudja, Rá! - sziszegett a szél. - Hó lesz, és jég lesz. Te pedig úgy megörülsz egy lócitromnak, mintha kislibát találtál volna.. - és alávágtott a nagyszájú prófétának, hogy az majdnem leesett a szószékről. Elrúgta hát magát a gémfáról, átkozva a szelet és megbillentve a sudarat, hogy a vödör ide-oda csapódva harangozott, s a virradat mintha csak erre a hangoskodásra várt volna.

A nagy, néma legelőn végighúzta harmatos takaróját a szürkület, aztán fellendült a levegőbe, mint egy óriás denevér, és eltűnt az ég alatt, amelynek keleti messzesége kivilágosodott; a felhők ragyogni kezdtek, aztán egy villanással tündökleni kezdett az

egész világ.

Az éjszakai köd lehúzódtott a nádba, a Kacs vize gőzölgött, a túloldali kukoricában egy fácánkakas méltatlankodott, bár az nem derült ki, hogy kit szidott, de erre nem is volt kíváncsi senki.

A párás magasságban egy csapat pinty utazott dél felé, valószínűleg a férjek, mert pintyéknél az a szokás, hogy az asszonynépet, a gyerekeket előre küldik dél-európai nyaralásra vagy telelésre. A Kerecsen egy félig száraz fűzfáról nézi őket, de ez csak a telt hasú vadász érdeklődése. A fűzfa alatt egy vadréce maradványai vannak szétszórva, így a pintyőkék mehetnek, ahova akarnak. A vadréce tollait a szél nézegeti, forgatja, egyet-egyét ráfúj a vízre, s a kis patak ringatva viszi a tollat dél felé. Majd átadja a Kapós vizének, az a Siónak, az meg a Dunának, és a kis toll talán leutazik a tengerig.

A Kerecsent mindez nem érdekli. Jóllakott, most sütteti magát a nappal, mert a nap most már valóban: süt. Holnap ugyan már október van, de ezt talán a nap nem tudja, vagy nem érdekli, mert: süt! Melegen! A harmatot már régen felszippantotta, a méhkasokat meleg ragyogással felabajgatta, a varjak őszi károgozását torkukra forrasztotta, és a szőlőhegyek felett elácsorgott, mert nem mindenki szüretelt még le, és a kis bogyók cukortermését szívesen gyarapította.

- Milyen áldott meleg van - mondotta Uzdi Máté. - Máma aztán igazán nem köllött a szúr. Jó, hogy nem hoztad el Bözse nénédet.

- Nem is gyütt vóna! Aszongya: mit játszom én az urat, hogy nem várok Mindönszentökig. Mondom neki, hogy édesapám nevenapjára... talán sajnálja ezt a pár szál virágot?...

- Aszongya: bolond vagy te, Juli! Az édes öcsémtű sajnálnám? Elvihetöd az egész kertöt, de annyit tudhatnál, hogy halott embörnek nincsen neve napja.

Az öreg juhász azonban vasárnapi hangulatban van, és ezt nem zavarja az öregasszony okvetetlenkedése sem. Derúsen ballag az

asszony mellett.

- Ilyen vót ez a Bözse mindig. Lány korában is... mint a tüzes gyík... Pedig, de szép lány vót! Igaz, apádat is mögnézték a fehérnépek.

- Élhetne még! - mondja az asszony. Ballagnak csendesen. Az utca majdnem üres.

- Élhetne bizony. De tudod, ha mög lőhetne kérdözni, talán mást mondana. A fene jobban tuggya, hogy van ez... jó, hogy nem hoztam el a szúrt. De Bözse nénédnek ugye, nem mondtad el, hogy mit gondútunk ki?

- Nem hát. Máté bátyám még möggondóhatja magát.

- Nem azér, hanem azér, mer beleszóna. De ha ma mögvöttem a helet, abba nem szóhat bele.

Mosolyog az öregember, s ez a nyugodt derű megfogja az asszonyt is. Mintha a temető nem is temető lenne, hanem házhelyet akar magának venni a régi barát lakása mellett. És ez a hangulat csak kiszélesedik, amikor a sírásó jön.

- Aggyisten, Ambrus!

- Szerbusz, Máté! - parolázik Ambrus. - Hun ássam mög a sírodat? Aki mögvöszi a helet, azt mondják, soká él...

- Azér gyüttünk.

Az öreg Ambrus elkomolyodik.

- Igazán?

- Édösapám mellett akarja Máté bácsi - mondja az asszony.

- Hát gyertök. Abba a részbe úgysem temetünk most már; mindönkit ide akarnak tönni az elejibe.

Ballagnak lassan, a hátsó gyepű felé, és nem beszélnek. Csak egy-egy száraz levél zörren a lépés alatt, s egy-egy cinke szól halkán, mert az éjszaka hűvös volt, a bokrok árnyékában már ott lapul az ősz.

A gyepű mellett fák vannak. Vadcseresznye, vadkörte, hárs. Ezeket nem ültette senki, de nem is bántotta senki. Megnőttek,

őrzik az öregeket, mert ez a rét a régiak temetője.

Az asszony apja sírjához megy, egy kicsit összeteszi a kezét, aztán rendezkedni kezd a kis dombon, ami hasonlít ahhoz az ősrégi mozdulathoz, amivel az otthoni ágyat simogatják meg az asszonyok.

A két Öreg áll. Az egyik a juhászbotra támaszkodik, komolyan és elgondolkodva. Nem lehet tudni, hogy látogató-e a régi cimboránál, vagy csak egyszerűen: vevő. Lehet, hogy mind a kettő.

- Aztán mit kóstál ez a hel, Ambrus?

- Háromszáz pengő, azaz forint.

- Ölég drága...

- Hát ennyi.

- Aztán, ha kifizetöm, a nevemre irgyátok?

- Persze. Akár a telekkönyvben.

Az asszonyt is érdekli a vásár, és félreáll, amikor az öreg Máté kilépi a jövőendő szálláshelyét.

- Ölég nagyokat léptél, Máté.

- Köll a hel, Ambrus. Ketten állítunk egy küvet Mihállal. Csak nem sajnálsz?

- Sajnálja a fene! - tiltakozik Ambrus szelíden. - Itt nemigön nézik.

- Akkor hónap kigyüvök, és ki is cüvekülöm. A körösz helit is.

Mög a... szóval az én helemet is.

- Csak gyere, Máté. Hozhatsz egy kis áldomást is.

Az öreg juhász előrelódítja a tarisznyáját, kiveszi a sóborszeszes üveget, és a sírásó markába nyomja.

- Gondútam rá, Ambrus...

Az asszony közben odább lépegetett, s egy öreg sír mellett áll meg, amelynek fejfáján már nem látszik semmi írás.

- Ez mög itt öreganyám sírja.

- Jól tudod, Julis - néz oda Ambrus. - Török Vera vót a neve. De én a többieket is tudom, akiknek már fejfája sincs. Mellette az apja.

Török Ferenc; nagy időt élt az öreg, ámbár, olyan félnótás volt...

- Ott, a gyepű mellett - aszongyák - három betyár: az öreg Batai Pétör, Baka Gábor meg valami Rókus. Ezt a kettőt a pandúrok lőtték agyon, de az öreg Pétör úgy halt meg röndösen.

- Ott, a hársfa mögött valami régi tisztartó van, a sírkő már a síron fekszik. Valami Füle Lajos nevű. Apádon túl meg a régi mónár, ennek a Gézának az öregapja: Potyondi Ádám...

- Hát akkor möhetünk is - mondta Máté. Csupa röndös embör. És elindultak kifelé, de az úton már alig szóltak. A kapunál elparoláztak, és a kerítésen át még visszanezett az öreg juhász a friss, nyersföld sírokra.

- Az is bolond, aki ide fekszik az út mellé. Kocsizörgés mög mindönféle zajgás. Az a jó hel, ott hátul... nagyot néz majd Bözse nénéd... De most már nem szóhat egy szót se!

És ballagnak. Uzdi Máté maga elé mosolyog...

DÉL FELÉ JÁR AZ IDŐ, és olyan ragyogó meleg van, hogy az aszott füvek felett jól látni a felmelegedett levegő remegő áramlását nyugat felé. Mert keleti szél száll, de ezt csak az öreg nyárfa suttogó levelei mutatják, mintha üzenetet küldene a csornai útra meg a malom felé, a testvér jegenyéknek.

A levegő üres. Az elsárgult füvek távoli ragyogásában csak egy gyerek ballag a kút felé. Néha a zsebébe nyúl, és eszeget valamit.

Ez a gyerek Futó Kati néni külön engedélyével

van itt a nagy legelőn, ballagva a csordakút felé, de minden engedély nélkül van mezítláb és kabát nélkül.

De erről nem tud Kati néni, és nem tudhatnak a szülők sem, akik Kapósban vannak valamilyen vásárlási szándékkal.

Bence Rozi néni azonban tud róla, legalábbis részben. A gyerek ugyanis Rozi néni udvarán ment a Kacs alá, és másodszor is megreggelizett, mert a frissen köpült vajnak és a kemencéből akkor kiszedett puha kenyérnek ugyan ki tudna ellenállni? Senki!

Ki is melegedett az óriás karéj vajaskenyértől, de lánfolni kezdett a nap is, így a kabátot Rozi néni gondjára bízta.

A cipőket nem. A cipőket már a nádasban vetette le, és egy nagy zsombék alá dugta, mert a cipő törte a lábát. De akárki megnézte volna ezeket a lábakat, igazat adott volna a gyerekeknek, hogy ezekre a lábakra kár a cipő. Ezek a lábak úgy össze voltak szúrva, vágva, törve, és olyan feketék voltak, mint a böjti récéé. De ilyen dióbarna volt az egész gyerek, aki elvetve a cipő gondját, sokkal vidámabban igyekezett a malom felé, amelynek lapátolását lehetett már hallani.

De nem ment mindjárt a malomhoz, mert a gát vizében még egy malom volt, amelynek ajtaján szárcsák úszkáltak ki-be, de ez a csodálatos tükör sosem törött össze, és végtelen volt, mint a derült ég. Ott voltak benne a csapott fenekű, kis felhőhajók, sőt maga a nap is, amelybe éppen úgy nem lehetett belenézni, mint abba, ami az égen volt.

Ült a kisgyerek, teljesen megfledkezve magáról, és - talán - boldog volt. Minden ismerős volt, és minden: jó. Egész testén átsugárzott a fény, és majdnem elaludt, amikor eszébe jutott, hogy ilyenkor a malomban talán koptatják már a virágmagot ...

Ezen a tájon ugyanis a napraforgó magját hívták virágmagnak és szárát virágszárnak, amely tüzelőnek is jó, de kerítésnek is.

Mert ha koptatják, akkor már csak a bele van a malom nagy ládájában, és a sok héjat viszi a víz arra, Csorna felé.

- Potyondi bácsi jó ember - gondolta később, és tünődött, mivel kellene viszonzni az egész zseb jó ízű, héjtan magot. - Potyondi bácsinak van puskája... - és apja vadásztarisznyájára gondolt s benne a sok patronra. Közben rágogatta a dió ízű magokat.

De a kút és az öreg nyárfa, a nagy bodzafa és óriási bokra már elindultak eléje. A száraz fű puhán feküdt a talpa alá, s ha ezt nem érezte volna, talán elhiszi a kút és a titokzatos nagy fák közeledését.

Aztán egyszerre csak összeértek.

A fiú meglassúdott és megállt. Felnézett a nyárfa óriás koronájára, amely árnyékos volt, mint a templom kupolája, aztán a bodzára, amelynek sötétkék magjai lefelé fordultak, mint kis, fekete ernyők; a kútra nézett, az ostorfára, a gémfára, melynek vastag bunkóján még egy rozsdás eke is biztosította a jó súlyelosztást, aztán az ágafára, amelyen már nem volt héj, és úgy állt itt, mintha gyökerek tartanák a földben, pedig ezen a környéken nincs akácfa.

A fiú fellépett a kút kövekből rakott, mohos padkájára, mintha inni akarna, de nem nyúlt a vödörhöz, hanem rádőlt a meleg kútkávéra, és lenézett a homályba, amelynek időtlen mélységéből, a felhők közül visszanezett - Valaki.

A nyárfa zsongani kezdett, a vályú végén, a kis tócsa körül zümmögve jártak a méhek, messze, lent a völgyben mélyen sóhajtott a nád, s ez a halk zengés édes, szomorú bugással orgonáit a levegőben, kívül és belül és megfoghatatlanul.

- Lát... lát... - zsongott a Nyár, pedig szellő sem mozdult, és egyetlen levele meg nem libbent a napsütésben.

- Lát! - dongtak a méhek, pedig szárnyuk sem mozdult, csak az eget nézték a kis tócsa tükrében és a bogáncsot, amelynek száraz virágai mintha bólintottak volna.

- Igen, lát! - sóhajtott a Bodza. - És fáj neki. Nézzétek! Sír...

- Az öreg törököt látja - suttogott a Nyár - és a harcot. Milyen vad most az arca! És Verát, amint száll a felhő és a hold felé...

- Most meg a molnárt... ég a tűz - reszketett a Bodza. - Az öreg juhászt, aki a szeretőjét keresi... Mindent lát! A szíve majd kiugrik. Talán nem is szabadna...

Ekkor érkezett vissza az előbbi varjú. Körülnézett, aztán a fiúra, aki mozdulatlanul hajolt a kút fölé.

- Kár! - kiáltott nagyot, amitől egyszerre elmúlt minden. -Kár! És tilos! Nem szabad látnia a láthatatlant. Nézzétek az arcát! ...mint a

holtaké. - Kááár! - kiáltott újra, és elszállt a malom felé.

A fiú pedig megmozdult, tétován körülnézett, aztán elmaszatolta vertein arcán a könnyeket.

Szemébe most újra visszatért a táj, lelépett a padkáról, és esett vállakkal a földet nézve elindult hazafelé.

DE AZ ÚTRA, és hogy miként érkezett haza, később nem emlékezett. Mindenesetre cipőben és kabátban...

- Hát veled meg mi van? - nézett rá döbbenetesen Futó Kati néni - beteg vagy? Annak a Rozinak is több esze lehetne, hogy teletessen meleg vajaskönyérrel. Hallottam... '

- Kicsit lefekszem.

- Hun vótál?

A fiú már feküdt, amikor válaszolt.

- A Cöndében. Meg a temetőben...

Az öregasszony figyelt, de nem kérdezett semmit, csak nézte a sápadt gyereket.

- Kati néni, ott a gyepű mellett ki volt az a Batai Péter? Ambrus bácsi azt mondta, betyár volt...

Az öregasszony csak állt, és kinézett az ablakon, aztán odament, és behajtotta a zsalugáter két szárnyát, amitől árnyék borult a szobára.

Betakarta a bágyadt gyereket, és megsimogatta az arcát.

- Az öregapám vót - mondta. - Isten nyugosztalja! - és csendesen kiment a szobából.

A FIÚ SZEME NYITVA, és látja, megint látja a régi Cöndét, hallja a szelet, amint suttogva száll kelet felé, és az öreg Nyár zsong, mintha régi-régi üzenetet küldene a csornai útra meg a malom felé, a testvér jegenyéknek.

64,545 - Kossuth Nyomda, Budapest, V., Alkotmány u. 3.

A kiadásért felelős a Magvető Könyvkiadó igazgatója • Felelős szerkesztő Mátyás Ferenc

Műszaki vezető Beck Péter • Tipográfus Haas György •

Kiadványszám 155 Terjedelem 13,23 (Ás) ív Példányszám: 54000

MSZ 5601 - 59

és 5602-55 MA 262-1-6567